

INTEGRATION OCH REGIONAL UTVECKLING

FÖRORD

Glesbygdsverket fick i regleringsbrevet för år 2005 i uppdrag att initiera en studie om utrikes födda i gles- och landsbygdskommuner. Denna rapport är resultatet av detta uppdrag.

Projektledare för uppdraget har varit utredare Anna-Karin Johansson. I projektgruppen har även utredarna Elisabet Olofsson och Patrik Johansson, informatör Maria Modigh samt administratör Gunborg Hägg ingått. Dessutom har flera andra personer inom verket varit delaktiga på olika sätt. Integrationsverket och AMS har varit samrådsmyndigheter.

Glesbygdsverket vill särskilt tacka de personer som tagit sig tid att träffa oss för intervju eller besvarat enkäter. Med hjälp av dessa har flera intressanta frågeställningar kunnat lyftas.

Östersund december 2005

Kerstin Wallin

Generaldirektör

Omslagsbild

Foto: Tina Stafrén

Irina från Ryssland har fått bra kontakt med sin granne och hälsar ofta på hemma hos henne.

INNEHÅLL

SAMMANFATTNING	4
1 INLEDNING	7
1.1 Syfte och frågeställningar	7
1.2 Integrationspolitik och regional utvecklingspolitik	8
1.3 Avgränsningar och definitioner	9
1.4 Metod	9
1.5 En kort internationell utblick	10
2 BEFOLKNING	11
2.1 Befolkningsutvecklingen	11
2.2 Befolkningens fördelning	13
2.2.1 Befolkningsfördelning mellan olika kommuntyper och regioner	13
2.2.2 Befolkningsfördelning mellan olika områdestyper och regioner	14
2.3 Andel män och kvinnor	15
2.4 Flyttmönster	16
2.4.1 Flyttstudiens upplägg	17
2.4.2 En etnisk och geografisk översikt	17
2.4.3 Rörlighet mellan olika regioner och kommuntyper	20
2.4.4 Stannares och flyttares demografiska och socioekonomiska egenskaper	24
3 SYSSELSÄTTNING	26
3.1 Förvärfrekvens och arbetslöshet	27
3.1.1 Förvärfrekvens i olika kommuntyper	27
3.1.2 Förvärfrekvens i olika kommuntyper fördelad på olika delar av landet.	27
3.1.3 Variationer inom gruppen med utländsk bakgrund	28
3.1.4 Förvärfrekvens män och kvinnor	28
3.1.5 Vistelsetid bland de sysselsatta i olika kommuntyper	29
3.1.6 Andra studier och möjliga förklaringar till skillnader mellan kommuntyper	30
3.1.7 Arbetslöshet	31
3.2 Sysselsättning inom olika näringsgrenar	31
3.2.1 Utländsk och svensk bakgrund, hela landet	31
3.2.2 Utländsk och svensk bakgrund, kommuntyper	33
3.3 Flyttmönster och sysselsättning	34
3.3.1 Flyttstudiens upplägg	34
3.3.2 Sysselsättning vid flytt	35
4 FÖRETAGANDE	36
4.1 Företagande enligt statistiken	36
4.1.1 Omfattning	36
4.1.2 Näringsgrenar	38
4.1.3 Företagarnas härkomst	41
4.1.4 Anställda	42
4.1.5 Omsättning	43
4.1.6 Marknadsinriktning	43
4.2 Några kommuner om invandrarföretagen	44
4.2.1 Invandrarföretagens betydelse	44

4.2.2 Invandrarföretag i en befolkningsmässigt liten kommun	45
4.3 Landsbygdsbutiker	47
5 ARBETSKRAFTS- OCH KOMPETENSFÖRSÖRJNING	50
5.1 Utbildningsnivåer	50
5.2 Arbetskrafts- och kompetenstillskott	52
5.2.1 Några arbetsförmedlingar och kommuner om arbetskrafts- och kompetensförsörjning.	52
5.2.2 Företag om integration	55
5.2.3 Akademiker – SCB:s urvalsundersökning	56
5.2.4 Språkundervisning via lärcentrum	58
6 KOMMUNERS STRATEGIER FÖR VÄRVNING AV UTRIKES FÖDDA	60
6.1 Enkäten och tillvägagångssätt	60
6.1.1 Värvningsaktiviteter	61
6.1.2 Samverkan med andra aktörer	61
6.1.3 Anledningar till att kommuner värvar personer med utländsk bakgrund	61
6.1.4 Olika sorters värvningsaktiviteter	62
6.1.5 Varifrån värvningen sker	62
6.1.6 Hur länge arbetet har pågått	62
6.1.7 Kommunernas erfarenheter av värvningsaktiviteterna	62
6.1.8 Planer på att starta värvning	63
6.1.9 Landstingen och andra aktörer som rekryterar	63
6.2 Exempel på hur värvningen av personer med utländsk bakgrund kan gå till	63
6.2.1 Strömsund	63
6.2.2 Göteborgsprojektet	64
6.2.3 Norrlandsförbundet	65
6.2.4 Värmland	65
7 HÄR BOR JAG – EN FALLSTUDIE	67
7.1 Inledning	67
7.2 Presentation av de medverkande	68
7.3 Varför jag bor där jag bor	69
7.4 Bilder av svensk gles- och landsbygd	73
7.5 Sysselsättning	73
7.6 Det sociala	75
7.7 Jobb - en betydande framtidsfaktor	79
8 DISKUSSION OCH NYA FRÅGESTÄLLNINGAR	81
BILAGOR	
LITTERATUR OCH REFERENSER	

SAMMANFATTNING

INLEDNING

Ur ett regionalt utvecklingsperspektiv är integration av människor med utländsk bakgrund intressant då dessa människor skulle kunna bidra till arbetskrafts- och kunskapsförsörjningen, till serviceunderlag, till skattebasen, till serviceutbudet, till branschbredden etc. Samtidigt skapas förutsättningar för individen att utvecklas och bli integrerad i samhället.

Därför har Glesbygdverket fått ett regeringsuppdrag att *initiera* en studie om utrikes födda i gles- och landsbygdskommuner. Med studien kan verket tillföra ett regionalt perspektiv utifrån befolkningsmässigt små gles- och landsbygdskommuner. Syftet med studien är att få ökade kunskaper om ”hur integrationen av utrikes födda personer sker i gles- och landsbygdregioner”. *Det är resultatet vi studerar*, inte hur integrationsarbetet eller processen i sig sker i olika kommuner. Detta ser vi som ett eventuellt nästa steg.

BEFOLKNING

Utrikes födda personer ”lindrar” en negativ befolkningsutveckling i kommuner i olika delar av landet. De är således en viktig resurs (om än på marginalen i vissa kommuner) både som arbetskraft och som underlag för service etc.

Över hälften av dem med utländsk bakgrund bor i en tätortskommun i storstadsregionerna. Särskilt i glesbygdskommuner utgör nordiska invandrare en betydande andel av de utrikes födda. För de utrikes födda är det ett kvinnoöverskott i alla kommuntyper i alla regioner. Detta kvinnoöverskott är dock som störst i hela *skogslänens inland* samt gles- och landsbygdskommuner i regionen *skogslänen övrigt*.

Nästan 96 procent av de utlandsfödda i tätortskommuner i storstadsområden bodde kvar 1996-2002. Samma period, 1996-2002, innebar en negativ befolkningsutveckling av utrikes födda i *skogslänsregionerna*. Dessa regioner förlorade bland 1990-talets stora invandringsgrupper, flyktingar från Asien och ”övriga Europa”. Förlusten av afrikaner är också betydande, särskilt i *övriga skogslänen*, och det gäller oavsett kommuntyp.

SYSSELSÄTTNING

Förvärvsfrekvensen är generellt sett lägre för dem med utländsk bakgrund jämfört med personer med svensk bakgrund. 20 procentenheter skiljer oavsett kommuntyp.

För dem med utländsk bakgrund i tätortsnära landsbygdskommuner och glesbygdskommuner är förvärvsfrekvensen 62 respektive 61 procent. Den lägsta förvärvsfrekvensen återfinns i tätortskommunerna med 58 procent. För personer med svensk bakgrund ser mönstret annorlunda ut. Där är förvärvsfrekvensen lägst i glesbygdskommuner, 76 procent, men högre i tätortsnära landsbygdskommuner, 80 procent, och tätortskommuner, 79 procent.

För kvinnor med utländsk bakgrund är förvärvsfrekvensen högst i glesbygdskommuner, 63 procent. För män med utländsk bakgrund är däremot förvärvsfrekvensen lägst i glesbygdskommunerna, 58 procent.

För invandrare som bryter mönstret och flyttar till de glesare bebodda kommunerna gäller att sysselsättningsnivån är relativt hög. Inflyttarnas integrationsnivå förefaller bättre i glesbygden än på andra håll. Bland stannare i de tio kommunkategorierna ligger invandrades sysselsättningsnivå generellt sett något, men inte dramatiskt mycket, under sverigeföddas. Bland flyttare finns en handfull exempel på flöden där utlandsföddas sysselsättningsnivå ligger högre än de sverigeföddas. Även om sådana fall uppenbart bryter mot mer generella mönster måste det konstateras att det rör sig om numerärt sett mycket små tal.

Landsbygds- och glesbygdskommunernas utlandsfödda inflyttare skiljer sig från storstadskommunernas genom att de har vistats lång tid i Sverige. Till storstadskommunerna flyttar som nämnts i huvudsak relativt nyinvandrade. I en specialanalys av en specifik kategori av utlandsfödda inflyttare i landsbygdskommuner – nyinvandrade sammanboende med barn, (en kategori som är liten i flödet till glesbygdskommunerna men relativt stor just till landsbygdskommunerna) – framkom att sysselsättningsfrekvenserna genomgående är höga (i genomsnitt 72 procent).

Företagande

Statistiken visar 1) att enskilt företagande är vanligare i gles- och landsbygd bland såväl dem med utländsk bakgrund som dem med svensk bakgrund, 2) att hushållsinriktade tjänster är vanligast i såväl gles- och landsbygdskommuner som tätortskommuner. Därefter kommer företagsinriktade tjänster.

De subjektiva bilder som kommunrepresentanterna i 28 gles- och landsbygdskommuner ger oss är att företagen är viktiga för 1) arbetstillfällenas skull, vilket också genererar skatteinkomster, 2) att de breddar näringslivsstrukturen och utbudet, vilket i sin tur är viktigt för en kommuns attraktivitet och 3) för servicetillgängligheten skull. Flera kommuner pekar på företag som är ensamma av sitt slag på orten eller långa avstånd till alternativt utbud. De anser även att små kommuner bidrar till att det blir lättare för invandrarföretagare att knyta kontakter.

Arbetskrafts- och kompetensförsörjning

Statistiken visar att 1) de utrikes födda i glesbygdskommuner något oftare än personer med svensk bakgrund, har en högskoleutbildning men också oftare grundskola eller motsvarande. Gör samma jämförelse i landsbygdskommuner är de utrikes föddas utbildningsnivåer mer lika svenskarnas. 2) Vid en jämförelse mellan olika kommuner av utvecklingen mellan åren 1997-2002, ser vi att andelen utrikes födda med eftergymnasial utbildning ökar snabbare än svenskarna. Detta gäller såväl i glesbygds- som landsbygdskommuner. Här är det framför allt kvinnorna som bidrar till detta.

Representanterna från arbetsförmedlingarna och kommunerna i de 28 gles- och landsbygdskommunerna ger följande bilder: Rekrytering sker framför allt efter praktik och via kontakter, i efterfrågan finns en tonvikt på allmän arbetskraft (framför allt från företag) men även ibland specifik yrkeskunskap (framför allt från offentlig sektor). De största hindren anses vara bristande språkkunskaper/bristande kontakter mellan svenskar och invandrare/rädsla för kulturella krockar. Anledningen till att man får jobb är arbetskraftsutbud/gott samarbete mellan Af, företag och kommun/liten kommun gör att den enskilde blir sedd.

Kommuners strategier för värvning av utrikes födda

Totalt 118 av 232 tillfrågade kommuner utanför storstadsregionerna har någon form av aktiv allmän värvning av personer till sin kommun för att försöka öka sin befolkning. Femton av alla de tillfrågade kommunerna har i sin värvning särskilt fokus på rekrytering av personer med utländsk bakgrund. Vanligaste skäl till värvningen av personer med utländsk bakgrund är att öka befolkningen i kommunen, förbättra åldersstrukturen, få yrkesutbildad arbetskraft, akademiker och arbetskraft allmänt.

Studien innehåller även en fallstudie med tio intervjuade personer boende i Norrbotten, Jämtland och Småland. Den är gjord för att få en djupare kunskap om skälen till flytt, hur de trivs, vad de visste om svensk gles- och landsbygd på förhand, möjligheterna till sysselsättning m.m.

Diskussion

Ett antal nya frågeställningar har identifierats i studiens kölvatten, exempelvis: Skulle fler invandrare flytta till gles- och landsbygden om man visste mer om den? Finns det bättre

förutsättningar att knyta kontakter i glesare miljöer och därmed få en underlättad integration? Det kan vara så att kunskapen om svenska gles- och landsbygdsregioner och hur det är att leva där sannolikt inte är till fyllest bland utrikes födda boende i storstadsregioner. Det kan även vara så att befolkningsmässigt ”små miljöer” med enklare och kortare vägar mellan myndigheter och människor underlättar för integration.

I kombination med att gles- och landsbygdsregioner inte minst i framtiden behöver arbetskraft och fler företagare, gör ett jakande svar till frågorna ovan i så fall personer med utländsk bakgrund till en resurs att räkna med. Men ett gott mottagande är en förutsättning. Integration är *ömsesidig*, vilket innebär att såväl nykomlingarna som de redan bofasta måste vara med och bidra till denna.

1 INLEDNING

Bara en liten andel av de utrikes födda personerna i Sverige är bosatta i gles- och landsbygdskommuner. Den absoluta majoriteten är koncentrerad till storstadsregionerna. Därför dominerar storstadsperspektivet inom t.ex. integrationsforskning. Ur ett regionalt utvecklingsperspektiv är emellertid integration av människor med utländsk bakgrund intressant då dessa människor, med sina kunskaper och erfarenheter, skulle kunna bidra till arbetskrafts- och kunskapsförsörjningen, till serviceunderlag, till skattebasen, till serviceutbudet, till branschbredden etc. Samtidigt skapas förutsättningar för individen att utvecklas och bli integrerad i samhället.

Därför har Glesbygdsverket fått ett regeringsuppdrag att *initiera* en studie om utrikes födda i gles- och landsbygdskommuner. Integrationsverket och Arbetsmarknadsstyrelsen har varit samrådsmyndigheter. Med studien kan verket tillföra ett regionalt perspektiv utifrån befolkningmässigt små gles- och landsbygdskommuner. Vi rör oss därmed på en annan skala där 20 personer kan ha betydelse *på marginalen*. Studien kommer därför förhoppningsvis att, förutom att ge slutsatser utifrån registerstudierna, dessutom att generera nya tankar och nya frågeställningar för fortsatta arbeten.

1.1 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Syftet med studien är att få ökade kunskaper om ”hur integrationen av utrikes födda personer sker i gles- och landsbygdsregioner”. Detta har vi tolkat, och fått bekräftat, som att *det är resultatet vi studerar*, inte hur integrationsarbetet eller processen i sig sker i olika kommuner. Detta ser vi som ett eventuellt nästa steg.

Studien inriktar sig dels på att tydliggöra invandrargruppens betydelse för den ekonomiska utvecklingen i gles- och landsbygdsregioner med avseende på företagande, arbetskraftsförsörjning och sysselsättning, dels görs en kartläggning av den geografiska rörligheten mellan olika regioner.

Följande frågeställningar ska besvaras:

1. Hur stor är gruppen utrikes födda personer i gles- och landsbygdskommuner? (kap 2)
2. Hur ser flyttmönstren ut för utrikes födda? (kap 2.4)
3. Hur omfattande är arbetslösheten och hur är sysselsättningsfrekvenserna? (kap 3)
4. Hur förändras sysselsättningsstatusen efter flytt? (kap 3.3)
5. Hur ser invandrarföretagandet ut och vilken betydelse har det för gles- och landsbygdskommuner? (kap 4)
6. I vilken grad nyttjas de invandrades kompetens och vilken betydelse har denna för kompetensförsörjningen? (kap 5)
7. Vilka strategier finns i gles- och landsbygdskommuner för att värva utrikes födda personer? (kap 6)
8. Hur *kan* flyttskäl till gles- och landsbygdskommuner se ut och hur upplever man att bo där? (kap 7)

1.2 INTEGRATIONSPOLITIK OCH REGIONAL UTVECKLINGSPOLITIK

Integrationspolitikens mål är ”lika rättigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund, en samhällsgemenskap med samhällets mångfald som grund och en samhällsutveckling som kännetecknas av ömsesidig respekt och tolerans och som alla, oavsett bakgrund, ska vara delaktiga i och medansvariga för”¹. Bland annat när det gäller arbete och försörjning är det skillnader på förutsättningar beroende på om man har en inrikes eller utrikes bakgrund. Detta kan bland annat härledas till strukturomvandling och ändrade kompetenskrav men också till förhållningssätt, och kunskaper om, dem som söker arbete och deras bakgrund, något som har en direkt anknytning till situationen i Sverige².

Situationen i Sverige ser emellertid, som bekant, inte lika ut ur ett regionalt perspektiv. Befolkningens storlek och sammansättning, näringslivsstruktur, tillgänglighet till service, kommunikationer, avstånd m.m. gör förutsättningarna för att verka och bo olika i olika delar av landet för såväl invandrade som sverigefödda.

Målet för den regionala utvecklingspolitiken³ är ”väl fungerande och hållbara lokala arbetsmarknadsregioner med en god servicenivå i alla delar av landet”. Med väl fungerande arbetsmarknadsregioner avses ”att de är så attraktiva för människor och företag att det är möjligt att ta till vara den potential och livskraft som finns i alla regioner”. Politiken ska bidra till att öka tillväxten i alla regioner men även till de sociala aspekterna. Välfärdsfrågorna ska ses som drivkraft för tillväxt och utveckling.

En väl fungerande arbetsmarknadsregion är alltså, förenklat, en funktionell region där människor får jobb och kan utvecklas och arbetsgivare får den arbetskraft och kompetens de behöver och därför också kan utvecklas. Tillväxt och utveckling ligger i fokus även om dessa finns i ett ömsesidigt beroendeförhållande till välfärd, vilket ger livskraft.

En viktig framtida tillväxtfaktor är bl.a. *inkludering*. Vi vet att olikheter främjar tillväxt, inte likformighet. En mix med kvinnor och män, unga och gamla, med och utan funktionshinder samt svenskar och invandrare är av godo i dessa sammanhang. Denna inkludering är också en förutsättning för den framtida arbetskraftsförsörjningen, något man redan har problem med inom exempelvis den offentliga sektorn i många glesbygdskommuner.

Integration och mångfald har emellertid inget större utrymme i propositionen gällande den regionala utvecklingspolitiken. Här finns en viljeyttring att stimulera kommunerna just utanför storstadsregionerna att ta emot flyktingar som ursprungligen tagits emot i storstäderna. Denna önskan grundar sig i att kompetensen hos den invandrade arbetskraften måste tas bättre till vara, men (framför allt) i bostadsproblematiken i storstadsområdena.

I budgetpropositionen⁴ (UO19, Regional utveckling) betraktas emellertid numera integration som en viktig del för en hållbar regional utveckling. Men i de regionala tillväxtprogrammen har integrationsperspektivet släpat efter i jämförelse med jämställdhets- och det ekologiska hållbarhetsperspektivet, något som till viss del ska ha åtgärdats under året.

¹ Proposition 1997/98:16. Sverige, framtiden och mångfalden – från invandrarpolitik till integrationspolitik.

² Ibid sid 45-54.

³ Proposition 2001/02:4. En politik för tillväxt och livskraft i hela landet.

⁴ Prop 2005/06:1.

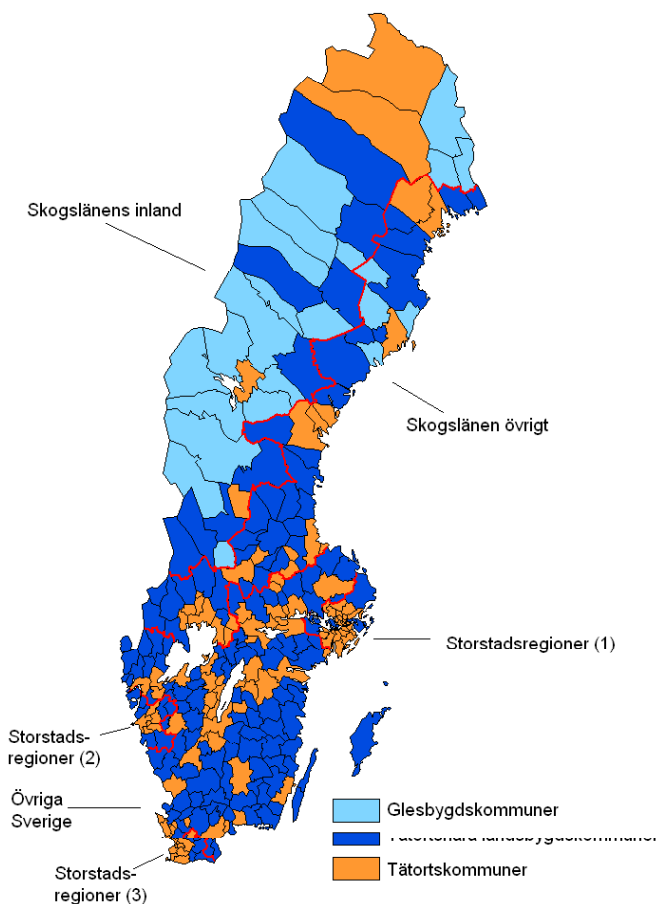
1.3 AVGRÄNSNINGAR OCH DEFINITIONER

Integration innebär att olika delar blir en ny sammanhållen helhet genom en process som är ömsesidig för de involverade, alltså både de som kommer nya och de som redan finns på plats. Integration är också ett mål där likvärdiga levnadsvillkor och delaktighet i den sociala gemenskapen är viktiga integrationsmål⁵. Det är i relation till målet som Glesbygdsverkets uppdrag ska ses, där grad av sysselsättning, företagande med mera är mått på integration.

Gruppen ”utrikes födda personer” är heterogen, vilket har stor betydelse för resultatet, och gruppen delas därför upp och särredovisas efter bland annat födelseregion. I en urvalsundersökning är det lämpligt att avgränsa vistelsetiden till mindre än 20 år. I registerstudierna redovisas även dem som vistats i landet mer än 20 år. Även personer som är födda i Sverige men som har två utrikes födda föräldrar kan ofta ha en liknande problematik som de utrikes födda. Därför redovisas även denna grupp där det är möjligt och då tillsammans med utrikes födda under rubriken utländsk bakgrund. I tre av urvalsundersökningarna kan det inte förväntas att respondenterna har kännedom om huruvida personer är utrikes födda eller inte och därför används begreppet personer med utländsk bakgrund.

Redovisningar och analyser sker utifrån en gruppering av kommuner i glesbygds-, tätortsnära landsbygds- och tätortskommuner med kommunen som minsta byggsten (se även bilaga. 1).

I kap. 2.2, som handlar om befolkningens fördelning, redovisas emellertid en finare statistiknivå enligt Glesbygdsverkets definition av gles- och landsbygder⁶ (se bilaga. 1).

1.4 METOD

Studien består dels av registerstudier, dels av intervjuer och enkätstudier. Eftersom uppdraget är att initiera en studie görs urvalsundersökningarna av denna anledning i huvudsak i form av fallstudier, utan generaliserbarhet på populationen. Med detta underlag kan man emellertid ge *en* bild av hur det ser ut i några gles- och landsbygdskommuner och formulera nya frågor utifrån detta. Totalundersökningar görs däremot på registermaterialet samt i webbenkätstudien i kapitel 6. Metoder redovisas mer utförligt under respektive avsnitt.

Uppsala universitet, Integrationsverket, AMS och SCB har den statistik som är ändamålsenlig för studiens genomförande. Kartläggning och analys samt enkätstudier har genomförts av Glesbygdsverket.

⁵ www.sverigemotrasism.nu.

⁶ Tätort: > 3 000 inv inkl 5 min bilreseomland, Tätortsnära landsbygd: upp till 40 min omland till tätort, Glesbygd: mer än 40 min omland till tätort.

Flyttstudien har genomförts av Roger Andersson, IBF⁷/Uppsala universitet. Här har man tillgång till individdata av många olika slag årligen sedan 1990, vilket möjliggör studier i vilka man kan följa enskilda individer under en längre tid. Även en mindre intervjuundersökning har genomförts för att ge illustration åt utrikes födda som bor i gles- och landsbygdskommuner.

Tre olika enkätutskick har genomförts. Den första till 28 gles- och landsbygdskommuner, i företrädesvis de sju skogslänen. Tjänstemän på näringslivskontoren kontaktades för att besvara ett antal frågor om invandrarföretag samt arbetskraft- och kompetensförsörjning.

Den andra enkäten har riktats till integrationsansvariga vid arbetsförmedlingarna i samma gles- och landsbygdskommuner som ovan, med undantag av en kommun som saknar egen Arbetsförmedling. Dessa har fått besvara frågor om arbetskrafts- och kompetensförsörjning.

Den tredje enkätundersökningen är en webbenkät riktad till kommunstyrelsen i landets alla gles- och landsbygdskommuner med undantag av kommunerna i storstadsregionerna. Denna syftar till att ge ett underlag för att kunna få en mer heltäckande bild av i vilken mån kommunerna arbetar aktivt med att rekrytera personer med utländsk bakgrund till sina kommuner. Från dessa svar, och utifrån statistikresultaten, har sedan tre kommuner valts att redovisas mer ingående, vilka varit intressanta med avseende på metod.

1.5 EN KORT INTERNATIONELL UTBLICK

Även i andra länder är frågan om immigranter i rurala områden en aktuell fråga. I Kanada är det primära målet för immigrationspolitiken att främja utvecklingen i alla regioner. Men liksom i Sverige bosätter sig en väldig majoritet av immigranterna i urbana regioner. Men man inser att de rurala områdena har att vinna på invandringen. Bristen på yrkesutbildad arbetskraft har bidragit till att initiera pilotprojekt med syfte att attrahera immigranter till mindre kommuner. Det råder annars brist på kunskap om immigranternas potentiella ekonomiska och sociala bidrag till rurala områden⁸.

Även i British Columbia, Kanada ser man immigrationen som ett medel för att stödja en socioekonomisk utveckling utanför storstadsregionen. I delstaten pågår ett antal regionala projekt kring frågan, bland annat att hitta innovativa metoder för att attrahera immigranter och få dem att stanna kvar (Powell River), attrahera entreprenörer bland immigranter (Vernon) och en strategisk plan för immigranter (Alberni-Clayoquot)⁹.

I Skottland finns inte samma diskussion om immigration och regional utveckling. Snarare finns det ett behov av kunskap om hur immigranterna hävdar sig i framför allt landsbygdsmiljöer med fattigdom och social exkludering. Det finns en frånvaro av invandraperspektiv i politiska debatter och forskningen domineras av etniska minoriteter i urbana miljöer, vilket gör invandrarna i landsbygdsregionerna osynliga¹⁰.

I staten New York, USA, har immigrationen hejdat befolkningsminskningen i vissa kommuner. Ett forskningsprojekt¹¹ har ställt frågan om immigranterna är en tillgång för dessa kommuner, med syftet att vara ett underlag för kommunerna att diskutera om förekomsten av immigranter leder till fler möjligheter till utveckling.

⁷ Institutet för bostads- och urbanforskning.

⁸ www.uoguelph.ca/geography/research/ffw/papers/immigrants.

⁹ Presentation av *Western Economic Diversification*, Ministry of Community, Aboriginal and womens services. 28 apr 2005

¹⁰ www.scotland.gov.uk

¹¹ http://rnyi.cornell.edu/poverty_and_social_inequality/000174.php

2 BEFOLKNING

Sammanfattning

I Sverige fanns det 1 426 293 personer med utländsk bakgrund år 2004. Begreppet innefattar alla som är födda utomlands men även de som är födda i Sverige men med två utrikes födda föräldrar. Ser man enbart på de utrikes födda fanns det 1 100 262 personer i Sverige.

De utrikes födda har en stor betydelse för befolkningsutvecklingen i landet. Mellan 1994 och 2004 har befolkningen i Sverige ökat med drygt 195 000 personer. Mer än 90 procent av denna ökning är utrikes födda personer. Gruppen utrikes födda har en stor betydelse för en positiv befolkningsutveckling eller en "lindring" av en negativ utveckling i såväl tätortskommuner, landsbygdskommuner som glesbygdskommuner i alla delar av landet.

De med utländsk bakgrund är geografiskt mer koncentrerade till vissa kommuntyper än övriga svenskar. Över hälften av de med utländsk bakgrund bor i en tätortskommun i storstadsregionerna. Detta kan jämföras med knappt 30 procent bland övriga svenskar. Invånare födda i Norden utom Sverige är den grupp som har en geografisk fördelning som mest liknar de med svensk bakgrund.

Bland de med utländsk bakgrund är andelen kvinnor 51,4 procent vilket kan jämföras med 50,3 procent bland de med svensk bakgrund. Kvinnoöverskottet bland de med utländsk bakgrund återfinns i alla kommuntyper i alla regioner. Bland de med svensk bakgrund är det ett mansöverskott i landsbygdskommuner och glesbygdskommuner i alla regioner samt i tätortskommuner i *skogslänens inland*.

I en studie av flyttmönster där de invånare i Sverige som fanns här både 1996 och 2002 visar sig följande. Tätortskommuner i storstadsområden är den enda kommunkategori där utrikes födda visar större benägenhet än andra att stanna kvar under en längre period. Nästan 96 procent av de utlandsfödda i den kommuntypen och regionen stannade 1996-2002. Perioden 1996-2002 innebar även etniska omfördelningar inom de olika kommunkategorierna. Vare sig tätortskommuner eller de tätortsnära kommunerna i skogslänen kunde behålla sin befolkningsnumerär under perioden och därför förvånar det knappast att utvecklingen är negativ också för glesbygdskommunerna i dessa regioner. Mönstret är att man förlorar bland 1990-talets stora invandringsgrupper, flyktingar från Asien och "övriga Europa". Förlusten av afrikaner är också betydande, särskilt i *övriga skogslänen*, och det gäller oavsett kommuntyp.

2.1 BEFOLKNINGSUTVECKLINGEN

I Sverige fanns det 1 426 293 personer med utländsk bakgrund år 2004. Begreppet innefattar alla som är födda utomlands men även de som är födda i Sverige men med två utrikes födda föräldrar. Ser man enbart på de utrikes födda fanns det 1 100 262 personer i Sverige.

I tabellen nedan visas totalbefolkningen 2004 uppdelad på regioner och kommuntyper. Totalbefolkningen är dels uppdelad i begreppsparet utrikes – inrikes född, dels i begreppsparet utländsk – svensk bakgrund. I den svenska statistiken ingår de som är folkbokförda i landet. För detta krävs att man har ett uppehållstillstånd.

2.1 Befolkningen 2004 i kommuntyper och regioner uppdelat på utrikes – inrikes födda samt utländsk – svensk bakgrund

2004		Hela bef 2004	Hela bef 2004 uppdelad på		Hela bef 2004 uppdelad på	
Region	Kommuntyp		utrikes födda	inrikes födda	utländsk bakgr	svensk bakgr
Skogslänens inland	Glesbygdskommun	122 434	6 505	115 929	7 257	115 177
	Tätortsnära landsbygdskn	117 225	5 574	111 651	6 342	110 883
	Tätortskommun	107 948	6 017	101 931	7 049	100 899
Skogslänen övrigt	Glesbygdskommun	24 873	923	23 950	1 048	23 825
	Tätortsnära landsbygdskn	639 001	39 512	599 489	47 891	591 110
	Tätortskommun	750 665	58 513	692 152	72 627	678 038
Storstadsregionerna	Tätortsnära landsbygdskn	494 587	39 235	455 352	49 211	445 376
	Tätortskommun	3 003 170	553 304	2 449 866	733 971	2 269 199
Övriga Sverige	Tätortsnära landsbygdskn	1 612 113	129 710	1 482 403	159 800	1 452 313
	Tätortskommun	2 139 376	260 969	1 878 407	341 097	1 798 279
Totalt		9 011 392	1 100 262	7 911 130	1 426 293	7 585 099

Källa: SCB, Glesbygdsverkets bearbetning.

De utrikes födda har en stor betydelse för befolkningsutvecklingen i landet. Mellan 1994 och 2004 har befolkningen i Sverige ökat med drygt 195 000 personer. Mer än 90 procent av denna ökning är utrikes födda personer. Intressant att notera är att kvinnorna utgör 52 procent av gruppen utrikes födda 2004. De står dock för 55 procent av ökningen inom gruppen under perioden. (Förändringen för det vidare begreppet ”utländsk bakgrund” kan inte redovisas eftersom befolkningen 1994 inte fullt ut kan kodas efter detta begrepp.)

Tabell 2.2 nedan visar att utvecklingen i gruppen sverigefödda är positiv i hela *storstadsregionen* oavsett kommuntyp. I övriga kommuntyper och regioner är utvecklingen allt ifrån mycket negativ till endast svagt positiv.

Tabell 2.2 Befolkningen 2004 samt befolkningsutvecklingen av utrikes födda i kommuntyper och regioner 1994-2004.

Region	Kommuntyp	Totala bef.	Förändring i %	Därav utrikes	Förändring i %	Därav födda i	Förändring i %
		2004	1994 - 2004	födda 2004	1994 - 2004	Sverige 2004	1994 - 2004
Skogslänens inland	Glesbygdskommun	122 434	-11,2	6 505	-1,4	115 929	-11,7
	Tätortsnära landsbygds kn	117 225	-9,7	5 574	1,4	111 651	-10,2
	Tätortskommun	107 948	-6,7	6 017	-2,8	101 931	-6,9
Skogslänen övrigt	Glesbygdskommun	24 873	-10,6	923	-25,3	23 950	-9,9
	Tätortsnära landsbygds kn	639 001	-6,4	39 512	0,0	599 489	-6,7
	Tätortskommun	750 665	-0,9	58 513	9,8	692 152	-1,7
Storstadsregionerna	Tätortsnära landsbygds kn	494 587	8,4	39 235	20,2	455 352	7,5
	Tätortskommun	3 003 170	8,7	553 304	25,5	2 449 866	5,5
Övriga Sverige	Tätortsnära landsbygds kn	1 612 113	-2,6	129 710	11,4	1 482 403	-3,7
	Tätortskommun	2 139 376	2,3	260 969	18,8	1 878 407	0,4
Totalt		9 011 392	2,2	1 100 262	19,3	7 911 130	0,2

Källa: SCB, Glesbygdsverkets bearbetning.

Befolkningsutvecklingen för utrikes födda är däremot överlag bättre än för de sverigefödda. Ett undantag finns, glesbygdskommuner i *skogslänen övrigt*. Där minskar de utrikes födda kraftigare i antal än antalet sverigefödda¹².

Studeras enbart de senaste tre åren så ökar antalet utrikes födda i alla 10 kommunkategorierna med mellan 6 och 17 procent. Samtidigt minskar eller stagnerar antalet sverigefödda personer

¹² Detta är dock en liten grupp till antalet och då kan enstaka händelser få ett stort genomslag.

överallt utom i *storstadsregionen*. Detta visar tydligt den betydelse som gruppen utrikes födda har för en positiv befolkningsutveckling eller ”lindring” av en negativ utveckling i de olika kommunkategorierna. Även i de kommunkategorier där befolkningen minskar skulle den ha minskat än mer utan de utrikes födda. Gruppen är således en viktig resurs (om än på marginalen i vissa kommuner) både som arbetskraft och som underlag för service etc.

2.2 BEFOLKNINGENS FÖRDELNING

2.2.1 Befolkningsfördelning mellan olika kommuntyper och regioner

De med utländsk bakgrund är geografiskt mer koncentrerade till vissa kommuntyper än övriga svenskar. Över hälften av dem med utländsk bakgrund bor i en tätortskommun i storstadsregionerna. Detta kan jämföras med knappt 30 procent bland de med svensk bakgrund. De stora dragen i mönstret är likadana för män och kvinnor. Kvinnorna är dock något mer spridda även till landsbygds- och glesbygdskommuner, (se mer i avsnitt nedan). Mönstret är detsamma om enbart de utrikes födda studeras. Kartan i bilagan ger en mer detaljerad bild av fördelningen av de utrikes födda i Sverige.

Tabell 2.3 Befolkningsfördelning, andel befolkning per kommuntyp och region 2004.

Region	Kommuntyp	Hela befolkningen 2004		Utländsk bakgrund 2004		Svensk bakgrund 2004	
		Antal	Fördelning i procent	Antal	Fördelning i procent	Antal	Fördelning i procent
Skogslänens	Glesbygdskommun	122 434	1,4	7 257	0,5	115 177	1,5
inland	Tätortsnära landsbygdskn	117 225	1,3	6 342	0,4	110 883	1,5
	Tätortskommun	107 948	1,2	7 049	0,5	100 899	1,3
Skogslänen övrigt	Glesbygdskommun	24 873	0,3	1 048	0,1	23 825	0,3
	Tätortsnära landsbygdskn	639 001	7,1	47 891	3,4	591 110	7,8
	Tätortskommun	750 665	8,3	72 627	5,1	678 038	8,9
Storstadsregionerna	Tätortsnära landsbygdskn	494 587	5,5	49 211	3,5	445 376	5,9
	Tätortskommun	3 003 170	33,3	733 971	51,5	2 269 199	29,9
Övriga Sverige	Tätortsnära landsbygdskn	1 612 113	17,9	159 800	11,2	1 452 313	19,1
	Tätortskommun	2 139 376	23,7	341 097	23,9	1 798 279	23,7
Totalt		9 011 392	100,0	1 426 293	100,0	7 585 099	100,0

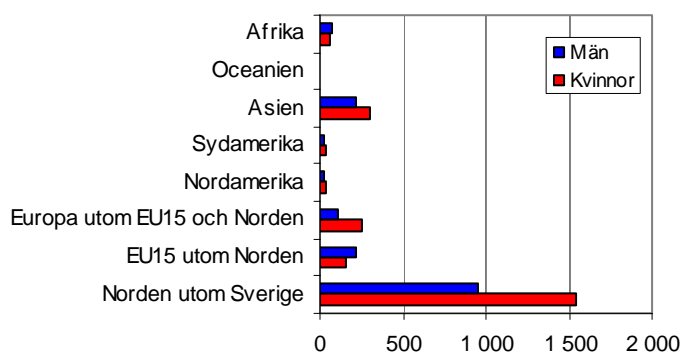
Källa: SCB

Grupper med olika födelseland uppvisar lite olika mönster. I tätortskommuner i storstadsregionerna har alla utrikes födda oavsett födelseland högre andelar än de som är födda i Sverige. I tätortskommuner i regionen *övriga Sverige* har även de som är födda i *Europa utanför EU15-länderna* samt i *Asien* högre andelar än de sverigefödda. I övrigt är andelen utrikes födda lägre än för födda i Sverige.

Invånare födda i Norden utom Sverige är den grupp som har en geografisk fördelning som mest liknar den för dem med svensk bakgrund. Men även de är mer koncentrerade till storstädernas tätortskommuner. De som är födda i Afrika är den grupp som är mest koncentrerad till tätortskommuner i storstadsregionerna, hela 70 procent bor där.

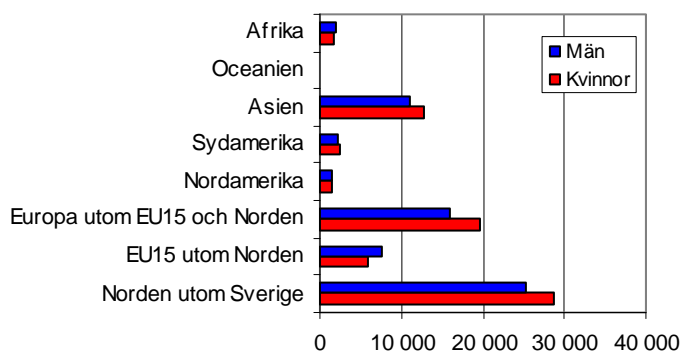
I figurerna nedan visas antal utrikes födda män och kvinnor i olika kommuntyper. Där är det tydligt att andelen med nordisk bakgrund är stor i glesbygdskommuner. I bilaga 2 finns en karta över utrikes födda, fördelade på kommuner.

Figur 2.1 Anta utrikes födda 20-64 år i glesbygdskommuner 2002 efter ursprungsland och kön.

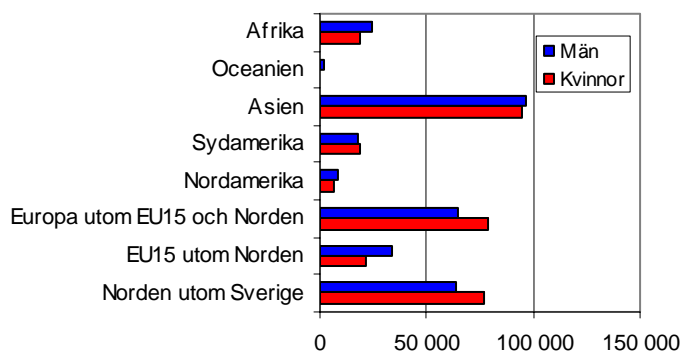
Källa: SCB och Integrationsverket

Figur 2.2 Antal utrikes födda 20-64 år i tätortsnära landsbygdskommuner 2002 efter ursprungsland och kön.

Källa: SCB och Integrationsverket

Figur 2.3 Antal utrikes födda 20-64 år i tätortsskommuner 2004 efter ursprungsland och kön.

Källa: SCB och Integrationsverket

2.2.2 Befolkningsfördelning mellan olika områdestyper och regioner

I ovanstående beskrivningar har hela kommuner grupperats i kommuntyper efter om det är en tätortskommun, tätortsnära landsbygdskommun eller en glesbygdskommun.

Men hur ser bosättningsmönstren för de olika grupperna ut om man helt bortser från administrativa gränser som kommuner och i stället delar upp landet i större tätorter och den omgivande landsbygden och glesbygden?

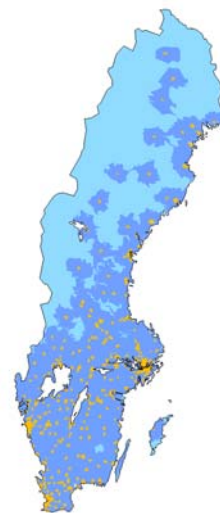
I tabellen nedan har vi delat in befolkningen i områdestyper. Den indelningen tar inte hänsyn till någon administrativ indelning. I stället delas landet in i tre områden: 1) *tätorter* med mer än

3 000 invånare samt om land runt dessa med 5 minuters restid till tätorterna, 2) *tätortsnära landsbygd* 5 – 45 minuters restid runt dessa tätorter, 3) *glesbygd* områden med mer än 45 minuters restid till dessa tätorter. En karta över denna indelning finns bredvid tabellen nedan. (En större karta och mer ingående beskrivning av områdestyper och regioner, se bilaga 1.) I tabellen nedan är indelningen kombinerad med Glesbygdsverkets regionindelning.

Nedanstående tabell visar att de med utländsk bakgrund framförallt är koncentrerade till tätorter i kommuner i södra Sverige, dvs. *storstadsregionen* och regionen *övriga Sverige*. I alla andra områden är de underrepresenterade jämfört med sverigefödda.

Tabell 2.4 Befolkningsfördelning, andel befolkning per områdestyp och region 2002.

Region	Områdestyp	Utländsk bakgrund	
		Svensk bakgrund	Utländsk bakgrund
Skogslänens inland	Glesbygd	1,3	0,5
	Tätortsnära landsbygd	1,1	0,2
	Tätorter	2,0	0,7
Skogslänen övrigt	Glesbygd	0,4	0,1
	Tätortsnära landsbygd	5,2	1,7
	Tätorter	11,5	6,7
Storstäderna	Glesbygd	0,3	0,1
	Tätortsnära landsbygd	3,8	1,9
	Tätorter	31,4	53,1
Övriga Sverige	Glesbygd	0,2	0,1
	Tätortsnära landsbygd	14,2	5,7
	Tätorter	28,5	29,2
Totalt		100,0	100,0

Källa: IM-gruppen och SCB

Kartan till höger: OmrådestyperTätorter = gult; Tätortsnära landsbygd = mörkblått; Glesbygd = ljusblått.

2.3 ANDEL MÄN OCH KVINNOR

Bland personer med utländsk bakgrund är andelen kvinnor 51,4 procent, vilket kan jämföras med 50,3 procent bland de med svensk bakgrund. Ser man enbart till de utrikes födda är andelen kvinnor 52,2 procent vilket kan jämföras med 50,2 procent bland de som är födda i Sverige.

Tabell 2.5 Andel kvinnor och män per region och kommuntyp 2004.

Region	Kommuntyp	Utländsk bakgrund		Svensk bakgrund	
		Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Skogslänens inland	Glesbygdskommun	59,7	40,3	48,1	51,9
	Tätortsnäralandsbkn	55,7	44,3	49,5	50,5
	Tätortskommun	56,1	43,9	49,7	50,3
Skogslänen övrigt	Glesbygdskommun	56,4	43,6	49,3	50,7
	Tätortsnäralandsbkn	53,2	46,8	49,7	50,3
	Tätortskommun	51,5	48,5	50,1	49,9
Storstadsregionerna	Tätortsnäralandsbkn	52,8	47,2	49,8	50,2
	Tätortskommun	51,0	49,0	50,8	49,2
Övriga Sverige	Tätortsnäralandsbkn	51,8	48,2	49,7	50,3
	Tätortskommun	51,2	48,8	50,5	49,5
Totalt		51,4	48,6	50,3	49,7

Källa: SCB

Tabellen visar att för dem med svensk bakgrund är det ett mansöverskott i landsbygdskommuner och glesbygdskommuner i alla regioner samt i tätortskommuner i *skogslänens inland*. För de med utländsk bakgrund är det ett mansunderskott och

kvinnöverskott i alla kommuntyper i alla regioner. Detta mansunderskott är dock som störst i *skogslänens inland* alla kommuntyper, samt i gles- och landsbygdskommuner i regionen *skogslänen övrigt*.

En möjlig förklaring till det stora kvinnöverskottet bland dem med utrikes bakgrund i flera kommuner skulle kunna vara att det handlar om anhöriginvandring där utländska kvinnor har träffat en svensk man. Tabell 1.6 nedan visar dock att andelen anhöriginvandrare är lägre i gles- och landsbygdskommuner.

Tabell 2.6 . Invandring 1995-2004 per kommuntyp. Grund för bosättning.

Kommuntyp	Anhörig		Uppgift saknas		Övriga grunder	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Tätortskommuner	61	43	16	19	23	38
Glesbygdskommuner	54	33	31	42	15	25
Tätortsnära landsbygdskommuner	53	35	23	30	24	35
Totalt	59	41	18	21	23	38

Källa: SCB. Glesbygdverkets bearbetning

Men begreppet angörlig invandring är brett. Bland anhörlig invandrarna finns de som återförenas med sina tidigare invandrade män och föräldrar men även de som gifter sig med svenska män och kvinnor. Tabellerna nedan visar att antal anhörlig invandrade kvinnor per män är högst i glesbygdskommuner och landsbygdskommuner och då särskilt i skogslänsregionerna.

Att glesbygdskommunernas värden exempelvis är högre förklarar bland annat av antalet kvinnor från exempelvis Thailand och Ryssland. De är 5,2 respektive 2,4 gånger fler än antalet invandrade män från dessa länder. Detta är kvinnor som alltså mest sannolikt har gift sig med svenska män. De har troligtvis lättare än exempelvis kvotflyktingar att komma in i det svenska samhället eftersom det har tillgång till männens kontaktnät.

Tabell 2.7. Anhörlig invandring 1995-2004 per region och kommuntyp. Antal kvinnor och män

		Antal kvinnor	Antal män	Kvot (Kvinnor/män)
Skogslänens inland	Glesbygdskn	564	292	1,93
	Tätortsnära landsbygdskn	602	330	1,82
	Tätortskn	546	360	1,52
	Totalt regionen	1 712	982	1,74
Skogslänen övrigt	Glesbygdskn	103	60	1,72
	Tätortsnära landsbygdskn	3 259	1 750	1,86
	Tätortskn	5 523	3 516	1,57
	Totalt regionen	8 885	5 326	1,67
Storstadsregionerna	Tätortsnära landsbygdskn	3 102	1 946	1,59
	Tätortskn	56 157	37 983	1,48
	Totalt regionen	59 259	39 929	1,48
Övriga Sverige	Tätortsnära landsbygdskn	11 051	6 930	1,59
	Tätortskn	22 743	14 816	1,54
	Totalt regionen	33 794	21 746	1,55
Totalt		103 650	67 983	1,52

Källa: SCB

2.4 FLYTTMÖNSTER

Ovan visades att de med utländsk bakgrund är mer koncentrerade till storstäder och tätortskommuner. Men vilka skillnader och likheter i flyttmönster finns det mellan utrikes födda

och födda i Sverige? Roger Andersson, IM-gruppen, har utfört en flyttstudie på uppdrag av Glesbygdsverket¹³.

2.4.1 Flyttstudiens upplägg

Den period som studeras är 1996 till 2002. Det är skillnader i bostadskommun mellan dessa två tidpunkter som står i fokus. Med en sådan ansats döljs visserligen en rad flyttningar som sker under perioden men samtidigt kan de mer långsiktiga, strukturpåverkande flyttningarna lättare skiljas ut.

Som geografisk indelning används Glesbygdsverkets indelning i fyra regioner och tre kommuntyper. Detta ger 10 kategorier (eftersom glesbygdskommuner inte finns i regionerna *storstäder* och *övriga Sverige*). I urvalet av befolkning ingår de personer som finns i Sverige vid båda tidpunkterna 1996 och 2002 närmare 8,17 miljoner människor. Det är dessa personers flyttmönster som analyseras. Tillskottet av nya invandrare under perioden finns således *inte* med i analysen. Det statistiska materialet kommer från databasen GeoSweden2002 vid Institutet för Bostads- och urbanforskning. Grundkällan för denna databas är SCB.

Texten i följande avsnitt är hämtad från underlagsrapporten och är med undantag för vissa redigeringar författad av Roger Andersson.

2.4.2 En etnisk och geografisk översikt

Tabell 2.8-2.10 visar befolkningen 1996 fördelad på de kommunkategorier och födelselandsgrupperingar som används. Information om in- och utflyttning samt om stannfrekvenser (hur många som inte flyttar) ges också i tabellen.

Tätortskommunerna i tre av fyra regioner (se tabell 2.8) förlorar såväl sverigefödda som utlandsfödda personer ur den studerade gruppen under perioden. Störst relativa förluster gör tätortskommunerna i de inre skogslänen, där drygt 5 000 av de ursprungligen cirka 106 000 försvinner genom negativt flyttningsutbyte. Hälften av invandrare med födelseland i ”övriga Europa” (flertalet sannolikt bosnier) försvinner från dessa tätorter vilka också tappar cirka 20 procent av den asienfödda befolkningen. Tätortskommunerna i övriga skogslänen förlorar 1,5 procent av dem som bodde där i periodens början genom negativt flyttningsutbyte och en uppseendeväckande stor del av förlusten består av utlandsfödda (4 400 av 11 900). Precis som för tätortskommunerna i de inre skogslänen rör det sig om personer med ursprung i övriga Europa och i Asien.

I bägge fallen kan en näraliggande förklaring sökas i införandet av EBO-systemet under 1994, där flyktingar efter 1 juli kunde välja eget boende. Strömmen av nya flyktingar till skogslänen minskade därefter och den hela tiden omfattande utflyttningen av kommunplacerade flyktingar kunde därefter inte kompenseras av ett motsvarande nytillskott.

Tätortskommunerna i regionen *övriga Sverige* förlorar marginellt befolkning under perioden men de behåller sin invandrade befolkning med en något förändrad etnisk sammansättning. Tätortskommuner i storstadsområden skiljer sig markant från övriga. Befolkningstillskottet genom positivt flyttningsnetto för den studerade gruppen uppgår till 55 000, varav cirka 16 000 med invandringsbakgrund.

Tabell 2.9 visar utvecklingen för de tätortsnära landsbygdskommunerna. Mönstret är påfallande likt tätortskommunernas med förluster för skogslänen och tillväxt i storstadsregionerna. Skillnaden är att nettovinsten för storstadsnära landsbygdskommuner i allt väsentligt består av i landet födda personer. Man kan också notera den påtagliga nettoförlusten för tätortsnära

¹³ Publiceras som separat underlagsrapport.

landsbygdskommuner i regionen *övriga Sverige*, en förlust som till cirka en tredjedel består av utlandsfödda.

Tabell 2.10 visar utvecklingen för glesbygdskommunerna samt de sammanfattande stann- respektive flyttningsfrekvenserna för hela befolkningen. Med tanke på att vare sig tätortskommuner eller de tätortsnära kommunerna i skogslänen kunnat behålla sin befolkningsnumerär under perioden förvånar det knappast att utvecklingen är negativ också för glesbygdskommunerna i dessa regioner. Mönstret att man förlorar bland 1990-talets stora invandringsgrupper, flyktingar från Asien och ”övriga Europa”, upprepar sig. Förlusten av afrikaner är också betydande, särskilt i *övriga skogslänen*, och det gäller oavsett kommuntyp. Som påpekats tidigare utgör invandringen till Sverige sedan länge en påtaglig urbaniseringsfaktor¹⁴.

Nederst i tabell 2.10 anges för hela landet de genomsnittliga stann- och flyttningsfrekvenserna 1996-2002 (andel flyttare som lämnat 1996 års kommungrupp) för de tio födelselandskategorierna. Totalt bytte 9 procent kommungrupp och värdet för den sverigefödda befolkningen var bara något lägre (8,8 procent). Lägst rörlighet uppvisade nordbor och EU15-invandrare (7,4 respektive 7,0 procent). Personer födda i Syd- och Nordamerika låg nära den infödda befolkningens rörlighet (9,8 respektive 9,2 procent) medan särskilt invandrare från östra Europa (11,6 procent), Afrika (14,4 procent) och Asien (11,6 procent) hade väsentligt högre rörlighet.

Värt att notera än en gång är att i studien ingår inte nytillskottet av utrikes födda under perioden, dvs. de som invandrar mellan 1996 och 2002. Studien följer dem som fanns i landet vid båda tillfällena.

Tabell 2.8 Skilda födelselandskategoriers representation i tätortskommunerna 1996 samt deras stann-, ut- och inflyttningsfrekvenser 1996-2002.

Tätortskommuner	EU15 utom Norden										Totalt
	Sverige	Norden utom Sv	Norden	Övriga Europa	Afrika	Nord-amerika	Syd-amerika	Asien	Oce-anien	Statslösa	
Skogslänens inre											
Befolkning 1996	100 875	3 009	305	642	110	101	176	905	9	2	106 134
Stannfrekvens 1996-02	86 264	2 670	241	245	75	81	131	538	8	1	90 254
Inflyttningsfrekvens	10 164	181	47	60	33	10	32	181	3	0	10 711
Utflyttningsfrekvens	14 611	339	64	397	35	20	45	367	1	1	15 880
Netto 1996-2002	-4 447	-158	-17	-337	-2	-10	-13	-186	2	-1	-5 169
Skogslänen övrigt											
Befolkning 1996	655 029	20 470	3 197	7 384	2 245	673	2 433	11 235	96	19	702 781
Stannfrekvens 1996-02	588 597	18 767	2 805	4 869	1 296	582	1 955	7 744	78	7	626 700
Inflyttningsfrekvens	58 880	1 485	272	782	408	79	302	1 919	10	6	64 143
Utflyttningsfrekvens	66 432	1 703	392	2 515	949	91	478	3 491	18	12	76 081
Netto 1996-2002	-7 552	-218	-120	-1 733	-541	-12	-176	-1 572	-8	-6	-11 938
Storstadsregionerna											
Befolkning 1996	2 185 307	99 484	41 991	95 175	27 918	6 028	29 978	106 611	873	129	2 593 494
Stannfrekvens 1996-02	2 039 386	93 774	40 214	91 919	27 053	5 672	28 918	102 160	823	121	2 430 040
Inflyttningsfrekvens	184 959	3 756	1 614	8 741	3 794	348	2 226	13 128	66	10	218 642

¹⁴ Andersson 2000, *Hemort Sverige, Integrationsverket*.

Utflyttningsfrekvens	145 921	5 710	1 777	3 256	865	356	1 060	4 451	50	8	163 454
Netto 1996-2002	39 038	-1 954	-163	5 485	2 929	-8	1 166	8 677	16	2	55 188
Övriga Sverige											
Befolkning 1996	1 739 366	58 629	15 840	56 696	8 270	2 277	9 918	51 305	274	50	1 942 625
Stannfrekvens 1996-2002	1 586 881	54 294	14 491	51 144	6 251	1 987	8 604	42 585	222	44	1 766 503
Inflyttningsfrekvens	149 890	4 096	1 258	8 528	1 244	232	1 295	6 612	48	14	173 217
Utflyttningsfrekvens	152 485	4 335	1 349	5 552	2 019	290	1 314	8 720	52	6	176 122
Netto 1996-2002	-2 595	-239	-91	2 976	-775	-58	-19	-2 108	-4	8	-2 905

Tabell 2.9 Skilda födelselandskategoriers representation i de tätortsnära landsbygds kommunerna 1996 samt deras stann-, ut- och inflyttningsfrekvenser 1996-2002.

Tätortsnära landsbygds-kommuner	Sverige	Norden utom Sv	EU15 utom Norden	Övriga Europa	Afrika	Nord-amerika	Syd-amerika	Asien	Oce-anien	Stats-lösa	Totalt
Skogslänens inre											
Befolkning 1996	111 435	1 995	264	889	85	86	213	972	7	1	115 947
Stannfrekvens 1996-02	98 366	1 768	234	345	47	66	144	542	5	0	101 517
Inflyttningsfrekvens	8 770	227	48	53	16	8	16	207	0	0	9 345
Utflyttningsfrekvens	13 069	227	30	544	38	20	69	430	2	1	14 430
Netto 1996-2002	-4 299	0	18	-491	-22	-12	-53	-223	-2	-1	-5 085
Skogslänen övrigt											
Befolkning 1996	582 903	17 236	2 156	5 271	1 282	502	1 079	5 881	46	11	616 367
Stannfrekvens 1996-02	529 859	15 838	1 902	3 050	578	461	807	3 676	36	8	556 215
Inflyttningsfrekvens	38 410	1 755	222	328	111	63	130	739	9	2	41 769
Utflyttningsfrekvens	53 044	1 398	254	2 221	704	41	272	2 205	10	3	60 152
Netto 1996-2002	-14 634	357	-32	-1 893	-593	22	-142	-1 466	-1	-1	-18 383
Storstadsregionerna											
Befolkning 1996	400 372	11 701	3 687	7 511	713	572	1 762	4 292	89	10	430 709
Stannfrekvens 1996-02	350 986	10 348	3 196	6 123	418	480	1 351	3 016	72	9	375 999
Inflyttningsfrekvens	62 795	2 235	744	1 570	166	136	314	965	18	1	68 944
Utflyttningsfrekvens	49 386	1 353	491	1 388	295	92	411	1 276	17	1	54 710
Netto 1996-2002	13 409	882	253	182	-129	44	-97	-311	1	0	14 234
Övriga Sverige											
Befolkning 1996	1 405 798	35 751	9 354	34 008	2 884	1 379	4 912	16 059	193	23	1 510 361
Stannfrekvens 1996-02	1 273 017	32 488	8 373	26 177	1 686	1 224	3 665	10 918	155	18	1 357 721
Inflyttningsfrekvens	119 598	4 566	1 151	3 952	491	189	623	2 632	39	4	133 245
Utflyttningsfrekvens	132 781	3 263	981	7 831	1 198	155	1 247	5 141	38	5	152 640
Netto 1996-2002	-13 183	1 303	170	-3 879	-707	34	-624	-2 509	1	-1	-19 395

Tabell 2.10 Skilda födelselandskategoriers representation i glesbygdskommunerna 1996 samt deras stann-, ut- och inflyttningsfrekvenser 1996-2002.

Glesbygdskommuner	Sverige	Norden utom Sv	EU15	Övriga Europa	Afrika	Nord- amerika	Syd- amerika	Asien	Ocea- nien	Stats- lösa	Totalt
			utom Norden								
Skogslänens inre											
Befolkning 1996	116 701	3 566	289	520	92	80	183	718	16	0	122 165
Stannfrekvens 1996-02	101 447	3 211	228	217	46	66	119	368	10	0	105 712
Inflyttningsfrekvens	10 380	399	52	50	21	12	24	102	1	0	11 041
Utflyttningsfrekvens	15 254	355	61	303	46	14	64	350	6	0	16 453
Netto 1996-2002	-4 874	44	-9	-253	-25	-2	-40	-248	-5	0	-5 412
Skogslänen övrigt											
Befolkning 1996	23 857	448	63	112	161	9	25	194	3	0	24 872
Stannfrekvens 1996-02	20 414	367	46	48	20	8	18	115	2	0	21 038
Inflyttningsfrekvens	2 580	64	8	7	6	3	5	25	1	0	2 699
Utflyttningsfrekvens	3 443	81	17	64	141	1	7	79	1	0	3 834
Netto 1996-2002	-863	-17	-9	-57	-135	2	-2	-54	0	0	-1 135
Hela Sverige											
Hela Sverige	Sverige	Norden utom Sv	EU15	Övriga Europa	Afrika	Nord- amerika	Syd- amerika	Asien	Oceani- en	Stats- lösa	Totalt
			utom Norden								
Befolkning 1996	7 321 643	252 289	77 146	208 208	43 760	11 707	50 679	198 172	1 606	245	8 165 455
Stannfrekvens %	91	93	93	88	86	91	90	87	88	85	91
Flyttningsfrekvens %	9	7	7	12	14	9	10	13	12	15	9

2.4.3 Rörlighet mellan olika regioner och kommuntyper

Genom att jämföra tabellerna 2.11a och 2.11b kan några viktigare drag i rörligheten skönjas. Det gäller till exempel flödena till och från storstadsområdena. År 2002 bodde knappt var tredje invånare i tätortskommuner i storstadsområden (32,4 procent; se sista raden i tabell 2.11a) medan hälften av de utlandsfödda fanns just där. Denna kommuntyp är också den enda där utlandsfödda visar större benägenhet än andra att stanna kvar under en längre period. Nästan 96 procent av de utlandsfödda i kommuntypen stannade 1996-2002, att jämföra med totalbefolkningsvärdet 93,7 procent.

Om vi särskilt fokuserar flödena från glesbygdskommunerna kan vi först konstatera att för utlandsfödda är skillnaderna i både stannfrekvens och destinationer mycket olika för *skogslänens inland* i jämförelse med *skogslänen övrigt*. I glesbygdskommuner i *skogslänens inland* stannade 78 procent av de utlandsfödda kvar 1996-2002 medan endast 61,5 procent stannade i *skogslänen övrigt*. Utlandsfödda som lämnar *skogslänens inland* flyttar till många olika kommungrupper medan de som lämnar glesbygdskommuner i regionen *skogslänen övriga* tenderar att antingen flytta till storstad (hela 12 procent av 1996 års invånare) eller till tätortskommuner inom *skogslänen övrigt* (10,3 procent).

Tabell 2.11c ger de relativa värdena för utlandsfödda i förhållande till sverigefödda för varje stann- och flyttarkategori. Värden över 1 betyder att utlandsfödda är överrepresenterade medan värden under 1 betyder det motsatta. Värdet 2 betyder att det var dubbelt så vanligt under

perioden att finna en utlandsfödd i just ett specifikt flöde (eller som stannare). Toppvärdet här är 7 och det avser flyttare från glesbygdskommuner i *skogslänen övrigt* till tätortskommuner i storstadsområden, där det således var sju gånger vanligare för en utlandsfödd att göra den flyttningen. Bottenvärdena ligger på runt 0,5 och avser flyttningar från tätortskommuner i storstäder till andra kommuntyper, en typ av flyttning som är mer ovanlig för utlandsfödda.

Vad förklarar mönstren? Som i all migration är svaret säkert komplext men vi vet sedan tidigare att såväl utbildningssträvanden som arbetsmarknadsförankring spelar roll för flyttningar. Av dessa kan vi med registerdata kartlägga det sistnämnda och i nästkommande avsnitt analyseras de demografiska och socioekonomiska egenskaper som kännetecknar stannare och flyttare i de olika kommuntyperna.

Tabell 2.11 Flytt och stannfrekvenser

Hela befolkningen	Tätortskommuner				Tätortsnära landsbygdskommuner				Glesbygdskommuner		S:a	Andel av bef 1996
	Skogs-länens inre	Skogs-länen övr	Storstads-regionerna	Övriga Sverige	Skogs-länens inre	Skogs-länen övr	Storstads-regionerna	Övriga Sverige	Skogs-länens inre	Skogs-länen övr		
Kommuntyp 1996												
TO-kom i inre skogslänen	85,0	3,0	3,9	2,1	0,5	1,3	0,3	1,0	2,8	0,1	100	1
TO-kom i övriga skogslänen	0,2	89,2	4,1	2,4	0,3	2,2	0,3	1,0	0,3	0,2	100	9
TO-kom i storstadsområden	0,1	0,5	93,7	1,8	0,1	0,4	1,9	1,6	0,1	0,0	100	32
TO-kom i övriga landet	0,1	0,5	4,2	90,9	0,0	0,3	0,4	3,6	0,1	0,0	100	24
TO-nära lb-kom i inre skogslänen	0,6	3,2	2,5	1,8	87,6	2,3	0,3	0,8	0,8	0,1	100	1
TO-nära lb-kom i övriga skogslänen	0,2	3,6	2,6	1,8	0,3	90,2	0,2	0,8	0,2	0,1	100	8
TO-nära lb-kom i storstadsområden	0,0	0,3	7,8	2,2	0,1	0,2	87,3	2,0	0,1	0,0	100	5
TO-nära lb-kom i övriga landet	0,0	0,4	3,3	5,5	0,0	0,2	0,5	89,9	0,0	0,0	100	18
Gb-kom i inre skogslänen	3,4	2,9	2,0	1,4	0,9	1,5	0,3	0,9	86,5	0,1	100	1
Gb-kom i övriga skogslänen	0,1	7,6	1,7	1,0	0,7	3,2	0,1	0,7	0,4	84,6	100	0
Andel av bef 2002	1,2	8,5	32,4	23,8	1,4	7,3	5,4	18,3	1,4	0,3	100	100
Utlandsfödda												
Kommuntyp 1996												
TO-kom i inre skogslänen	75,9	3,1	8,8	4,2	0,3	1,9	0,7	2,7	2,3	0,2	100	1
TO-kom i övriga skogslänen	0,1	79,8	9,8	5,5	0,2	2,0	0,5	1,8	0,2	0,1	100	6
TO-kom i storstadsområden	0,0	0,3	95,7	1,6	0,0	0,2	1,0	1,1	0,0	0,0	100	48
TO-kom i övriga landet	0,0	0,5	7,1	88,4	0,0	0,3	0,4	3,2	0,0	0,0	100	24
TO-nära lb-kom i inre skogslänen	0,3	4,6	7,9	9,0	69,8	3,5	0,7	3,4	0,6	0,1	100	1
TO-nära lb-kom i övriga skogslänen	0,2	4,5	7,7	5,4	0,2	78,8	0,4	2,5	0,3	0,0	100	4
TO-nära lb-kom i storstadsområden	0,0	0,4	10,9	3,4	0,0	0,3	82,5	2,4	0,1	0,0	100	4
TO-nära lb-kom i övriga landet	0,0	0,5	7,2	10,1	0,0	0,3	0,7	81,0	0,1	0,0	100	12
Gb-kom i inre skogslänen	2,7	3,3	4,6	5,0	1,2	2,4	0,4	2,3	78,1	0,1	100	1
Gb-kom i övriga skogslänen	0,2	10,3	12,0	5,7	0,6	4,9	0,5	3,5	0,7	61,5	100	0
Andel av bef 2002	0,5	5,1	50,3	24,1	0,4	3,5	3,7	11,7	0,6	0,1	100	100

Relativa stann- och flyttfrekvenser* för utlandsfödda i förhållande till Sverigefödda 1996-2002

	Tätortskommuner				Tätortsnära landsbygdskommuner				Glesbygdskommuner	
	Skogs- länens inre	Skogs- länen övr	Storstads- regionerna	Övriga Sverige	Skogs- länens inre	Skogs- länen övr	Storstads- regionerna	Övriga Sverige	Skogs- länens inre	Skogs- länen övr
TO-kom i inre skogslänen	0,89	1,0	2,2	2,0	0,7	1,4	2,1	2,7	0,8	2,9
TO-kom i övriga skogslänen	0,69	0,9	2,4	2,3	0,8	0,9	1,7	1,9	0,7	0,6
TO-kom i storstadsområden	0,54	0,7	1,0	0,9	0,6	0,6	0,5	0,7	0,5	0,6
TO-kom i övriga landet	0,76	1,1	1,7	1,0	0,8	1,0	1,0	0,9	1,0	0,5
TO-nära lb-kom i inre skogslänen	0,56	1,4	3,2	5,0	0,8	1,5	2,6	4,1	0,8	0,9
TO-nära lb-kom i övriga skogslänen	1,07	1,3	3,0	3,0	0,7	0,9	2,1	3,1	1,3	0,5
TO-nära lb-kom i storstadsområden	0,58	1,1	1,4	1,6	0,9	1,3	0,9	1,2	1,3	1,1
TO-nära lb-kom i övriga landet	0,79	1,2	2,2	1,8	1,2	1,5	1,4	0,9	1,1	0,9
Gb-kom i inre skogslänen	0,78	1,1	2,3	3,5	1,3	1,6	1,4	2,7	0,9	0,4
Gb-kom i övriga skogslänen	1,82	1,4	7,1	5,9	0,9	1,5	5,6	5,0	1,8	0,7

* Värdet över 1 betyder att utlandsfödda är överrepresenterade i kategorin. Värdet 2 betyder att det är dubbelt så vanligt att finna en utlandsfödd i kategorin i förhållande till en Sverigefödd.

2.4.4 Stannares och flyttares demografiska och socioekonomiska egenskaper

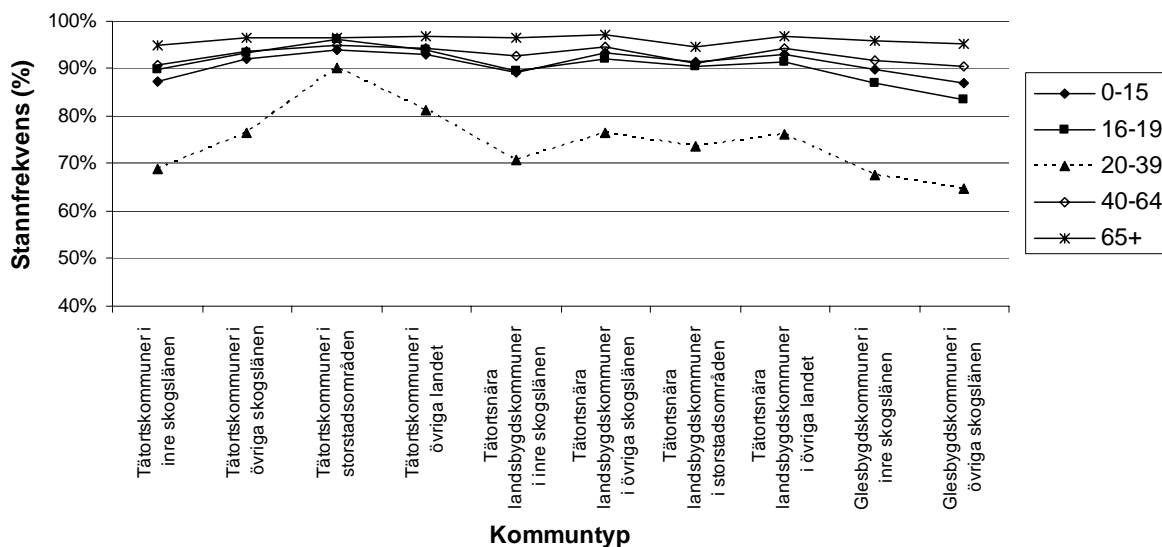
Till skillnad från många föreställningar är den utlandsfödda befolkningen inte genomsnittligt yngre än den infödda, främst beroende på att sannolikheten att vara utlandsfödd är låg i riktigt låga åldrar. Invandrades barn födda efter ankomsten till Sverige registreras ju som födda i Sverige och bidrar till att förnygra befolkningen.

I den studerade gruppen var genomsnittsåldern för födda i Sverige 39 år vid periodens början och 41 år för de utrikes födda. Högre medelålder för de utrikes födda än de sverigefödda gäller i princip i alla regioner och kommuntyper med undantag för två kategorier där det omvända gäller – glesbygdskommuner i *skogslänen övrigt* samt tätortsnära landsbygdskommuner i regionen.

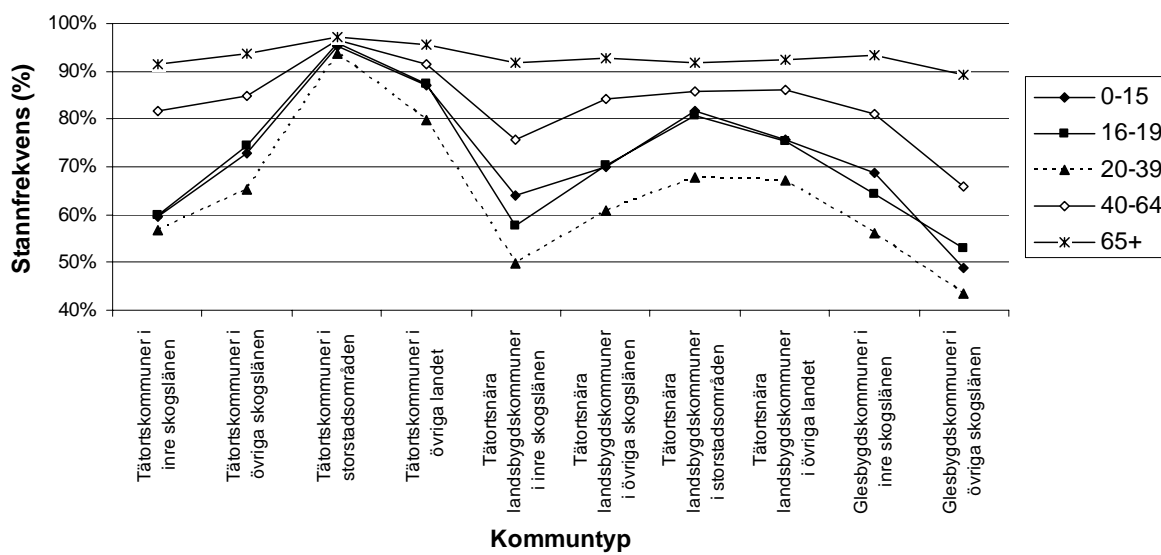
Ser man endast till den vuxna befolkningen (21 år eller äldre) har utlandsfödda i nästan alla kommungrupper en yngre åldersprofil.

Figur 2.12 visar tydligt att yngre, särskilt personer i familjebildande åldrar (20-39 år), har en betydligt högre benägenhet att lämna en kommungrupp jämfört med andra åldersgrupper. Denna skillnad råder generellt men är minst i tätortsskommuner i storstadsregionen och allra störst i glesbygdskommunerna. I de senare lämnar en av tre kommuntypen under sexårsperioden. Även utflyttningen av de snart vuxna (16-19 år) är klart högre från glesbygdskommunerna, indikerande rörlighet för studier. Utlandsföddas stannfrekvenser är genomgående lägre i alla åldrar med undantag för personer över 64 där skillnaderna är små (figur 2.13). Noterbart är emellertid att utlandsfödda i tätortskommuner i storstäderna redovisar en mycket hög stannfrekvens.

Figur 2.12 Stannfrekvenser 1996-2002 efter kommuntyp och åldersgrupp (ålder 2002). Hela befolkningen.

Figur 2.13. Stannfrekvenser 1996-2002 efter kommuntyp och åldersgrupp (ålder 2002). Utlandsfödda.

3 SYSSELSÄTTNING

Sammanfattning

Förvärvsfrekvensen är generellt sett lägre för dem med utländsk bakgrund. 59 procent är sysselsatta i denna grupp i riket jämfört med 79 procent bland övriga svenskar. En sådan skillnad mellan grupperna återfinns i alla kommuntyper.

För dem med utländsk bakgrund återfinns den lägsta förvärvsfrekvensen i tätortskommunerna med 58 procent. I tätortsnära landsbygdskommuner och glesbygdskommuner är den 62 respektive 61 procent. För gruppen övriga svenskar ser mönstret annorlunda ut. Där är förvärvsfrekvensen lägst i glesbygdskommuner, 76 procent, men högre i tätortsnära landsbygdskommuner, 80 procent, och tätortskommuner, 79 procent.

För kvinnor med utländsk bakgrund är förvärvsfrekvensen lägst i tätortskommunerna, 56 procent. Därefter följer tätortsnära landsbygdskommuner med 59 procent. Högst är förvärvsfrekvensen för dessa kvinnor i glesbygdskommuner, 63 procent. För män med utländsk bakgrund är däremot förvärvsfrekvensen lägst i glesbygdskommunerna, 58 procent. Därefter följer tätortskommunerna med 60 procent. Högst är förvärvsfrekvensen i de tätortsnära landsbygdskommunerna med 65 procent.

De sex största branscherna är desamma för kvinnor med utländsk bakgrund oavsett i vilken kommuntyp de bor: *Vård och omsorg, Utbildning och forskning, Finansiell verksamhet och företagstjänster, Tillverkning och återvinning, Handel och kommunikationer samt Personliga och kulturella tjänster*. Rangordningen är dock lite olika mellan olika områden. Ungefär 91-92 procent av de sysselsatta kvinnorna med utländsk bakgrund arbetar inom de sex största branscherna i de olika kommuntyperna. Samma sex branscher är också störst bland kvinnor med svensk bakgrund oavsett kommuntyp.

De fem största branscherna är desamma för män med utländsk bakgrund oavsett i vilken kommuntyp de bor: *Tillverkning och återvinning, Handel och kommunikationer, Finansiell verksamhet och företagstjänster, Personliga och kulturella tjänster* samt *Vård och omsorg*. Den sjätte största branschen är *Utbildning och forskning* i glesbygdskommuner och tätortskommuner men *Byggverksamhet* i tätortsnära landsbygdskommuner. Ungefär 78 till 88 procent av männen arbetar inom de sex största branscherna i de olika kommuntyperna.

För invandrare som bryter mönstret och flyttar till de glesare bebodda kommunerna gäller att sysselsättningsnivån är relativt hög. Inflyttarnas integrationsnivå förefaller bättre i glesbygden än på andra håll. Bland stannare i de tio kommunkategorierna ligger invandrades sysselsättningsnivå generellt sett något men inte dramatiskt mycket under sverigeföddas. Bland flyttare finns en handfull exempel på flöden där utlandsföddas sysselsättningsnivå ligger högre än de sverigeföddas. Även om sådana fall uppenbart bryter mot mer generella mönster måste det konstateras att det rör sig om numerärt sett mycket små tal.

Landsbygds- och glesbygdskommunernas utlandsfödda inflyttare skiljer sig från storstadskommunerna genom att dit flyttar personer med lång vistelsetid i Sverige. Till storstadskommunerna flyttar som nämnts i huvudsak relativt nyinvandrade. I en specialanalys av en specifik kategori av utlandsfödda inflyttare i landsbygdskommuner – nyinvandrade sammanboende med barn, en kategori som är liten i flödet till glesbygdskommunerna men relativt stor just till landsbygdskommunerna – framkom att sysselsättningsfrekvenserna genomgående är höga (i genomsnitt 72 procent).

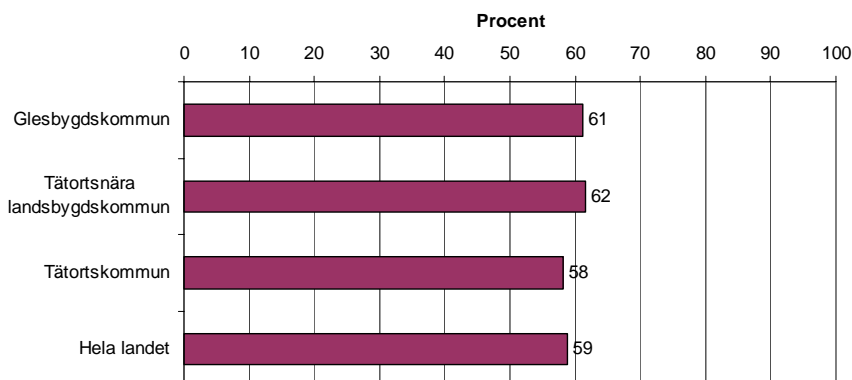
3.1 FÖRVÄRVSFREKVENS OCH ARBETSLÖSHET

3.1.1 Förvärvsfrekvens i olika kommuntyper

Förvärvsfrekvensen är generellt sett lägre för dem med utländsk bakgrund. 59 procent är sysselsatta i denna grupp i riket jämfört med 79 procent bland de med svensk bakgrund. Denna skillnad mellan grupperna återfinns i alla kommuntyper. De med utländsk bakgrund har en lägre förvärvsfrekvens än övriga svenskar oavsett om det är gruppen tätortskommuner, tätortsnära landsbygdskommuner eller glesbygdskommuner som studeras.

Var finns den högsta respektive lägsta förvärvsfrekvensen? För dem med utländsk bakgrund återfinns den lägsta förvärvsfrekvensen i tätortskommunerna med 58 procent. I tätortsnära landsbygdskommuner och glesbygdskommuner är den 62 respektive 61 procent. Se figur 3.1.

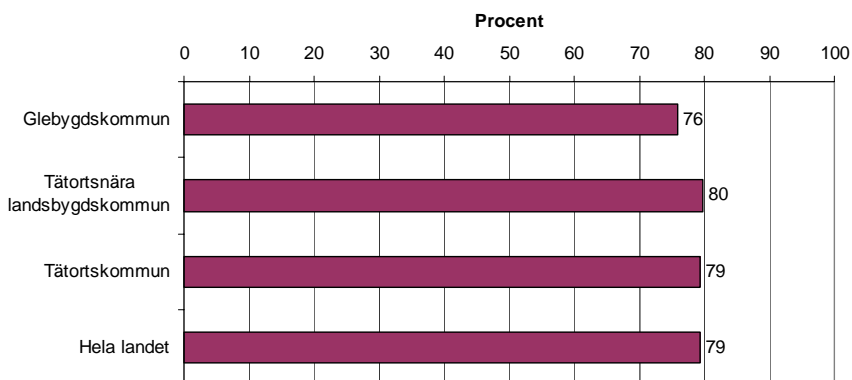
Figur 3.1 Förvärvsfrekvens för dem med utländsk bakgrund, 20-64 år. Procent

Källa: SCB, Integrationsverket. Glesbygdsvverkets bearbetning.

För de med svensk bakgrund ser mönstret annorlunda ut. Där är förvärvsfrekvensen lägst i glesbygdskommuner, 76 procent, men högre i tätortsnära landsbygdskommuner, 80 procent, och tätortskommuner, 79 procent.

Figur 3.2 Förvärvsfrekvens för dem med svensk bakgrund, 20-64 år. Procent

Källa: SCB, Integrationsverket. Glesbygdsvverkets bearbetning.

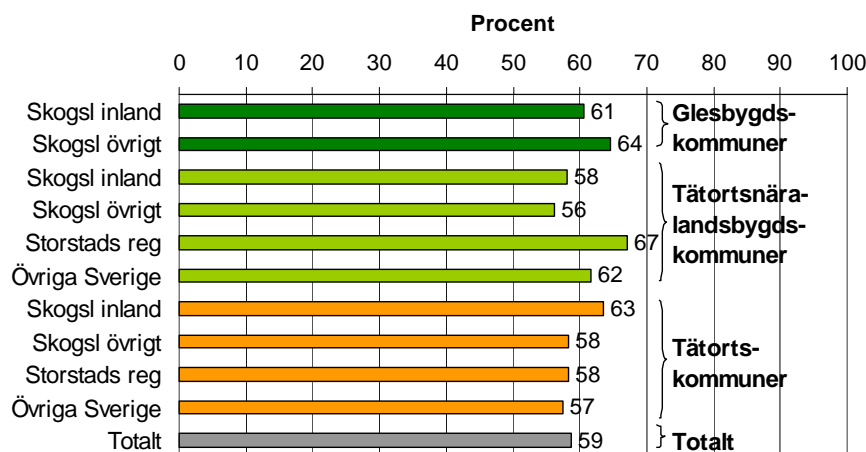
3.1.2 Förvärvsfrekvens i olika kommuntyper fördelad på olika delar av landet.

Tätortskommuner, tätortsnära landsbygdskommuner och glesbygdskommuner är spridda över landet. Ser det likadant ut i Glesbygdsvverkets fyra regioner, *skogslänens inland*, *skogslänen övrigt*, *storstadsregioner* och *övriga Sverige*? (Se karta i bilaga 1.)

Regionerna *storstäderna* och *övriga Sverige* följer mönstret med relativt sett låg förvärvsfrekvens i tätortskommunerna och högre i de tätortsnära landsbygdskommunerna. (Glesbygdskommuner enligt Glesbygdsvverkets definition finns inte i dessa regioner.)

Undantagen finns i norra Sverige. I *skogslänens inland* är förvärvsfrekvensen bland de med utländsk bakgrund relativt sett hög i glesbygdskommuner men däremot inte i de tätortsnära landsbygdskommunerna. Istället utmärker sig tätortskommunerna i regionen positivt. I regionen *skogslänen övrigt* är det endast glesbygdskommunerna som utmärker sig positivt, även här ligger tätortsnära landsbygdskommuner lågt. Tätortskommunerna ligger också relativt sett lågt.

Figur 3.3 Förvärvsfrekvens för dem med utländsk bakgrund, regionala variationer. Procent

Källa: SCB, Integrationsverket. Glesbygdsverkets bearbetning.

3.1.3 Variationer inom gruppen med utländsk bakgrund

Gruppen med utländsk bakgrund är mycket stor. Hur ser sysselsättningsfrekvensen ut i olika kommuntyper ut om man tar hänsyn till ursprungsland?

I ett första steg snävar vi in gruppen med utländsk bakgrund och tar bort de som är födda i Sverige (med två utrikes födda föräldrar), de som kommer från Norden och från EU15-länderna. Även nu är sysselsättningsnivåerna högst i tätortsnära landsbygdskommuner 56 procent, och glesbygdskommuner, 54 procent. I tätortskommuner har 51 procent av denna invandrargrupp arbete. I riket 52 procent. Det geografiska mönstret kvarstår även om nivåerna är lägre än för hela gruppen med utländsk bakgrund.

Svävar man in gruppen ytterligare så att Sydamerika, Asien och Afrika återstår återfinns samma mönster. Sysselsättningsnivåerna är högst i gles- och landsbygdskommuner, 54 respektive 50 procent, men lägre i tätortskommuner 49 procent. I riket 49 procent.

3.1.4 Förvärvsfrekvens män och kvinnor

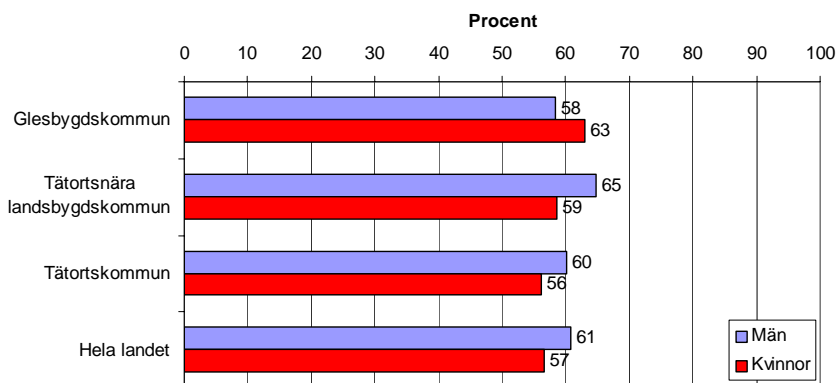
Är förvärvsfrekvensen högre i gles- och landsbygdskommuner än i tätortskommuner i båda grupperna för både män och kvinnor med utländsk bakgrund?

För kvinnor med utländsk bakgrund visar det sig stämma. Förvärvsfrekvensen är lägst i tätortskommunerna, 56 procent. Därefter följer tätortsnära landsbygdskommuner med 59 procent. Högst är förvärvsfrekvensen för dessa kvinnor i glesbygdskommuner, 63 procent. Se figur 3.4.

För män med utländsk bakgrund är däremot förvärvsfrekvensen lägst i glesbygdskommunerna, 58 procent. Därefter följer tätortskommunerna med 60 procent. Högst är förvärvsfrekvensen i tätortsnära landsbygdskommunerna med 65 procent.

Intressant att notera är att i glesbygdskommunerna har kvinnor med utländsk bakgrund högre förvärvsfrekvens än män med utländsk bakgrund. I såväl tätortskommuner som tätortsnära landsbygdskommuner är förhållandet det omvända.

Figur 3.4 Förvärvsfrekvens för dem med utländsk bakgrund, män och kvinnor. Procent

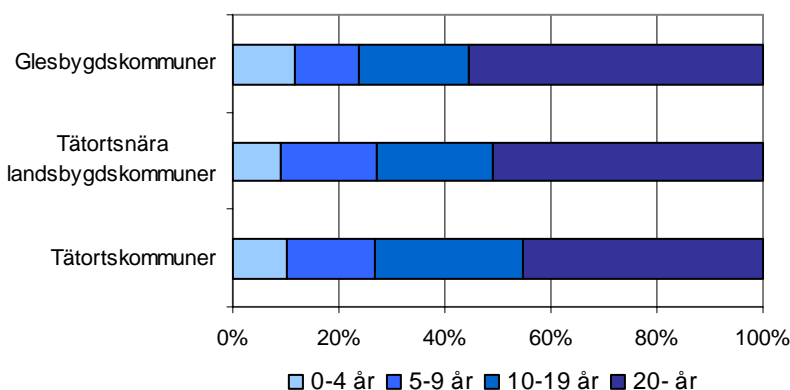
Källa: SCB, Integrationsverket. Glesbygdsvverkets bearbetning.

Delas detta upp på olika regioner ser man att i *skogslänens inland* har kvinnor högre förvärvsfrekvenser än män i alla kommungrupper, dvs. tätortskommuner, tätortsnära landsbygdskommuner och glesbygdskommuner. I *skogslänens inland* gäller detta dock endast i glesbygdskommunerna. (Storstäderna och regionen *övriga Sverige* har inga glesbygdskommuner.) I övriga fall har männen högre förvärvsfrekvens än kvinnorna.

3.1.5 Vistelsetid bland de sysselsatta i olika kommuntyper

Figuren nedan visar att bland sysselsatta utrikes födda i glesbygdskommuner har den största andelen varit i landet mer än 20 år. Det är en större andel än i tätortskommuner. Men andelen sysselsatta som har varit i landet en kort period är något högre i glesbygdskommuner än i tätortskommuner och landsbygdskommuner. Mönstret är lika både för kvinnor och män.

Figur 3.5 Utrikes födda och vistelsetid. Sysselsatta 20-64 år. Procent

Källa: Integrationsverket, Glesbygdsvverkets bearbetning.

I tabellen nedan delas kommuntyperna även upp på regioner. Den visar bland annat att i alla kommuntyper i *skogslänens inland* finns det dessutom, jämfört med övriga, regioner relativt sett höga andelar som har varit i Sverige en kortare tid, 0-4 år.

Tabell 3.1 Vistelsetid bland sysselsatta 20-64 år, andel i procent per region och kommuntyp. Procent

Region	Kommuntyp	0-4 år	5-9 år	10-19 år	20- år	Alla
Skogslänens inland	Glesbygdskommuner	12,0	11,9	21,0	55,1	100,0
Skogslänens inland	Tätortsnära landsbygdskn	14,5	14,0	23,5	48,0	100,0
Skogslänens inland	Tätortskommuner	12,6	11,2	19,1	57,0	100,0
Skogslänen övrigt	Glesbygdskommuner	11,2	11,0	19,2	58,6	100,0
Skogslänen övrigt	Tätortsnära landsbygdskn	9,1	13,2	20,5	57,1	100,0
Skogslänen övrigt	Tätortskommuner	9,5	13,8	23,3	53,4	100,0
Storstadsregioner	Tätortsnära landsbygdskn	8,8	14,9	21,9	54,4	100,0
Storstadsregioner	Tätortskommuner	11,2	15,3	30,0	43,5	100,0
Övriga Sverige	Tätortsnära landsbygdskn	9,1	20,5	22,2	48,2	100,0
Övriga Sverige	Tätortskommuner	8,2	19,7	25,3	46,8	100,0

Källa: Integrationsverket, Glesbygdsvetets bearbetning.

3.1.6 Andra studier och möjliga förklaringar till skillnader mellan kommuntyper

Varför är förvärvsfrekvensen högre i gles- och landsbygdskommuner? En faktor kan vara att andelen utrikes födda från Norden är högre i glesbygdskommuner. Samtidigt visar det sig att om de nordiska invandrarna plockas bort ur gruppen så kvarstår mönstret med högre sysselsättning i gles- och landsbygdskommuner än i tätortskommuner. Möjligen är däremot andelen flyktingar lägre i glesbygdskommuner. Dessutom är utbildningsnivåerna lite högre och andelen med längre vistelsetid något högre. Dessa faktorer hör dessutom troligen samman.

Under de samtal som vi har haft med andra under arbetet med denna rapport har en tes om den befolkningsmässigt lilla miljöns betydelse förts fram. Dels är det kortare kontaktvägar mellan olika aktörer som arbetsförmedling, försäkringskassa, kommun m.fl. vilket kan ge en snabbare och rakare kommunikation och risken att hamna mellan stolarna är mindre. Dels blir man som individ synliggjord, man kan inte bli anonym i en liten kommun.

En annan tes skulle kunna vara olika typer av invandring som dominerar i olika kommuntyper. En högre andel anhöriginvandrare skulle kunna innebära att en större andel kommer till ett redan etablerat kontaktnät, ett svenskt nätverk, och att de på så sätt snabbare kommer in i arbete. Men andelen anhöriginvandrare är inte högre i gles- och landsbygd. Definitionen av gruppen anhöriginvandrare är dock vid och kan innehålla såväl anhöriga till redan invandrade som människor som har träffat en partner med svensk bakgrund.

Vad säger andra studier? En studie av TCO¹⁵ visar att sannolikheten för en utrikes född person att ha en löneinkomst jämfört med övriga svenskar i samma region är 33 procent lägre i Malmö, 27 procent lägre i Göteborg, 20 procent lägre i Stockholm och 17 procent lägre i Norrland. I studien har man tagit hänsyn till variationer i befolkningens sammansättning som andel inrikes och utrikes födda, kön, ålder, utbildningsbakgrund. Studerar man dem som har invandrat redan vid 0-6 års ålder så är sannolikheten att ha ett lönearbete för en utrikes född person jämfört med övriga svenskar i regionen 14 procent lägre i Malmö, 7 procent lägre i Göteborg, 8 procent lägre i Stockholm. I Norrland kan man inte se någon signifikant skillnad mellan utrikes födda och övriga svenskar i regionen. En del av förklaringen till variationerna mellan regionerna skulle enligt studien kunna vara att invandrare som inte har arbete sannolikt ofta väljer att bosätta sig i storstadsregioner.

¹⁵ TCO (2005): *Ljusare i Norrland än i Storstäderna – en jämförelse på svensk arbetsmarknad i Stockholm, Göteborg, Malmö och Norrland*. TCO-granskar nr 8/05, 2005-05-13.

Roger Andersson vid IBF och Kulturgeografiska institutionen Uppsala universitet har visat att för personer med hög utbildning och svensk bakgrund fungerar huvudstadsregionen som ”rulltrappsregion”, dvs. de gynnar karriär och inkomstutveckling¹⁶. För utlandsfödda med hög utbildning är karriärförloppen däremot genomsnittligt mer positiva utanför huvudstadsområdet.

I sin avhandling har Kirk Scott¹⁷ studerat invandrades integration på arbetsmarknaden mellan 1970 och 1993. Studien visar att under denna period har produktionssätt och organisation förändrats vilket i sin tur har lett till en förändrad efterfrågan på arbetskraft. Idag är det större betoning på informella landsspecifika kunskaper som exempelvis språk, att kunna arbeta i grupper, förstå sociala koder etc. Detta har haft negativa konsekvenser framför allt för de invandrare som har ett som, han benämner det, större ”kulturellt avstånd” till Sverige.

Kopplas dessa slutsatser till ett gles- och landsbygdsperspektiv skulle en möjlig förklaring till de högre sysselsättningsfrekvenserna bland invandrarna här kunna bero på att i dessa kommuner har inte omvandlingen av näringslivet kommit lika långt.

3.1.7 Arbetslöshet

Tabellen nedan visar de öppet arbetslösa i respektive region och kommuntyp vid årsskiftet 2003/2004. I *storstadsregionerna* och regionen *övriga Sverige* är andelen öppet arbetslösa bland personer med utländsk bakgrund avsevärt högre än bland dem med svensk bakgrund i alla kommuntyper. I regionen *skogslänens inland* är det framför allt i tätortskommunerna som man ser detta mönster men även i viss mån i lands- och glesbygdskommuner. I *skogslänen övrigt* är det främst i tätortskommunerna och i de tätortsnära landsbygdskommunerna som andelen öppet arbetslösa är högre.

Tabell 3.2 Arbetslöshet i procent bland 20-64 åringar per region och kommuntyp årsskiftet 2003/2004.

Region	Kommuntyp	Alla 20-64 år			Kvinnor 20-64 år			Män 20-64 år		
		Totalt	Födda i Sverige	Utrikes födda	Totalt	Födda i Sverige	Utrikes födda	Totalt	Födda i Sverige	Utrikes födda
Skogslänens inland	Glesbygdskn	6,2	6,2	6,7	3,6	3,4	4,8	8,6	8,5	9,4
	Tätortsnäralbkn	6,4	6,3	6,7	3,9	3,8	4,9	8,7	8,7	9,0
	Tätortskn	6,2	6,1	7,4	4,8	4,8	5,6	7,5	7,4	9,6
Skogslänen övrigt	Glesbygdskn	4,7	4,7	4,9	3,3	3,3	3,9	6,0	6,0	6,1
	Tätortsnäralbkn	6,1	6,0	7,1	4,4	4,3	5,7	7,7	7,6	8,6
	Tätortskn	5,7	5,5	7,6	4,3	4,2	5,9	7,0	6,8	9,4
Storstadsregionerna	Tätortsnäralbkn	3,4	3,2	5,0	2,9	2,8	4,4	3,9	3,7	5,7
	Tätortskn	4,3	3,8	6,4	3,8	3,3	5,3	4,9	4,2	7,5
Övriga Sverige	Tätortsnäralbkn	4,5	4,3	6,8	3,9	3,6	5,9	5,2	4,9	7,8
	tätortskn	5,2	4,7	8,2	4,4	3,9	6,7	6,0	5,4	9,8

Källa: AMS, Glesbygdsvverkets bearbetning.

3.2 SYSSELSÄTTNING INOM OLIKA NÄRINGSGRENAR

3.2.1 Utländsk och svensk bakgrund, hela landet

Ungefär samma branscher är stora respektive små bland de med utländsk bakgrund respektive övriga svenskar. Inom de fem största branscherna *Tillverkning och återvinning*, *Handel och*

¹⁶ Andersson R. *Invandrarnas rörlighet*. I: Riksbankens jubileumsfond. Årsredovisning 96. Stockholm 1997.

¹⁷ Kirk Scott, *The immigrant experience*. Lund studies in economic history 9. Lund 1999.

¹⁸ Se även ITPS. *Ekonomiska effekter av integration och invandring*. A2003:010.

kommunikation, Vård och omsorg, Finansiellverksamhet och företagstjänster samt *Utbildning och forskning* arbetar 77 till 80 procent av de sysselsatta med svensk respektive utländsk bakgrund.

Kvinnors och mäns arbetsmarknad ser mycket olika ut vad avser branschstruktur oavsett ursprungsland. *Vård och omsorg* som dominerar bland kvinnorna (29 %) är en liten bransch bland männen (5 procent). *Utbildning och forskning* är som andel avsevärt större bland kvinnorna (17 procent) än bland männen (6 procent). Däremot sysselsätter *Tillverkning och återvinning, Byggverksamhet* samt *Handel och kommunikation* betydligt större andelar bland männen (26, 10 och 22 procent) än bland kvinnorna (10, 1 och 14 procent). *Finansiell verksamhet och företagstjänster* sysselsätter relativt stora andelar både hos män (15 procent) och kvinnor (12 procent).

Om materialet även delas upp i utländsk och svensk bakgrund visar det sig att det för kvinnor finns mer likheter över ursprungsgränserna än över könsgrenserna, (se tabell 3.3) Fördelningen på branscher för gruppen kvinnor med utländsk bakgrund är mer lik den för kvinnor med svensk bakgrund än den för män med utländsk bakgrund.

Drygt 82 procent av de sysselsatta kvinnorna oavsett ursprung arbetar inom de fem största branscherna *Vård och omsorg, Utbildning och forskning, Handel och kommunikation, Finansiellverksamhet och företagstjänster*. Vilka skillnader finns då mellan kvinnor med svensk respektive utländsk bakgrund? Det är framförallt inom *Tillverkning och återvinning, Finansiell verksamhet och företagstjänster* samt *Personliga och kulturella tjänster* som kvinnor med utländsk bakgrund har högre andel sysselsatta än övriga svenskar. Lägre andel sysselsatta har de med utländsk bakgrund främst inom *Utbildning och forskning, Offentlig förvaltning* samt *Handel och kommunikation*.

För männen med utländsk bakgrund är de fem största branscherna *Tillverkning och återvinning, Handel och kommunikation, Finansiell verksamhet och företagstjänster, Personliga och kulturella tjänster* samt *Vård och omsorg*. Inom dessa branscher arbetar drygt 80 procent av de sysselsatta. För männen med svensk bakgrund är de största branscherna *Tillverkning och återvinning, Handel och kommunikation, Finansiell verksamhet och företagstjänster, Byggverksamhet* samt *Utbildning och forskning*. Inom dessa branscher arbetar cirka 79 procent av de sysselsatta. (Den femte största branschen *Utbildning och forskning* är dock bara marginellt större än den sjätte största *Offentlig förvaltning m.m.*)

Tabell 3.3. Andel sysselsatta kvinnor och män per bransch fördelade efter utländsk och svensk bakgrund.

Kvinnor	Andel av syss i %		Skillnad i procent-enheter	Män	Andel av syss i %		Skillnad i procent-enheter
	Utländsk bakgrund	Svensk bakgrund			Utländsk bakgrund	Svensk bakgrund	
Vård & omsorg	28,5	28,6	-0,1	Tillverkning & återvinning	29,2	25,9	+3,4
Utbildning & forskning	14,1	17,6	-3,4	Handel & kommunikation	21,3	21,8	-0,5
Handel & kommunikation	13,1	14,7	-1,6	Finansiell verks. & företagstj.	14,0	14,8	-0,8
Finansiell verks. & företagstj.	13,4	11,8	+1,7	Byggverksamhet	5,9	10,9	-5,1
Tillverkning & återvinning	13,2	9,5	+3,6	Utbildning & forskning	6,0	5,7	+0,3
Personliga & kulturella tj.	9,0	7,4	+1,6	Personliga & kulturella tj	9,6	4,9	+4,6
Offentlig förvaltning m.m.	4,6	6,6	-2,0	Offentlig förvaltning m.m.	2,7	5,6	-2,9
Ej specificerad verksamhet	2,8	1,7	+1,1	Vård & omsorg	6,9	4,4	+2,5
Byggverksamhet	0,7	1,0	-0,3	Jordbruk, skogbruk & fiske	0,7	2,9	-2,2
Jordbruk, skogbruk & fiske	0,4	0,9	-0,5	Ej specificerad verksamhet	3,1	1,7	+1,4
Energipr. Vattenförs. & Avfallh.	0,2	0,4	-0,2	Energipr. Vattenförs. & Avfallh.	0,6	1,4	-0,8
Total	100,0	100,0	0,0	Total	100,0	100,0	0,0

Källa: SCB, Integrationsverket. Glesbygdsvverkets bearbetning.

Det är främst inom branscherna *Personliga och kulturella tjänster, Tillverkning och återvinning* samt *Vård och omsorg* som en större andel män med utländsk bakgrund arbetar jämfört med män med svensk bakgrund. Lägre andelar återfinns främst inom *Byggverksamhet, Offentlig förvaltning* samt *Jordbruk, skog och fiske*.

3.2.2 Utländsk och svensk bakgrund, kommuntyper

3.2.2.1 Kvinnor med utländsk och svensk bakgrund, kommuntyper

Tabell 3.4 visar att de sex största branscherna är desamma för kvinnor med utländsk bakgrund oavsett vilken kommuntyp de bor i. Rangordningen är dock lite olika. Detsamma gäller för kvinnor med svensk bakgrund.

Vård och omsorg sysselsätter en lite större andel av kvinnor med utländsk bakgrund i tätortsnära landsbygdskommunerna och en mycket större andel i glesbygdskommunerna än i tätortskommunerna. För samma grupp utmärker sig *Tillverkning och återvinning* med högre andelar i tätortsnära landsbygd jämfört med övriga kommuntyper. *Finansiell verksamhet och företagstjänster* samt *Handel och kommunikationer* är två branscher som tvärtom har högre andelar i tätortskommuner för kvinnor med utländsk bakgrund än i lands- och glesbygdskommuner.

Studerar man samma branscher som ovan men för kvinnor med svensk bakgrund återfinns samma mönster om än inte lika kraftigt.

För *Personliga och kulturella tjänster* samt *Utbildning och forskning* är andelarna för kvinnor med utländsk bakgrund något lägre i tätortsnära landsbygd än i övriga kommuntyper. Mönstret är detsamma för kvinnor med svensk bakgrund vad avser *Personliga och kulturella tjänster* men för *Utbildning och forskning* är det däremot i glesbygdskommuner som kvinnor med svensk bakgrund har något högre andelar.

Inom de ”typiska” landsbygds- och glesbygdsnäringarna *Jordbruk, skogbruk och fiske* så är andelarna låga både för kvinnor med utländsk och svensk bakgrund men helt naturligt är andelarna högst i glesbygdskommuner och lägst i tätortskommuner.

Tabell 3.4 Andel sysselsatta kvinnor per bransch fördelade efter kommuntyp samt utländsk/svensk bakgrund.

Kvinnor	Utländsk bakgrund				Svensk bakgrund			
	Glesbygds-kommuner	Tätortsnära -landsb.kn.	Tätorts-kommuner	Total	Glesbygds-kommuner	Tätortsnära -landsb.kn.	Tätorts-kommuner	Total
Vård & omsorg	40,2	31,5	27,7	28,5	37,0	32,9	26,3	28,6
Utbildning & forskning	14,9	13,2	14,3	14,1	18,9	17,7	17,5	17,6
Finansiell verks. & företagstj.	6,7	8,9	14,6	13,4	7,0	8,0	13,7	11,8
Tillverkning & återvinning	11,2	19,9	11,6	13,2	7,9	11,3	8,6	9,5
Handel & kommunikation	8,4	10,9	13,7	13,1	11,1	13,4	15,4	14,7
Personliga & kulturella tjänster	9,9	7,6	9,3	9,0	7,6	6,6	7,7	7,4
Offentligförvaltning m.m.	3,7	4,0	4,8	4,6	5,7	5,5	7,2	6,6
Ej specificerad verksamhet	2,2	2,2	2,9	2,8	1,9	1,6	1,7	1,7
Byggverksamhet	1,0	0,7	0,6	0,7	0,8	1,0	1,0	1,0
Jordbruk, skogbruk & fiske	1,6	0,8	0,3	0,4	1,9	1,6	0,5	0,9
Energiprod., vattenförs. & avfallsh.	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2	0,5	0,4	0,4
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Källa: SCB, Integrationsverket. Glesbygdsverkets bearbetning.

3.2.2.2 Män med utländsk och svensk bakgrund, kommuntyper

Tabell 3.5 visar att de fem största branscherna är desamma för män med utländsk bakgrund oavsett vilken kommuntyp de bor i. Rangordningen är dock lite olika. För män med svensk bakgrund är det dock inte samma branscher som är störst, (se tabell).

Vilka skillnader finns det då mellan olika kommuntyper för män med utländsk bakgrund?

Tillverkning och återvinning har lägst andel sysselsatta män med utländsk bakgrund i tätortskommuner, något högre i glesbygdskommuner men mycket högre i tätortsnära landsbygdskommuner. För *Handel och kommunikationer* samt *Finansiell verksamhet och företags tjänster* är det tätortskommunerna som utmärker sig med höga andelar. De med svensk bakgrund följer samma mönster i båda dessa fall.

För *Personliga och kulturella tjänster*, *Vård och omsorg* samt *Utbildning och forskning* är andelen sysselsatta bland män med utländsk bakgrund lägst i tätortsnära landsbygd, något högre i tätortskommuner men högst i glesbygdskommuner. För de två förstnämnda är mönstret detsamma för dem med svensk bakgrund.

Inom de typiska landsbygds- och glesbygdsnäringarna *Jordbruk, skogsbruk och fiske* så är andelarna lägre för män med utländsk än män med svensk bakgrund men helt naturligt är andelarna för båda grupperna högst i glesbygdskommuner och lägst i tätortskommuner.

Tabell 3.5. Andel sysselsatta män per bransch fördelade efter kommuntyp samt utländsk/svensk bakgrund.

Män	Utländsk bakgrund				Svensk bakgrund			
	Glesbygds- kommuner	Tätorts- nära -landsb.kn.	Tätorts- kommuner	Total	Glesbygds- kommuner	Tätorts- nära -landsb.kn.	Tätorts- kommuner	Total
Tillverkning & återvinning	28,4	43,1	26,0	29,2	26,9	32,1	22,6	25,9
Handel & kommunikation	13,6	15,9	22,6	21,3	17,7	20,0	22,9	21,8
Finansiell verks. & företagstj.	8,0	8,4	15,3	14,0	6,7	9,3	17,9	14,8
Personliga & kulturella tjänster	12,9	7,4	10,1	9,6	5,9	4,0	5,4	4,9
Vård & omsorg	8,1	6,0	7,1	6,9	4,8	4,0	4,6	4,4
Utbildning & forskning	7,2	4,7	6,3	6,0	5,5	4,8	6,2	5,7
Byggverksamhet	6,2	7,0	5,6	5,9	13,4	12,5	10,0	10,9
Ej specificerad verksamhet	4,5	2,7	3,2	3,1	2,2	1,7	1,7	1,7
Offentlig förvaltning m.m.	5,1	2,5	2,7	2,7	5,7	4,8	6,0	5,6
Jordbruk, skogsbruk & fiske	5,5	1,5	0,5	0,7	9,7	5,2	1,6	2,9
Energiprod., vattenförs. & avfallsh.	0,5	0,8	0,6	0,6	1,5	1,7	1,3	1,4
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Källa: SCB, Integrationsverket. Glesbygdsvverkets bearbetning.

3.3 FLYTTMÖNSTER OCH SYSSELSÄTTNING

I befolkningskapitlet beskrevs en flyttstudie som har genomförts inom ramen för detta projekt. På vilket sätt påverkar flytt sysselsättningsnivåerna för de med svensk respektive utländsk bakgrund. Studien har utförts av Roger Andersson, IM-gruppen¹⁹.

3.3.1 Flyttstudiens upplägg

Den period som studeras är 1996 till 2002. Det är skillnader i bostadskommun mellan dessa två tidpunkter som står i fokus. Med en sådan ansats följs visserligen en rad flyttningar som sker under perioden men samtidigt kan de mer långsiktiga, strukturpåverkande flyttningarna lättare skiljas ut. I urvalet av befolkning ingår de personer som finns i Sverige vid båda tidpunkterna 1996 och 2002 närmare 8,17 miljoner människor. Det är dessa personers flyttmönster som

¹⁹ Publiceras som separat underlagsrapport.

analyseras. Tillskottet av nya invandrare under perioden finns således inte med i analysen. Se avsnitt 2.4 om flyttmönster för en närmare beskrivning av metod och upplägg.

Texten i följande avsnitt är hämtad från underlagsrapporten och är med undantag för vissa redigeringar författad av Roger Andersson.

3.3.2 Sysselsättning vid flytt

För invandrare som bryter mönstret och flyttar till de glesare bebodda kommunerna gäller att sysselsättningsnivån är relativt hög. Därav kan man dra slutsatsen att det inte är ”förlorarna” i storstäderna som hamnar i glesare befolkade delar av landet. Inflyttarnas integrationsnivå förefaller bättre i glesbygden än på andra håll. Bland stannare i de tio kommunkategorierna²⁰ ligger invandrades sysselsättningsnivå generellt sett något, men inte dramatiskt mycket, under sverigeföddas (i allmänhet 10-15 procentenheter men något mer i tätortskommunerna). Bland flyttare finns en handfull exempel på flöden där utlandsföddas sysselsättningsnivå ligger högre än de sverigeföddas. Även om sådana fall uppenbart bryter mot mer generella mönster måste det konstateras att det rör sig om numerärt sett mycket små tal.

Landsbygds- och glesbygdskommunernas utlandsfödda inflyttare skiljer sig från storstadskommunernas genom att det är personer med lång vistelsetid i Sverige. Till storstadskommunerna flyttar som nämnts i huvudsak relativt nyinvandrade. I en specialanalys av en specifik kategori av utlandsfödda inflyttare i landsbygdskommuner – nyinvandrade sammanboende med barn, en kategori som är liten i flödet till glesbygdskommunerna men relativt stor just till landsbygdskommunerna – framkom att sysselsättningsfrekvenserna genomgående är höga (i genomsnitt 72 procent). Som en anekdot kan påpekas att nästan alla i denna kategori som mellan 1996 och 2002 inflyttat till Oskarshamn och Nybro kommun var sysselsatta 2002.

Roger Andersson²¹ har tidigare i en analys publicerad av Integrationsverket konstaterat att flyktingar som lämnat storstadsområdena för ett liv i mindre kommuner utanför dessa regioner i allmänhet klarar sig bättre än de som stannar kvar. Slutsatsen baseras inte på det faktum att flyttarna skulle vara ”positivt selekterade”, dvs. redan i utgångsläget ha högre utbildning, bättre sysselsättningsfrekvens, vara i en för arbetskarriär lämpligare ålder eller könsmässigt eller etniskt skilja sig från stannarna. Däremot är flyttningar i den riktningen mycket ovanliga, varför resultatet inte omedelbart ska tolkas som att något nytt och för integrationsprocessen i Sverige hoppfullt kan skönjas.

Det finns skäl att efter denna empiriska kartläggning av flyttningar mellan kommungrupper dra liknande slutsatser. Även om inte sysselsättningsnivåerna avviker nedåt utan ofta snarare uppåt för de invandrare som flyttar till lands- och glesbygdskommuner fortsätter de dominerande flödena av såväl sverige- som utlandsfödda flyttare att gå i riktning mot storstadsverige. Färre än 5 av 100, eller i absoluta tal endast 17 533 av de 408 187 utlandsfödda som 1996 bodde i storstädernas tätortskommuner lämnade kommuntypen fram till år 2002. Merparten, 9 500, av dessa flyttade till landsbygdskommuner och ungefär 170 till glesbygdskommuner. Omvänt flyttade under samma period dubbelt så många (34 000) till storstädernas tätortskommuner från andra delar av Sverige. Såväl lands- som glesbygdskommuner förlorade stort i detta flyttningsutbyte. Observera att studien dock begränsar sig till de invandrare som fanns in landet 1996 och 2002. Nytilskottet av invandrare under perioden har inte studerats.

I underlagsrapporten om flyttmönster finns det ett mycket utförligt material för vidare läsning.

²⁰ *Kombination av kommuntyper och regioner.*

²¹ Andersson, R., 2004, *Att flytta eller inte flytta? En kvantitativ studie av socioekonomiska utfall för flyktingar som flyttat från de svenska storstäderna.* Bilaga till Rapport Integration 2003. Norrköping: Integrationsverket.

4 FÖRETAGANDE

Sammanfattning

Statistiken visar 1) att enskilt företagande²² är vanligare i gles- och landsbygd bland såväl dem med utländsk bakgrund som dem med svensk bakgrund, 2) att hushållsinriktade tjänster är vanligast i såväl gles- och landsbygdskommuner som tätortskommuner (Glesbygdskommuner: kvinnor 51 procent/män 36 procent Tätortsnära landsbygdskommuner: kvinnor 48 procent/män 40 procent). Därefter kommer företagsinriktade tjänster (Glesbygdskommuner: kvinnor 9 procent/män 17 procent Tätortsnära landsbygdskommuner: kvinnor 20 procent/män 19 procent).

De subjektiva bilder som kommunrepresentanterna i 28 gles- och landsbygdskommuner ger oss är att företagen är viktiga 1) för arbetstillfällenas skull vilket också genererar skatteinkomster, 2) för att de breddar näringslivsstrukturen och utbudet vilket i sin tur är viktigt för en kommuns attraktivitet och 3) för servicetillgängligheten skull. Flera kommuner pekar på företag som är ensamma av sitt slag på orten eller långa avstånd till alternativt utbud. De anser även att små kommuner bidrar till att det blir lättare för invandrarföretagare att knyta kontakter.

Följande kapitel syftar till att ge en bild av hur invandrarföretagandet ser ut och vilken betydelse invandrarföretagen har i gles- och landsbygdskommuner. Detta låter sig göras på olika sätt. Via registerdata från SCB respektive Integrationsverket får vi måtten på omfattning, näringstillhörighet, anställda, omsättning m.m. Via telefonenkäter till ett urval gles- och landsbygdskommuner försöker vi dessutom fånga begreppet ”betydelse” med avseende på tillgänglighet till service/tjänster för lokalbefolkning, andra företag och besökare/turister. Motivet till detta är att just tillgänglighet till service/tjänster är en central angelägenhet för många gles- och landsbygdskommuner. Dessutom är andelen småföretag som förväntas genomgå generationsskiften de närmaste åren och som kan ha svårt att finna en efterträdare, också högre utanför storstäderna. Framför allt kan det vara svårare för handels- och tjänsteföretag på mindre orter där den lokala marknaden viker²³.

För att förenkla, använder vi begreppet invandrarföretag för företag som har ägare med utländsk bakgrund.

4.1 FÖRETAGANDE ENLIGT STATISTIKEN

Redovisningen nedan utgörs av statistik från SCB över enskilda företagare och delägare i fåmansaktiebolag år 2003. Bland företagen finns såväl de som har företaget som sin huvudinkomst, som de som har företagandet som sin bisyssla. I underlaget finns emellertid enbart de företagare som redovisar ett överskott, vilket ger ett mörkertal av företagare som *inte* går med överskott. SCB är på väg att förändra statistikens innehåll med avseende på detta.

4.1.1 Omfattning

Andelen företag som drivs av utrikes födda personer i olika kommuntyper, är en *första* väg att ge en indikation över vilken betydelse denna typ av företag har. Med definitionen ovan är 4 procent av företagen i glesbygdskommuner utrikes födda personer, 6 procent i tätortsnära landsbygdskommuner jämfört med 15 procent i tätortskommunerna. I tabellen nedan redovisas

²² Inklusiva fåmansaktiebolagsdelägare.

²³ Nutek 2004. Företagens villkor och verklighet 2002. Generationsskiften i företag – en problemanalys. B 2004:2

mer i detalj fördelningen per kommuntyp men även per region och den har kompletteras med dem som har utländsk bakgrund och dem med svensk bakgrund.

Tab 4.1. Företagarnas bakgrund per kommuntyp och region år 2003. Procent.

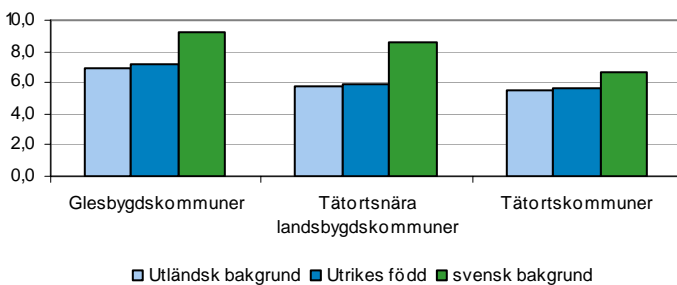
Kommuntyp	Region	Utländsk bakgrund	varav utrikes född	Svensk bakgrund	Totalt
Glesbygdskommuner	Skogslänens inland	5	5	95	100
	Skogslänen övrigt	3	3	97	100
	Totalt	5	4	95	100
Tätortsnära landsbygdskommuner	Skogslänens inland	5	5	95	100
	Skogslänen övrigt	7	6	93	100
	Storstadsregionerna	9	7	91	100
	Övriga Sverige	7	6	93	100
	Totalt	7	6	93	100
Tätortskommuner	Skogslänens inland	7	7	93	100
	Skogslänen övrigt	9	8	91	100
	Storstadsregionerna	22	19	78	100
	Övriga Sverige	13	11	87	100
	Totalt	18	15	82	100
Riket		14	12	86	100

Källa: SCB. Glesbygdsvverkets bearbetning.

De lägsta andelarna (3-5 procent) finner vi i glesbygdskommunerna i *skogslänen* och den högsta andelen i *storstadsregionernas* tätortskommuner (22 procent).

Relaterar vi sedan andelen företag per kommuntyp med befolkningen i motsvarande kommuntyper får vi fram hur omfattande företagsamheten är bland utrikes födda personer jämfört med övriga invånare. Figuren (fig 4.1) visar de enskilda företagen och deras andel av befolkningen i åldrarna 20-64 år. Vi ser att såväl de med utländsk som de med svensk bakgrund i högre utsträckning är småföretagare i gles- och landsbygdskommuner jämfört med dem i tätortskommuner. Förklaringen ligger bland annat i hur arbetsmarknaden ser ut. Hög arbetslöshet ger ibland inget val. Dessutom är det vanligare med bisysselsättningar i form av företag vid sidan om en deltid- eller säsonganställning generellt i glesbygdsområden, något som också ökar på andelen företag. Hur service- och tjänstebestöden ser ut i gles- och landsbygder där befolkningsunderlaget är litet och utbudet begränsat, har också betydelse. Behoven finns ju där det finns människor även om de är få. I områden med liten eller ingen konkurrens kan det vara lockande att bryta sig in med nya verksamheter men desto svårare att få lönsamhet när marknaden är liten.

Figur 4.1. Företagarnas andel av befolkningen 20-64 år. År 2003.

Källa: SCB. Glesbygdsvverkets bearbetning.

4.1.2 Näringsgrenar

Statistiken från SCB är indelad i sju olika grupper på grövsta nivån (se tabell 4.2). Dessa är: Jord, skog & fiske, Tillverkning & utvinning, Energi, Vatten & avlopp, Byggverksamhet, Företagsinriktade tjänster (ex. partihandel, konferensanläggningar, godstransport), Blandade tjänster (ex. hotell, post & tele, uthyrning & förmedling), Hushållsinriktade tjänster (ex. privata: detaljhandel, restaurang, camping, kollektivtrafik och offentliga: utbildning, hälso- & sjukvård). Syftet med att göra denna indelning är att samla olika typer av tjänster riktade till olika målgrupper och sedan särskilja dessa på en finare nivå.

Personer med utländsk bakgrund generellt startar företag främst inom näringsgrenarna hushållsinriktade tjänster och företagsinriktade tjänster. Det gör även de med svensk bakgrund men betoningen på hushållsinriktade tjänster är tydligare bland dem med utländsk bakgrund. Företagens näringsgrenar är inte så olika om man jämför kvinnor och män bland dem med utländsk bakgrund som bland dem med svensk bakgrund, åtminstone inte på en grov nivå. Detta kan delvis förklaras av att det är svårare för dem med utländsk bakgrund att slå sig in i de branscher som inte tillhör de traditionella ”invandrarnischerna”²⁴. Inte sällan domineras dessa andra branscher av män.

Tabell 4.2. Företagandet procentuellt fördelat efter näringsgren, bakgrund och kön. Riket 2003.

	Utländsk bakgrund		varav utrikes födda		Svensk bakgrund	
	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor
Jord, skog o fiske	2	3	2	3	17	12
Tillverkning o utvinning	6	6	6	6	9	7
Energi, vatten o avlopp	0	0	0	0	0	0
Byggverksamhet	8	2	7	2	15	4
Företagsinriktade tjänster	23	26	22	25	28	26
Blandade tjänster	4	2	4	2	5	3
Hushållsinriktade tjänster	46	51	49	52	16	39
Okänd näringsgren	10	11	10	11	8	10
Totalt	100	100	100	100	100	100

Källa: SCB. Glesbygdsvverkets bearbetning

När vi fördelar på olika kommuntyper, är Hushållsinriktade tjänster lika dominerande bland företagare med utländsk bakgrund i glesbygdskommuner som i tätortskommuner men inte lika vanliga bland männen (se tabell 4.3). I glesbygdskommunerna är spridningen mellan näringsgrenarna större. Andelen företagare med utländsk bakgrund inom tillverkning är högre i gles- och landsbygdskommuner.

²⁴ Lange A, *Utrikes födda småföretagares villkor och verklighet*. Nutek 2005.

Tabell 4.3. Företagandet procentuellt fördelat efter näringsgren, bakgrund och kön. Kommuntyper 2003.

Glesbygdskommuner

	Utländsk bakgrund		varav utrikes födda		Svensk bakgrund	
	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor
Jord, skog o fiske	10	13	10	13	34	25
Tillverkning o utvinning	11	7	11	7	10	9
Energi, vatten o avlopp	*	0	*	0	0	0
Byggverksamhet	6	3	6	3	14	3
Företagsinriktade tjänster	17	9	13	9	15	14
Blandade tjänster	7	4	7	4	5	3
Hushållsinriktade tjänster	36	51	37	50	13	32
Okänd näringsgren	13	13	14	14	9	13
Totalt	100	100	100	100	100	100

Tätortsnära landsbygdskommuner

	Utländsk bakgrund		varav utrikes födda		Svensk bakgrund	
	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor
Jord, skog o fiske	5	7	5	7	28	20
Tillverkning o utvinning	9	8	9	8	10	8
Energi, vatten o avlopp	0	0	0	0	0	0
Byggverksamhet	10	3	9	3	16	4
Företagsinriktade tjänster	19	20	18	20	20	18
Blandade tjänster	4	2	4	2	5	3
Hushållsinriktade tjänster	40	48	42	49	13	36
Okänd näringsgren	12	12	12	12	9	11
Totalt	100	100	100	100	100	100

Tätortskommuner

	Utländsk bakgrund		varav utrikes födda		Svensk bakgrund	
	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor
Jord, skog o fiske	1	2	1	1	10	7
Tillverkning o utvinning	6	5	6	5	9	6
Energi, vatten o avlopp	0	0	0	0	0	0
Byggverksamhet	8	2	7	2	15	3
Företagsinriktade tjänster	24	27	23	27	35	31
Blandade tjänster	4	2	4	2	5	2
Hushållsinriktade tjänster	47	52	50	52	18	41
Okänd näringsgren	10	10	10	11	8	10
Totalt	100	100	100	100	100	100

Källa: SCB. Glesbygdsvverkets bearbetning.

Anmärkningsvärt är den relativt höga andelen företag inom Jord, skog & fiske i gles- och landsbygdskommuner bland dem med utländsk bakgrund och de högre andelarna för kvinnor. Bland dem med svensk bakgrund är företagen oftare män. Denna näringsgren förknippas ofta med jord- och skogsägande, något som innebär stora investeringar. Inom näringsgrenen är djurskötsel det vanligaste (180 företagare med utländsk bakgrund), följt av blandat jordbruk och skogsbruk (150 företagare med utländsk bakgrund). Cirka 100 företagare med utländsk

bakgrund (84 utrikes födda) bedriver växtodling i gles- och landsbygdskommuner och av dem är cirka 60 plantskolor, fruktodlingar med mera.

Eftersom näringsgrenen Hushållstjänster är så dominerande dyker vi djupare ner i denna för att se vilken typ av företag det är och hur vanliga de är. Av det totala utbudet av tjänster till hushållen som tillgodoses av företagen, står de utrikes födda företagarna för 10 procent i glesbygdskommunerna, 13 procent i de tätortsnära landsbygdskommunerna och 26 procent i tätortskommunerna. Procentandelarna skulle vara något högre om man räknade med alla med utländsk bakgrund. På så sätt kan man säga att invånarna i tätortskommunerna i synnerhet är beroende av dessa företagare med avseende på service, arbetstillfällen osv.

Tabell 4.4 Antal företagare, fördelat på bakgrund, inom respektive bransch inom näringsgrenen Hushållstjänster (privata och offentliga) per kommuntyp. 2003.

Glesbygdskommuner

	Utländsk bakgrund	varav utrikes född	utrikes född %	Svensk bakgrund
Detaljhandlet o uthyrning	26	22	4	476
Restaurang, stugbyar, camping etc	70	69	33	137
Kollektivtrafik	10	8	4	209
Bostäder	*	*		40
Organisationer	*	*		0
Kultur, rekreation	42	41	10	366
Utb, forskn	*	*		34
Hälso- o sjukvård	8	7	6	104
Socialvård, f-kassor	0	0		*
	161	152	10	1 368

Tätortsnära

landsbygdskommuner

	Utländsk bakgrund	varav utrikes född	utrikes född %	Svensk bakgrund
Detaljhandlet o uthyrning	1 079	956	9	10 047
Restaurang, stugbyar, camping etc	1 843	1 768	48	1 842
Kollektivtrafik	172	152	6	2 484
Bostäder	32	27		736
Organisationer	*	*		6
Kultur, rekreation	814	700	8	8 136
Utb, forskn	71	59		831
Hälso- o sjukvård	374	337	10	2 919
Socialvård, f-kassor	17	14		147
	4 404	4 015	13	27 148

Tätortskommuner

	Utländsk bakgrund	varav utrikes född	utrikes född %	Svensk bakgrund
Detaljhandlet o uthyrning	5 560	5 132	26	14 278
Restaurang, stugbyar, camping etc	6 366	5 959	66	2 631
Kollektivtrafik	3 055	2 899	46	3 243
Bostäder	76	68		1 036
Organisationer	*	*		19
Kultur, rekreation	4 241	3 498	15	19 696
Utb, forskn	337	290		2 446
Hälso- o sjukvård	1 705	1 498	15	8 028
Socialvård, f-kassor	109	89		692
	21 452	19 435	26	52 069

Källa: SCB. Glesbygdsverkets bearbetning.

Tittar vi på glesbygdskommunerna har vi i dessa enskilda kommuner en geografisk dimension med en spridd befolkning, långa avstånd och få företag. Detta innebär konkret att en pizzeria som ligger i ett mindre samhälle i en sådan kommun, där närmaste restaurang annars ligger i centralorten, har mycket stor betydelse för befolkningen där på grund av avstånden till likvärdiga alternativ. Tittar vi på statistiken nedbruten på enskilda glesbygdskommuner finner vi också att företagen med utländsk bakgrund inom exempelvis branschen Restaurang, vandrarhem, stugbyar, camping i vissa kommuner inte sällan utgör 30-50 procent av företagen i denna bransch i sin kommun. Naturligtvis handlar det om små tal men varje enskilt företag har en marknad som är viktig just för dem som bor i det aktuella området.

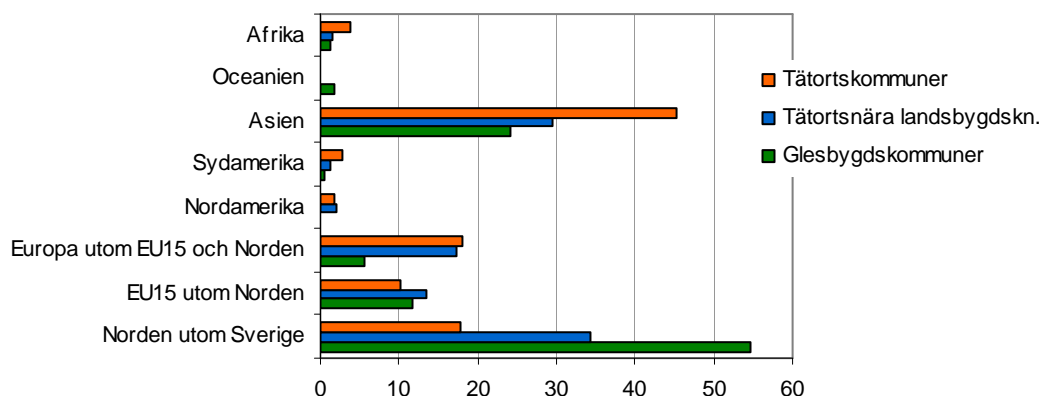
Även företagstjänster är relativt omfattande bland utrikes födda. Totalt i landet ägnar sig 22 procent av de utrikes födda männen respektive 25 procent av kvinnorna åt denna verksamhet i sitt företagande. I bilaga 3 redovisas hur detta fördelar sig per kommuntyp. Underlaget är väldigt litet i glesbygdskommunerna; här rör det sig om ett trettio-tal utrikes födda företagare. Vad som är den vanligaste verksamheten inom denna bransch i gles- och landsbygdskommuner sammantaget är annan teknisk konsultverksamhet, lokalvård, kontorsservice/översättning, informations- och organisationskonsulter samt datakonsulter.

4.1.3 Företagarnas härkomst

Underlaget för diagrammet nedan (fig 4.2) visar den procentuella fördelningen av företagare efter födelseregion och bygger på det material Integrationsverket har vad gäller enskilda företagare och företagare i eget aktieföretag. I detta material finns även information om vilken region de utrikes födda företagarna kommer ifrån. Underlaget är inte riktigt överensstämmande med det vi redovisat tidigare men man kan ändå se de stora dragen. I glesbygdskommunerna är de stora grupperna av enskilda företagare personer som kommer från ett nordiskt land (55 procent) eller Asien (24 procent). Ett ungefär liknande mönster finner vi i de tätortsnära landsbygdskommunerna men med lägre andelar. Här har även personer från de forna öststaterna relativt höga andelar. I tätortskommunerna kommer företagarna företrädesvis från ett asiatiskt land. De utrikes födda företagarnas födelseländer speglar de utrikes föddas födelseländer generellt, även om vissa ursprungsländer är överrepresenterade bland dem som startar företag²⁵.

²⁵ ITPS. Statistik om invandras företagande i Sverige.

Figur 4.2 Utrikes födda enskilda företagare 20-64 år efter födelseregion fördelade på kommuntyp år 2002. Procent.

Källa: SCB, Integrationsverket. Glesbygdsverkets bearbetning.

4.1.4 Anställda

Enskilda företag och fåmansaktiebolag är i regel småföretag och sysselsätter till 72 procent enbart företagaren själv. I tabellen nedan redovisas företagarnas anställda. I den mån man har företaget som en bisyssla finns företagaren själv inte med i redovisningen (totalt cirka 73 000).

Tabell 4.5 Antal personer som är anställda av företagare fördelade på bakgrund. 2003.

	Antal personer som är anställda av företagare med:			
	utländsk bakgrund	varav utrikes födda	Utrikes födda %	svensk bakgrund
Tätortskommuner	82 285	73 069	15	416 890
Glesbygdskommuner	572	542	4	13 432
Tätortsnära landsbygdskommuner	18 049	15 604	5	266 156
Riket	100 906	89 215	11	696 485

Källa: SCB. Glesbygdsverkets bearbetning.

I glesbygdskommuner är cirka 550 personer anställda av de utrikes födda företagarna och motsvarande siffra för de tätortsnära landsbygdskommunerna är 15 500 personer. Detta motsvaras av 4 respektive 5 procent av de anställda inom enskilda företag eller fåmansaktiebolag. Detta kan jämföras med 15 procent i tätortskommuner. I genomsnitt är det 25 anställda per glesbygdskommun, 100 per tätortsnära landsbygdskommun och 650 per tätortskommun.

Med ett enkelt antagande att medelinkomsten för dessa anställda är 140 000 kr per år²⁶, att varje anställd i genomsnitt betalar 32 procent i kommunal inkomstskatt och har ett grundavdrag på 27 000 kr, blir glesbygdskommunernas skatteintäkter för dessa anställda i storleksordningen 20 Mkr. De tätortsnära landsbygdskommunernas skatteintäkter blir med motsvarande antagande drygt 560 Mkr (tabell 4.6).

²⁶ Antagande utifrån SCBs redovisning av medelinkomster i gles- och landsbygdskommuner.

Tabell 4.6 Räkneexempel. Kommunala skatteintäkter från personer anställda av invandrarföretagare i gles- och landsbygdskommuner. Mkr 2003.

	Utländsk bakgrund	varav utrikes födda
Glesbygdskommuner	21	20
Tätortsnära landsbygdskommuner	653	564
Summa	673	584

4.1.5 Omsättning

Enskilda företagare och fåmansaktiebolagsägare betalar kommunal skatt på överskottet upp till en brytpunkt, varefter de betalar statlig skatt. Omsättningen, som redovisas nedan (tab 4.7), säger emellertid inget om i vilken utsträckning man beskattas av kommunen. En stor omsättning behöver inte resultera i ett överskott. I statistikunderlaget finns emellertid enbart företag med som har ett överskott. Företagarnas (med utländsk bakgrund) omsättning är cirka 246 Mkr i glesbygdskommuner respektive 11,1 Mdr i tätortsnära landsbygdskommuner.

Tab 4.7 Företagarnas samlade omsättning per kommuntyp. Mkr 2003.

	Företagare med:			
	utländsk bakgrund	varav utrikes födda	Utrikes födda %	svensk bakgrund
Tätortskommuner	53 191	46 992	11	359 099
Glesbygdskommuner	246	227	2	9 189
Tätortsnära landsbygdskommuner	11 148	9 616	4	218 076
Riket	64 585	56 834	9	586 363

Källa: SCB. Glesbygdsverkets bearbetning.

Omsättningen kan relateras till antalet anställda i motsvarande företag vilket ger en bild hur pass arbets-/kunskaps-/kapitalintensiva verksamheterna är i genomsnitt. Detta kan spegla även branschstrukturen i de olika kommuntyperna. Glesbygdskommunerna har generellt en högre grad av arbetsintensiva företag.

Tab 4.8 Omsättning per anställd i kronor. 2003.

	Omsättning per anställd hos företagare med:		
	utländsk bakgrund	varav utrikes födda	Svensk bakgrund
Tätortskommuner	646 428	643 112	861 375
Glesbygdskommuner	429 945	418 568	684 092
Tätortsnära landsbygdskommuner	617 663	616 242	819 352
Riket	640 055	637 048	841 889

Källa: SCB. Glesbygdsverkets bearbetning.

4.1.6 Marknadsinriktning

Nutek gör med hjälp av SCB en enkätundersökning bland småföretag²⁷ om företagens villkor m.m. En fråga i denna undersökning handlar om vilken marknad de enskilda företagen har, lokal, nationell eller internationell. Den lokala marknaden kan tolkas som både lokal och regional. Företag med stor lokal marknad antas ha en större betydelse i den lokala miljön, inte bara som arbetsgivare utan även som varu- eller tjänsteproducent för befolkningen och

²⁷ NUTEK Företagens villkor och verklighet 2002

företagen där. En variabel är företagarens härkomst och vi har fått hjälp med att gruppera företagens kommuner efter typ, det vill säga glesbygdskommuner, tätortsnära landsbygdskommuner respektive tätortskommuner i respektive region.

Invandrarföretagen är inte lika inriktade mot den lokala och regionala marknaden som de svenska företagen och skillnaden är cirka 6 procentenheter, men resultaten visar ändå att 55-60 procent av invandrarföretagen i gles- och landsbygdskommunerna har sin huvudsakliga marknad lokalt eller regionalt. Invandrarföretagen i dessa kommuner har i högre utsträckning en kombination av nationell och internationell marknad till skillnad mot de svenska företagen. Jämför man med tätortskommuner är skillnaden inte så stor när man tittar på den lokala marknadsinriktningen bland invandrarföretagen. Däremot är det fler företag där som har en mer renodlad nationell eller internationell marknad.

Delar man i stället in materialet efter region, så har invandrarföretagen i *skogslänen* och i viss mån även regionen *övriga Sverige*, en mer lokal/regional inriktning än invandrarföretagen i *storstadsregionerna*. I *storstadsregionerna* har högre andelar en internationell inriktning.

4.2 NÅGRA KOMMUNER OM INVANDRARFÖRETAGEN

Till ett slumpmässigt urval av 28 gles- och landsbygdskommuner, 25 i skogslänen och tre i Kalmar respektive Kronobergs län har ett frågeformulär skickats ut, svaren har sedan inhämtats via telefon. Svaren har behandlats anonymt. Frågorna redovisas i bilaga 4. De 25 kommunerna representerar 39 procent av gles- och landsbygdskommunerna i regionen. Syftet med att välja företrädesvis skogslänen är den glesa strukturen med långa avstånd som begränsar arbetsmarknaden för dem som väljer att bosätta sig där.

Mottagarna av enkäten har varit representanter från respektive kommuns näringslivskontor eller motsvarande, företrädesvis näringslivschefen. Samtliga har lämnat sina svar via telefon vid en bokad tidpunkt. Svarefrekvensen har därför blivit 100 procent. Utskicket har gjorts efter samråd med Sveriges Kommuner och Landsting.

Enkätfrågorna hade den karaktären att man skulle göra en *bedömning* av situationen, alltså subjektiva och svårfångade. Eftersom personerna fick tid på sig innan bokad tidpunkt, har flera gjort detta efter resonemang med kollegor. Vissa frågor är känsliga. Naturligtvis vill man inte hänga ut företagen i sin egen kommun för eventuellt diskriminerande agerande. Därför har svaren hanterats anonymt. Inte heller vi har behov av att identifiera svaren eftersom det faktum att kommunerna är gles- och landsbygdskommuner är det som är intressant för vår del. Det skulle finnas ett bortfall om inte svaren hämtats in via telefon. Några kommuner hade en tydligt motvillig inställning och lämnade därför mycket kortfattade svar medan andra underförstått uttryckte ett ifrågasättande av att göra en uppdelning av ”svenskar och invandrare”. ”Det är hur personen är som är det viktiga” är ett svar som i sitt sammanhang ger detta intryck.

4.2.1 Invandrarföretagens betydelse

Som inledning ställdes en öppen allmän fråga om huruvida det finns invandrarföretag som är särskilt viktiga i kommunen och i så fall i vilket avseende. Svaren ger en bild av vilken typ av verksamhet som invandrarföretagen bedriver i de tillfrågade kommunerna. Om de sedan är *särskilt* viktiga tycks vara svårt att klargöra. Några kommuner påtalar att *alla* företag är lika viktiga och vill av princip inte särskilja dem från övriga. De verksamheter som redovisas är olika typer av restauranger (finns i stort sett i samtliga kommuner), livsmedels- och andra butiker (i 15 kommuner), hotell och annat boende (10), tillverkning av typ industri- (bl.a. elektronik, solcellspaneler, kafferosteri, dörrar och verkstad) (7) och hantverk (bl.a. sko, textil/design och hemslöjd) (4). Några kommuner (4) nämner företag som inriktar sig på turism av typen eventföretag. Vidare redovisas andra enstaka (tjänste-)företag (1-2 företag): målare, bygg, IT, bilreparation, städ, frisörer, tandläkare, handelsträdgård, solarium, biluthyrning och revisionsbyrå.

En sammanfattning av de öppna svaren visar att det framför allt var två skäl som angavs till varför invandrarföretagen är viktiga: de arbetstillfällena som företagen genererar samt den bredd och mångfald som företagen bidrar med. Med detta avses delvis värdet av att ha en differentierad näringsstruktur vilket innebär öppningar för samarbete, nya idéer och nya kunskaper. Men framför allt avses bredden och mångfalden i utbudet av restauranger och livsmedel som många menar annars skulle vara torftigt. Detta i sig är en faktor som bedöms vara viktig för en kommuns attraktionskraft för permanent boende och besökare. Lokalbefolkningen får alternativ och besökare lockas exempelvis till eventföretag och kan stanna och äta på vägen dit.

Annat som invandrarföretag generellt anses bidra med angavs vara serviceutbudet i sig, som på vissa håll är enda alternativet, skatteinkomster för kommunerna, PR för kommunerna och investeringar i och upprustning av äldre byggnader, något som annars inte skulle komma till stånd.

När motsvarande fråga snävas in till att gälla tjänste- och serviceutbudet ser svaren liknande ut beroende på att flertalet företag (som man oftast kommer att tänka på?) ryms inom denna kategori. Även här lyfts bredden och mångfalden som tydlig etta i betydelse. Serviceförsörjning och servicetillgänglighet har också stor betydelse i denna fråga och då avses både att vissa företag är det enda företaget av sitt slag och att invandrarföretagen är mer serviceinriktade än andra. De som inte förtydligat kan även ha menat servicebredden då dessa begrepp går in i varandra. Annat som nämns är att konkurrensen främjas, infrastrukturen stärks och att företagen ger ökade möjligheter till rekreation och fritid. Restaurangerna anges även vara samlingspunkter för ungdomar och ibland även platsen dit man kan bjuda sina företagskunder.

Som ett komplement till SCB:s redovisning av marknadsandelar i föregående avsnitt, ställdes en fråga om alternativen till de företag som har en lokal marknad. Motivet till frågan är att visa på eventuell känslighet då/om marknaden inte tillåter etablering av mer än ett företag av ett visst slag. Några svarande påtalar också att vissa verksamheter med största sannolikhet skulle tas upp av andra om de befintliga företagen inte funnits.

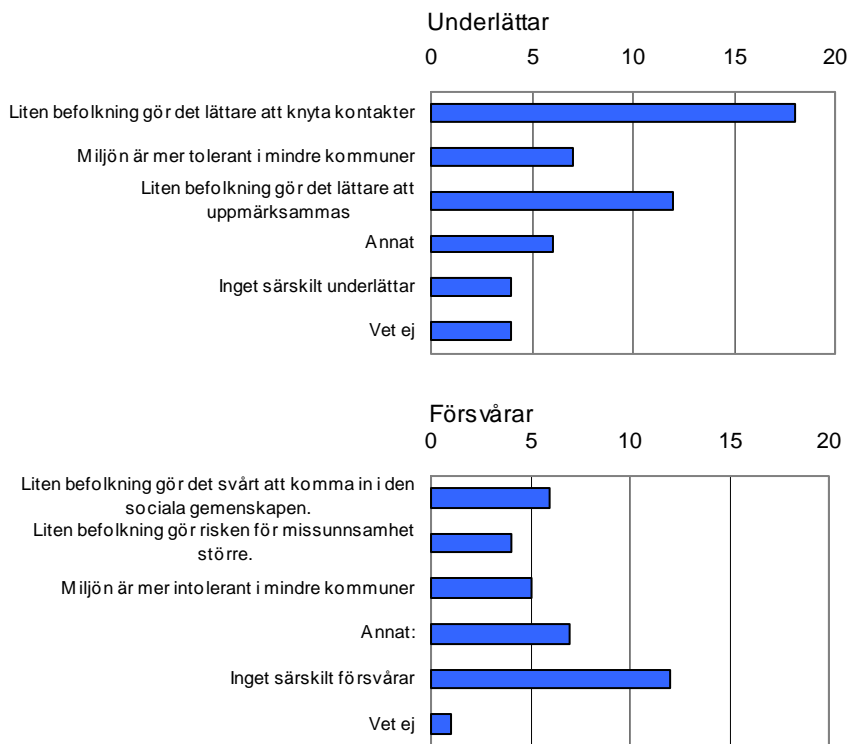
Svaren fördelar sig i två grupper. I den ena gruppen har 15 kommuner givit svar med karaktären av att det är långa avstånd till alternativen eller att företagen är ensamma på orten. Här finns även de företag som har en mer säregen/unik verksamhet och därför har en bredare marknad. I den andra gruppen, åtta kommuner, har man likvärdiga alternativ på orten eller korta avstånd till alternativa verksamheter.

4.2.2 Invandrarföretag i en befolkningsmässigt liten kommun

De resterande frågorna om invandrarföretagen ryms inom ovanstående rubrik. Den övergripande frågan är om det lilla befolkningsunderlaget i sig har betydelse för integrationsprocessen i en befolkningsmässigt liten kommun.

På frågan om det finns *fördelar* i mindre kommuner som *underlättar* vardagen för företagare med utländsk bakgrund svarar en klart övervägande andel av kommunerna att en liten befolkning gör det lättare för företagen att knyta kontakter, men flera påpekar även att litenheten både kan ha sina för- och nackdelar. 12 påpekar att det är lättare att uppmärksammas och sju att miljön är mer tolerant i mindre kommuner. Kommentarer är många och visar på komplexiteten. De kortare avstånden mellan myndigheter och beslutsfattare samt den lilla befolkningen tycks många anse bidra till att de nya invånarna blir sedda, ses som individer och inte som invandrare i grupp, får mer tid och lättare att hitta kontaktvägar, hittar rätt. Emellertid behöver detta inte innebära att det är en mer tolerant miljö. Bara två kommuner uttrycker att det är lättare att komma in i den sociala gemenskapen. Övriga beskrivningar avser mer ytliga, formella kontakter. Någon påpekar att det kan finnas olika kulturer i olika orter i kommunen beroende på vilken "vana" man har av människor utifrån.

Figur 4.3. Faktorer som underlättar respektive försvårar vardagen för invandrarföretagare. Antal svar.

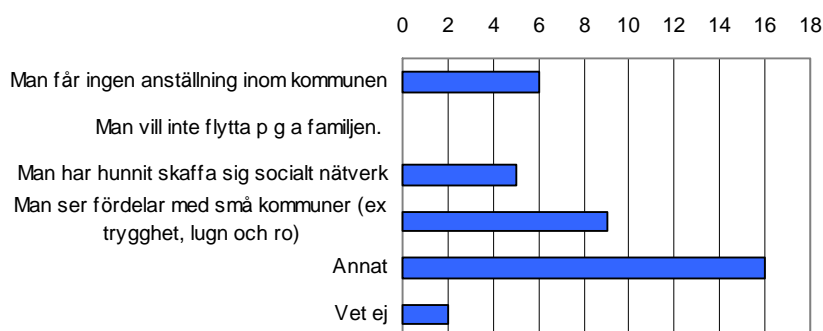
På den omvända frågan om det finns *nackdelar* i mindre kommuner som *försvårar* vardagen för företagare med utländsk bakgrund får alternativet ”Inget särskilt försvårar” de flesta svaren (11). Andra menar att det generellt sett är tufft att driva företag på en liten lokal marknad. Andra mer enstaka kommentarer är att underlaget är litet, kultur- och matutbudet är litet och att det är svårt med finansiering vid nystartande av företag. Totalt tio kommuner har svarat att en liten befolkning gör det svårare att komma in i den sociala gemenskapen, gör risken för missunnsamhet större och/eller gör miljön mer intolerant. Någon menar att detta att vara småföretagare i vissa regioner kräver stora kontaktytor, typ i jaktlag eller idrottsförening. Detta kan då kanske vara svårt för invandrare om man inte deltar här, i synnerhet om man är i en icke-serviceinriktad bransch. En annan person menar också att nätverken är viktiga. ”Det är inte lätt att komma till kommunen och starta företag om man inte engagerar sig i föreningarna eller dylikt som t.ex. ungdomsledare”. ”Lite Jantelag är det, man får inte vara för duktig”. Några kommenterar att mycket beror på företagaren själv: ”Här bedöms man efter person”, som någon uttrycker det. Någon kommenterade också att det inte är svårare för en invandrare än en smålänning, möjligtvis språket. Någon annan menar att det är skillnad på kvinnor och män: ”Invandrade kvinnor ses inte som ett lika stort hot som invandrade män”.

Nästa fråga tar upp skälen till att man startar företag just i den aktuella kommunen. Alternativet skulle ju kunna vara att man flyttar någon annanstans där förutsättningarna kanske är annorlunda. I detta att *inte* flytta torde det finnas en viljeyttring.

Ofta är det slumpen som gjort att personerna hamnat i just deras kommun. Att de sedan har startat eller tagit över ett företag anger flera (12) i sina kommentarer till ”annat”, att det beror på att de ser ett behov och en möjlighet, kanske till och med finner sin marknad inom sin bransch. Att många är entreprenörorienterade är det flera som poängterar. Men andra menar att de med utländsk bakgrund ser fördelarna med mindre kommuner eller att de har hunnit skapa sig ett socialt nätverk. Ingen har däremot svarat att man inte vill flytta på grund av familjen, att den skulle vara rotad på plats och därför ovillig att flytta. Sex kommuner menar att skälen kan vara arbetsmarknadsrelaterade. Övriga enstaka kommentarer har varit att det för vissa norrmän är

lönsamt att investera på svenska sidan, bl.a. på grund av lägre fastighetspriser, att det finns ett intresse för miljön/naturen, att det finns bättre stödfunktioner i en mindre kommun och som en kommun påtalar, ett väl utbyggt bredband som lockat IT-företag till deras landsbygd från östra Tyskland.

Fig 4.4 Fråga 6. Varför driver/startar invandrare företag just i er region? Antal svar.

I ett par kommuner har ett antal personer aktivt flyttat till kommunen från annat land just för att starta företag, framför allt inom turismbranschen. Förutsättningarna är de rätta. Bland annat har man attraherats av regionens natur. Dessa företag har lockat även andra företagare med samma nationalitet till regionen. I kapitel 6 ges exempel på hur kommuner arbetar aktivt för att locka till sig denna typ av inflyttning.

En knapp tredjedel av kommunerna stöttar sina invandrarföretag särskilt medan de andra inte gör någon särskilnad på dessa företag och andra. Några påtalar under samtalet att de av princip inte skiljer på svenskar och invandrare. De som stöttar gör detta i form av nätverk, anordnar träffar där intresset emellertid inte alltid är så stort, rådgivning, svenskundervisning, hjälp vid inflyttning, entreprenörprojekt, mm. Almi är ibland involverade och även andra aktörer som Insamlingsstiftelsen IFS rådgivningscentrum. I kapitel 6 finns det mer att läsa om kommunernas aktivitet när det gäller att rekrytera nya invånare/arbetskraft/företag.

4.3 LANDSBYGDSBUTIKER

Av Konsumentverket fick vi antydningar om att det är en ökande trend att invandrare tar över landsbygdsbutiker som annars riskerar att läggas ned. FLF, föreningen Landsbygdshandelns Främjande, är en organisation med ett utbyggt nätverk med bland annat lanthandelsmentorerna. Genom programmet ”Affär på landet” som utarbetats av FLF på uppdrag av och i samarbete med Konsumentverket, stöttar mentorerna lanthandlare med kompetens och utvecklingsinsatser. FLF bekräftade denna trend och därför genomförde vi ett antal telefonintervjuer²⁸ bland mentorsamordnarna som är regionalt fördelade.

Livsmedelsbutiker är ett av de serviceslag som personer över hela landet anser vara viktigast att ha nära eller intill sin bostadsort²⁹. I gles- och landsbygder fyller dessutom butikerna inte bara funktionen som livsmedelsbutik. De är ofta även ombud för post, apotek och systembolag vilket innebär att de på många håll är avgörande för att människor ska kunna bo och verka i deras närområde. Hot om nedläggning av en butik är därför ofta en anledning till mobilisering av befolkningen i det berörda området för att gemensamt finna en lösning på problemet. Trots detta för landsbygdsbutikerna idag generellt sett en tynande tillvaro. 340 landsbygdsbutiker lades ned åren 2000-2005, varav 50 i glesbygd och 290 i landsbygd. Under ett år, från 2003 till 2004,

²⁸ Samtal med J-O Östlundh, K Persson, R Wilhelmsson, J Nilsson, G Nyberg, FLF, 2005-06-01-2005-06-20

²⁹ Glesbygdverket. En god servicenivå i alla delar av landet. 2004

förlorade 93 orter sin sista butik³⁰. Minskat befolkningsunderlag och ökad arbetspendling i kombination med konkurrens från stormarknader både vad gäller pris och bredd på sortiment är faktorer som bidrar till nedläggningarna. Denna situation bidrar även till en ovillighet bland de stora leverantörerna att leverera till mer perifera butiker.

I detta sammanhang tycks antalet livsmedelsbutiker i landsbygd som tas över av personer med utländsk bakgrund öka, enligt de mentorssamordnare som kontaktats. Trenden är tydlig i den södra hälften av landet och ökningen har skett de senaste 2-3 åren. Exempelvis drivs idag 19 av de 66 ”Affär på landet-butikerna” i Värmlands, Örebro, Västmanlands och Sörmlands län av personer med utländsk bakgrund och då är inte norrmännen i gränsbutikerna medräknade³¹. Anledningen till det ökade intresset tros delvis vara arbetsmarknadssituationen. Butiker som är nedläggningshotade köps billigt, ofta bara till kostnaden för inventarierna, då det vanligtvis är svårt att rekrytera personer som vill bli handlare i landsbygd. Lånar gör man av släkt och vänner eftersom det är svårt att få banklån till investeringar i landsbygd, även för svenskar. Företagen tycks nästan uteslutande drivas som enskilda firmor.

Butikerna är ofta, men inte alltid, sista butiken på orten och har därför stor betydelse för serviceutbudet i respektive område. Detta bidrar till att bemötandet från lokalbefolkningen i stort sett är bra under förutsättning att butikerna drivs som kunderna vill, med den typ av sortiment de är vana vid. Naturligtvis finns det exempel på kundernas undran och misstänksamhet men även några exempel där det fungerar väl och där handlaren till och med blivit årets företagare eller årets bybo (Östervallskog i Årjäng, Broakulla i Emmaboda, Kärrgruvan i Norberg).

”Mehdi från Teheran levererade bröd till en butik i kommunens landsbygdsområde som skulle läggas ned. Mehdi köpte butiken; det gick trögt i början med ett sortimentet som inte riktigt var det som kunderna förväntade sig (exempelvis hade han ett överflöd av deodoranter) och det var svårt ibland med tystnaden ute på landet. Lösningen på det sistnämnda var att ta familjen till Oslo någon helg då och då. Nu har han och hans fru drivit butiken i åtta år och har nu stort förtroende bland lokalbefolkningen. För ett par år sedan blev de korade till årets bybo. De är mycket serviceinriktade”.

Att vara handlare är emellertid ingen lätt uppgift, kanske i synnerhet inte om man har utländsk bakgrund och även ska sätta sig in i bl.a. svensk matkultur. Förutom att det är svårt att få butikerna lönsamma, så krävs det mycket kunskap på detaljnivå om branschen och här brister det ofta enligt intervjupersonerna, vilket ger stora problem. Det brister i kunskaper om sortiment, ekonomi, lagstiftning om egenkontroll etc. Många saknar erfarenhet från handel men tycks ofta vara välutbildade inom andra områden.

Där det fungerar är handlarna lyhörda för kundernas behov och bor ofta själva på orten. Detta underlättar för handlarna att lära känna sina kunder och kanske blir förtroendet större från kundernas sida. Någon menar att butikerna har bättre förutsättningar där personalen får stanna kvar efter övertagandet. Detta sker inte alltid och då löser man det själv, eventuellt inom familjen. Flera av de intervjuade mentorerna hävdar att handlarna är villiga att jobba hårt, är driftiga och är vanligen synnerligen serviceinriktade. ”Det är den egna arbetsinsatsen det beror på om det ska fungera”. De försörjer sig på sin arbetsinsats och ser butiken som en möjlighet.

Huruvida de nya handlarna har insikt om riskerna och arbetsinsatsen före övertagandet varierar. Flertalet mentorer menar dock att handlarna inte är medvetna om det, eller blundar för det.

³⁰ Glesbygdsverket. Sveriges gles- och landsbygder 2005.

³¹ Enligt mentorregion Mellan.

Under detta ligger naturligtvis förhoppningar. Man ser exempelvis inte sambandet mellan låg lön och låg pension. Almis rådgivning är inte anpassad till denna bransch, menar någon intervjuperson. ”Det räcker inte med starta-eget-kurs som många har i botten, och starta-eget-bidrag. Mer kunskap behövs om branschen specifikt”.

Genom pengar via länsstyrelsen och Konsumentverket har FLF-mentorerna en uppgift att stödja de handlare som behöver stöd i form av rådgivning men handlarna måste själva ta till sig de råd de får, vilket inte alltid är fallet enligt några mentorer.

Några av intervjupersonerna kommer själva med förslag på hur man kan förebygga de problem som finns. Det är förslag som sammantaget går ut på att öka kunskapen om branschen. Ett förslag är pilotprojekt där tio invandrare får utbildning och stöttning inför övertagande av butiker och som sedan följs upp under 2-3 år. Ett annat förslag är att samla intresserade (även dem med svensk bakgrund) för att ge dem utbildnings- och startpaket. Andra varianter är ”körkort” och praktikplatser.

5 ARBETSKRAFTS- OCH KOMPETENSFÖRSÖRJNING

Sammanfattning

Statistiken visar att 1) de utrikes födda i glesbygdskommuner något oftare än personer med svensk bakgrund, har en högskoleutbildning men också oftare grundskola eller motsvarande. Görs samma jämförelse i tätortsnära landsbygdskommuner är de utrikes föddas utbildningsnivåer mer lika svenskarnas. 2) Vid en jämförelse mellan olika kommuner av utvecklingen mellan åren 1997-2002, ser vi att andelen personer med eftergymnasial utbildning ökar snabbare bland utrikes födda än bland svenskarna. Detta gäller såväl i glesbygds- som i landsbygdskommuner. Här är det framför allt kvinnorna som bidrar till detta.

Representanterna från arbetsförmedlingarna och kommunerna i de 28 gles- och landsbygdskommunerna ger följande bilder: Rekrytering sker framförallt efter praktik och via kontakter, i efterfrågan finns en tonvikt på allmän arbetskraft (framför allt från företag) men även ibland specifik yrkeskunskap (framför allt från offentlig sektor). De största hindren anses vara bristande språkkunskaper/bristande kontakter mellan svenskar och invandrare/rädsla för kulturella krockar. Anledningen till att man får jobb är arbetskraftsutbud/gott samarbete mellan arbetsförmedling, företag och kommun/liten kommun gör att den enskilde blir sedd.

En åldrande befolkning ger en allt tyngre försörjningsbörda för dem i arbetsför ålder. Att fler personer inom eller utanför landets gränser mobiliseras in i arbetskraften är ett krav om välfärden ska bibehållas. Den tyngre försörjningsbördan drabbar med viss tidsförskjutning alla regioner: inlandskommunerna ligger tio år före riket i genomsnitt och Stockholm tio år efter³². Ett större arbetskraftsutbud behövs också för att täcka det arbetskrafts- och kompetensbehov som också ökar när allt fler pensioneras och arbetskraftsutbud som motsvarar behoven är också en ödesfråga för ett näringsliv som ska växa.

Att människor ska kunna försörja sig med arbetsuppgifter som motsvarar individernas kvalifikationer är ett övergripande mål för både arbetsmarknads- och integrationspolitiken. Två centrala frågor för detta kapitel är därför om det finns regionala skillnader när det gäller möjligheten att komma till sin rätt med avseende på utbildning samt vilken betydelse utrikes födda har för arbetskrafts- och kompetensförsörjningen i en region.

5.1 UTBILDNINGSNIVÅER

Generellt ser sysselsättningsstrukturen olika ut i glesbygdskommuner jämfört med tätortskommuner. I tätortskommunerna finns en större andel arbeten som kräver högskolekompetens medan det i glesbygdskommunerna, men även i tätortsnära landsbygdskommuner, finns fler jobb som kräver gymnasieutbildning³³. Av detta följer att utbildningsnivåerna hos befolkningarna ser olika ut.

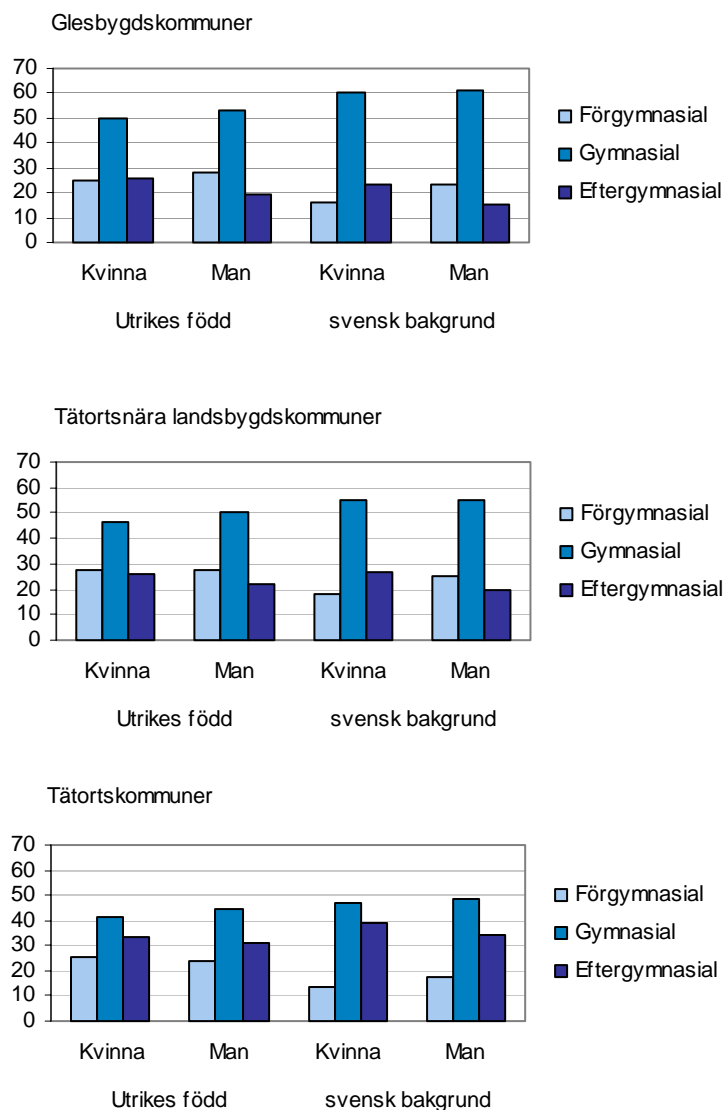
Gör vi jämförelser för år 2002 mellan utrikes födda och personer med svensk bakgrund bosatta i glesbygdskommuner, så har de utrikes födda något oftare en högskoleutbildning men också oftare grundskola eller motsvarande. Därav följer lägre andelar gymnasialt utbildade jämfört med personer med svensk bakgrund. Görs samma jämförelse i tätortsnära landsbygdskommuner är de utrikes föddas utbildningsnivåer mer lika svenskarnas. I tätortskommunerna är andelarna

³² Holm E, Lindgren U, Malmberg G. *Arbete och tillväxt i hela landet ITPS A2004:022*.

³³ Glesbyggsverkets. *Krav på kvalifikationer. Ännu opublicerad rapport. 2005*.

med eftergymnasial utbildning lägre än svenskarnas men andelarna med förgymnasial utbildning är högre, vilket även är fallet i gles- och landsbygdskommuner.

Fig 5.1. Utbildningsnivåer bland svenskar och utrikes födda 20-64 år. Procentuell fördelning per kön och kommuntyp år 2002.

Källa: SCB, Integrationsverket. Glesbygdsverkets bearbetning.

I glesbygdskommunerna ser vi samma utbildningsmönster bland utrikes födda kvinnor och män som bland kvinnor och män med svensk bakgrund. Detta innebär att kvinnorna har en högskoleutbildning i högre utsträckning än männen, medan männen oftare har en förgymnasial eller gymnasial utbildning. Samma mönster vad gäller högskoleutbildade ser vi även i tätortsnära landsbygdskommuner och i tätortskommuner. Däremot skiljer det sig på den förgymnasiala nivån i dessa kommuntyper. Här är även kvinnor i högre utsträckning lågutbildade.

Gör vi jämförelser mellan olika kommuner av utvecklingen mellan åren 1997-2002, ser vi att andelen personer med eftergymnasial utbildning ökar snabbare bland utrikes födda än bland svenskarna, något som både kan bero på en förändrad sammansättning av gruppen och en faktisk kompetenshöjning. Förändringen gäller såväl i glesbygds- som tätortsnära landsbygdskommuner. Här är det framför allt kvinnorna som bidrar till detta. En tydlig skillnad är att andelarna med gymnasieutbildning ökar i framför allt glesbygds- men även i tätortsnära landsbygdskommuner, vilket inte är fallet alls i tätortskommunerna. Denna skillnad gäller såväl utrikes födda som dem med svensk bakgrund.

Resultaten ovan måste ställas i relation till att många utrikes födda i glesbygdskommuner kommer från Norge och Finland och alltså kommer till Sverige av andra skäl än som flyktingar, vilka vi vet i allmänhet har lägre utbildningsnivå.

5.2 ARBETSKRAFTS- OCH KOMPETENSTILLSKOTT

Syftet med detta avsnitt är att ge en övergripande bild av i vilken grad den kompetens nyttjas som finns bland utrikes födda personer samt vilken betydelse utrikes födda personer har för arbetsmarknadens kompetensförsörjning.

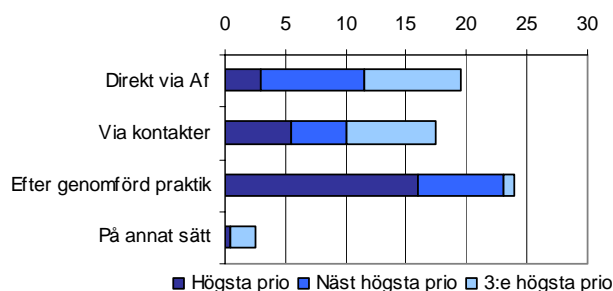
5.2.1 Några arbetsförmedlingar och kommuner om arbetskrafts- och kompetensförsörjning.

En enkät har skickats ut till integrationsansvariga på respektive arbetsförmedling i 27 gles- och landsbygdskommuner. Det motsvarar de kommuner som fick enkäten om företagande men en av kommunerna saknar egen arbetsförmedling, därav en kommun mindre. Enkäten var en traditionell pappersenkät men trots detta blev svarsfrekvensen även här 100 procent. Detta efter personliga påminnelser och ibland inhämtning av svar via telefon.

För att finna eventuella skillnader mellan de privata och de offentliga arbetsgivarnas agerande, bad vi de integrationsansvariga att specificera svaren. Samma frågor, men inriktade på näringslivet, har även kommunrepresentanterna fått svara på i samband med telefonenkäten om företagande (se ovan). Nedan redovisas svaren för varje fråga, först från arbetsförmedlingen, därefter kommunerna.

I första frågan efterfrågas en bedömning av hur rekryteringen av personer med utländsk bakgrund sker. Både den privata och den offentliga sektorn nyttjar främst de möjligheter som finns när det gäller praktikplatser. ”Det är sällan en arbetsgivare anställer ett oprövat kort”, som någon uttrycker det. I andra hand anställer den offentliga sektorn direkt via arbetsförmedlingen, medan kontakter är vanligare inom den privata sektorn. Näringslivskontoren ger ungefär samma bild av rekryteringen till företagen, men med lite större betoning på arbetsförmedlingen.

Figur 5.2. Hur arbetsförmedlingen bedömer att rekryteringen sker av arbetskraft med utländsk bakgrund. Antal svar och prioriteringsgrad (privat och offentlig sektor sammanvägd).

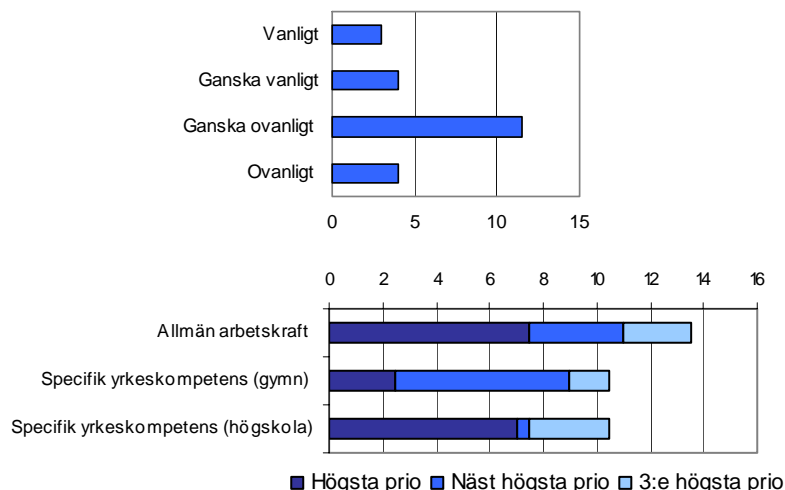

Eftersom svaren från näringslivskontoren gavs per telefon är kommentarerna härifrån vanligare. Någon kommenterar att ”arbetsförmedlingen har en viktig roll i denna del (läs: norra del) av landet”. I en av jämförelsekommunerna i Småland påpekar man att arbetslösheten är låg, att enkla jobb inte längre finns och att företagen därför vill handplocka personer från Tyskland och i viss mån Polen. Flyktingarna får oftast inte jobben eftersom de inte har kvalifikationerna som krävs. Även en annan kommentar pekar på de egna kanalernas betydelse. En bergslagskommun menar att kulturen som lever kvar från tiden för arbetskraftsinvandringen på 1960- och 70-talen, och som höll upp stålproduktionen då, underlättar anställningar av utrikes födda idag.

Nästa fråga handlar om hur vanligt det är att personer med utländsk bakgrund täcker ett viktigt arbetskraftsbehov. Alla som arbetar fyller säkert ett behov men vissa jobb är, av olika anledningar, svårare att tillsätta än andra. Svaren visar att det är ganska ovanligt att de täcker ett viktigt behov men det är något mer vanligt inom den offentliga sektorn.

Även bland näringslivskontoren svarar de flesta att det är ”ganska ovanligt” eller ”ovanligt” att så är fallet. Skälen som anges i enstaka kommentarer har varit att personerna i fråga varit för lågutbildade och att det var vanligare förr att personer med utländsk bakgrund täckte ett viktigt behov.

Figur 5.3. Arbetsförmedlingens bedömning av i vilken grad personer med utländsk bakgrund täcker ett viktigt arbetskraftsbehov för enskilda arbetsgivare och i så fall vilken typ av arbetskraft. Antal svar (privat och offentlig sektor sammanvägd).

I den mån personerna täcker ett viktigt behov, svarar arbetsförmedlingarna, så är det en lite större tonvikt mot allmän arbetskraft (med lägre utbildningskrav) inom den privata sektorn och mot specifik yrkeskompetens (framförallt högskole-) inom den offentliga sektorn. Det är emellertid bara enstaka exempel man ger. Någon säger att det inte är vanligt att man har den specifika yrkeskompetensen, utan rekryteringen sker ofta i samband med att arbetsförmedlingen utbildar personer mot en viss efterfrågan.

Näringslivskontoren menar att i den mån personerna täcker ett viktigt arbetskraftsbehov är det inom specifika näringar, som gruvnäringen, hotell och restaurang under högsäsong eller att det är svårt att få tag på arbetskraft till oattraktiva arbeten på grund av låg arbetslöshet. Det är just allmän arbetskraft där behovet finns i dessa fall. Men flera kommuner pekar även på områden där det finns behov som idag täcks av personer med utländsk bakgrund även om de inte är så vanliga. Sådana exempel är inom sjuk- och hälsovården, som t.ex. läkare och tandläkare, och inom gruvnäringen som har högkvalificerad arbetskraft och inom IT-området. Det finns även ett visst behov av erfarenheter och nätverk samt ”kulturkunskaper”, exempelvis kunskaper om de länder som ett företag handlar med, och språk till bland annat servicenäringen.

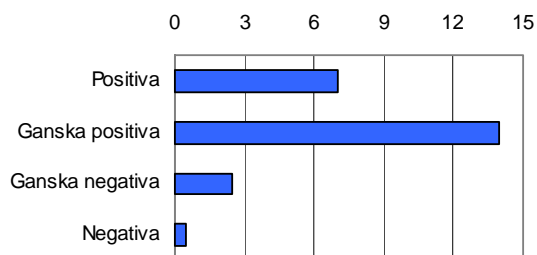
En fråga handlade om huruvida personer med utländsk bakgrund är överkvalificerade för arbetsuppgifterna. Bland arbetsförmedlingarnas svar är resultatet jämnt fördelat mellan ytterligheterna ”vanligt” och ”ovanligt”. Ett par menar i kommentarerna att det beror på om de med utländsk bakgrund i kommunen är flyktingar eller inte eftersom flyktingarna vanligen har liten studiebakgrund eller ingen alls i jämförelse med övriga invandrare. De som är överkvalificerade är därför de som kommit hit av andra skäl än flyktingskäl. Vidare kommenterar någon att den offentliga sektorn, till skillnad mot den privata, är mer styrd i sina ansökningar, mer riktad mot speciella yrkeskunskaper. Därför är det vanligare att det på exempelvis pizzerior finns överkvalificerad arbetskraft. Avsaknaden av yrkesvalidering är fortfarande ett problem, påtalar några.

Bland näringslivskontoren menar en majoritet att det är ”ganska vanligt” eller ”vanligt” att personer med utländsk bakgrund är överkvalificerade för arbetsuppgifterna. Skälen i några få kommentarer kan härledas till valideringsproblematiken och att personerna i fråga har en helt fel utbildning för den arbetsmarknad som finns i kommunen. En person svarade att ”de högutbildade finns väl framför allt i storstäderna. Många tror nämligen att glesbygden hos oss är som glesbygden i hemländerna”.

Nästa fråga var, hur upplever du att arbetsgivarna i din kommun förhåller sig till att anställa personer med utländsk bakgrund? En överväldigande majoritet av arbetsförmedlingarna svarade att arbetsgivarna är ”ganska positiva” eller ”positiva” och skillnaderna mellan privata och offentliga sektorn var marginella. Kommentarererna var många på denna fråga. Några arbetsförmedlingar kommenterar just offentliga sektorn. ”...positiva till att ta in gruppen som vikarier; kommunen föregår inte med gott exempel och anställer; mer ointresserade än positiva/negativa; motstånd bland vårdlagen; positiva främst när det gäller läkare, sjuksköterskor och assistenter”. Några påtalar också att språkkunskaper kan vara viktigare inom den offentliga sektorn.

Även en övervägande del av näringslivskontoren upplever att arbetsgivarna i kommunen förhåller sig ”ganska positiva” eller ”positiva” till att anställa personer med utländsk bakgrund. Några exemplifierar med de praktikplatser som företagen ställer upp med. Någon svarar ”ganska positivt” på grund av att ”invandrarna tar de jobb som svenskarna inte vill ha”. Frågan kan vara känslig och några svarar också att de gärna vill tro att det är så, men är frågande, eller vill vara neutrala och menar att det enbart är till *personen* man ser vid ett anställningstillfälle.

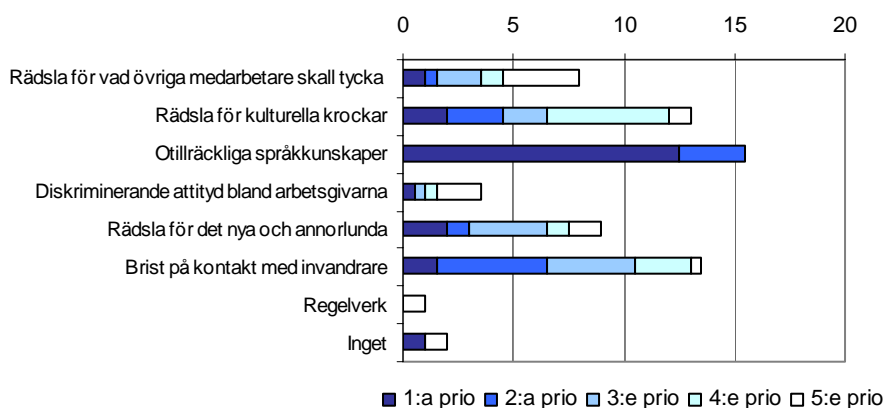
Figur 5.4. Arbetsförmedlingarnas bedömning av arbetsgivares attityder till att anställa personer med utländsk bakgrund. Antal svar (privat och offentlig sektor sammanvägd).

Det största hindret för att personer med utländsk bakgrund ska rekryteras anses vara ”otillräckliga språkkunskaper” (enligt arbetsförmedlingarna). Därpå var ”brist på kontakter med invandrare” det vanligaste svaret och ”rädsla för kulturella krockar”. Offentliga sektorn har även fått några få extra svar på ”rädsla för vad övriga medarbetare ska tycka” och ”diskriminerande attityd bland arbetsgivarna”.

Det största hindret för anställning anser även näringslivskontoren vara otillräckliga språkkunskaper, något som flera även kommenterar. Även brist på kontakt med invandrare har sin betydelse. Detta kan också härledas till svar som har att göra med rädsla för det nya och annorlunda och till den rädsla som finns till att det inte ska fungera med övriga anställda, något som en del kommuner givit en andra prioritet. Ett par kommuner påtalar att det finns för få personer med utländsk bakgrund i kommunen vilket är ett hinder i sig men också allvarigt för arbetskraftsförsörjningen i framtiden.

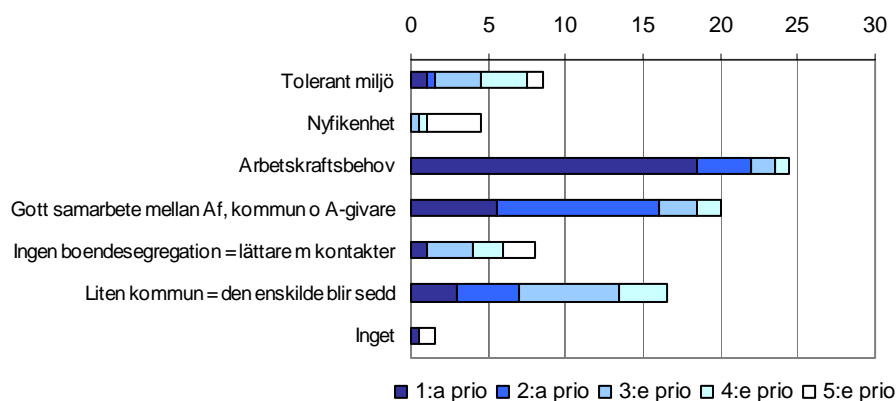
Figur 5.5. Arbetsförmedlingarnas bedömning av upplevda hinder för rekrytering av personer med utländsk bakgrund. Antal svar och prioriteringsgrad (privat och offentlig sektor sammanvägd).

Till sist den spegelvända frågan om vad det då är som gör att man får jobb, vid sidan om de personliga egenskaperna. Att det finns ett arbetskraftsbehov är, föga överraskande, det vanligaste svaret från arbetsförmedlingarna. Det är vanligare inom den privata sektorn än inom den offentliga. Annars är svaren ganska homogena, sektorerna emellan. På andra plats finns ”gott samarbete mellan arbetsförmedling, kommun och arbetsgivare” och därefter att ”en liten kommun gör att den enskilde blir sedd”. ”Nyfikenhet” har lägst frekvens och prioritet.

Även näringslivskontoren svarar att skälen framför allt är ett arbetskraftsbehov och ett gott samarbete mellan arbetsförmedling, kommun och arbetsgivare. Den lilla kommunen som gör det lättare med kontakter anses också kunna ha en viss betydelse. Någon säger även att det finns en skillnad mellan små och lite större småföretag. Det större företaget ”tänker mer företagsekonomiskt”. Ekonomiskt stöd för rekrytering av invandrare ser man som en ekonomisk förtjänst under upplärningstiden. Därefter är denna arbetskraft fullt effektiv.

Figur 5.6. Arbetsförmedlingarnas bedömning av orsaker till rekrytering. Antal svar och prioriteringsgrad (privat och offentlig sektor sammanvägd).

5.2.2 Företag om integration

Som ett underlag till Inlandsdelegationens slutrapport³⁴ har Integrationsverket fört gruppsamtal med företagare om integration på arbetsmarknaden. Samtalen har genomförts med företagare från Dalarnas, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottensläns inlandskommuner och företagen representerade tillverkningsindustrin, IT-sektorn samt turismnäringen. Även den offentliga sektorn var representerad. Här ges en kort sammanfattning från dessa möten.

³⁴ SOU 2004:135. Inlandsdelegationen. Stärk Inlandets förutsättningar och möjligheter! Stockholm 2004.

Inställning till och kunskaper om integration skiljer sig mellan de olika *regionerna*. De mer avvaktande gör uttalande som ”det är svårt med kulturen här i regionen”, ”företagens lokala kultur gäller”, ”vissa anställda i små företag kan vara besvärade”, ”andra grupper prioriteras till praktik”. De mer öppna kommentarerna lyder exempelvis ”lagstiftningen är större hinder än medarbetarattityder” och ”det går ofta bra med knackig engelska till att börja med”.

De flesta hävdar att ”språket” är den viktigaste faktorn vid sidan om kompetensen för anställningsbarhet men några visar med exempel att så inte är fallet i deras verksamheter.

Det verkar finnas en begränsad förståelse för problemen med arbetskraftsförsörjning på lång sikt. Man har en tillit till att arbetskraften som tvingats flytta återvänder när det finns jobb.

Stora företag är längre fram i tankarna om mångfald och har bättre resurser för att ta emot praktikanter. Således har små företag inte kommit lika långt. Företag använder sig ibland av arbetsförmedlingen vid rekrytering men oftast är det ”mun-till-mun-metoden” som gäller. Även andra³⁵ lyfter att småföretag oftast rekryterar genom kontakter, delvis på grund av brist på tid att hantera ansökningar från ett stort antal personer. Detta har givit upphov till problem med rekryteringen då urvalet blir allt för snävt.

5.2.3 Akademiker – SCB:s urvalsundersökning

SCB genomförde under 2004 en urvalsundersökning bland 6 500 utrikes födda personer med minst tre års högskoleutbildning vilka invandrat till Sverige mellan åren 1991 och 2002³⁶. En kontrollgrupp bestående av 1 500 personer födda i Sverige ingick i undersökningen. Syftet med undersökningen var att kartlägga de utrikes födda akademikers situation på arbetsmarknaden, i vilken mån man fått ett arbete och ett arbete som motsvarade kvalifikationsgraden.

Glesbygdverket har låtit SCB gruppera några av svaren efter den typ av kommun som personerna var bosatta i. Underlagets omfattning tillät inte en gruppering på mer detaljerad nivå än två grupper, tätortskommuner respektive gles- och landsbygdskommuner.

Frågorna som valdes ut var de om personernas huvudsakliga verksamhet, arbetets överensstämmelse med högskoleutbildningen, vilken anställningsform man har och i vilken mån man känner sig orättvist behandlad med avseende på lön, arbetsuppgifter m.m.

5.2.3.1 Huvudsaklig verksamhet

I vilken mån man får ett arbete påverkas naturligtvis till stor del av hur arbetsmarknaderna ser ut generellt. Därför är det intressant att jämföra inrikes med utrikes födda *inom* respektive kommuntyp och sedan jämföra dessa resultat *mellan* kommuntyperna. Resultaten visar att det är lika stora skillnader, 20 procentenheter, mellan utrikes och inrikes födda i såväl tätortskommuner som gles- och landsbygdskommuner (se tab 5.1). Av de utrikes födda akademiker som är bosatta inom respektive kommuntyp, så har de i landsbygdskommunerna arbete eller eget företag i något större utsträckning än de som är bosatta i tätortskommuner. Samma mönster gäller för de inrikes födda. I tätortskommunerna är akademikern arbetslös eller studerar i större utsträckning.

³⁵ AMS utredningsenhet. Informationsflödet och rekryteringsprocessen. Serie Ura. NUTEK/ALMI Den första anställningen R 2005:01. Svenskt Näringslivs Rekryteringsenkät 2004/05.

³⁶ SCB. Högutbildade utrikes födda. UF SM 0401

Tabell 5.1. Akademikernas huvudsakliga verksamhet. Procentuell fördelning på bakgrund och kommuntyp.

	Gles- och landsbygdskommuner		Tätortskommuner	
	Utrikes födda	Inrikes födda	Utrikes födda	Inrikes födda
Arbete eller eget företag	70	92	67	88
Arbetslös	10	2	12	3
Studier	15	2	18	5
Annat eller uppgift saknas	4	4	3	3
	99	100	99	100

Källa: SCB. Glesbygdsvverkets bearbetning.

Fördelat på kvinnor och män får männen, bland de utrikes födda akademikerna, jobb i större utsträckning än kvinnor (redovisas ej i tabell). Bland de inrikes födda är det snarare kvinnorna som får jobb, såväl i landsbygdskommuner som i tätortskommuner. Görs denna jämförelse även mellan kommuntyper, får män i högre utsträckning jobb i landsbygdskommuner än i tätortskommuner. Bland kvinnor är andelen lika.

Även om man har en svensk utbildning, så får utrikes födda jobb i mindre utsträckning än svenskar med svensk utbildning. Detta gäller såväl i landsbygdskommuner som i tätortskommuner, men utsikterna att få jobb med svensk utbildning är något bättre i landsbygdskommunerna.

5.2.3.2 Arbete överensstämmande med utbildning

En annan fråga i urvalsundersökningen var i vilken utsträckning arbetet överensstämmer med utbildningen (se tab 5.2). Endast drygt hälften av de utrikes födda akademikerna anser sig ha fått ett arbete som överensstämmer med högskoleutbildningen. Detta gäller såväl i landsbygdskommuner som tätortskommuner och detta är cirka 30 procentenheter lägre än svenskarna.

Tabell 5.2. Arbetets överensstämmelse med utbildning. Procentuell fördelning på bakgrund och kommuntyp.

	Gles- och landsbygdskommuner		Tätortskommuner	
	Utrikes födda	Inrikes födda	Utrikes födda	Inrikes födda
Arb motsvarar min högskoleutb	56	87	56	86
Arb kräver annan högskoleutb	12	4	10	5
Arb kräver ej högskoleutbildning	31	5	28	7
Uppgift saknas	2	5	6	2
	100	100	100	100

Källa: SCB. Glesbygdsvverkets bearbetning.

Nära en tredjedel har ett arbete som inte kräver högskoleutbildning. Andelen är något högre i landsbygdskommuner än i tätortskommuner.

Fördelar man detta på kvinnor och män, vilket inte redovisas i tabell, får män med högskoleutbildning i större utsträckning än kvinnor arbete som motsvarar deras utbildning i landsbygdskommuner. Män har haft bättre och kvinnor sämre förutsättningar i landsbygdskommuner än i tätortskommuner.

5.2.3.3 Anställningsform

En tredje fråga är vilken anställningsform som är vanligast bland akademiker. Utrikes födda akademiker får inte tillsvidareanställningar i lika stor utsträckning som svenskar (cirka -15%-enheter) men utsikterna att man ska få det är något större (+3 %-enheter) i landsbygdskommuner än i tätortskommuner.

Tabell 5.3. Akademikernas anställningsform. Procentuell fördelning på bakgrund och kommuntyp.

	Gles- och landsbygdskommuner		Tätortskommuner	
	Utrikes födda	Inrikes födda	Utrikes födda	Inrikes födda
Fast/tillsvidare	69	83	66	82
Vikariat	10	7	9	4
Provanställning	3	0	1	1
Projektanställning	3	1	5	3
Annan	14	7	15	8
Uppgift saknas	1	3	3	2
	100	100	100	100

Källa: SCB. Glesbygdsverkets bearbetning.

Den tredjedel som inte fått tillsvidareanställning har vikariat eller annan anställningsform i såväl landsbygds- som tätortskommuner.

Männen får oftare tillsvidareanställningar än kvinnorna men utsikterna att få tillsvidareanställning är något högre för kvinnor i landsbygdskommuner än i tätortskommuner.

5.2.3.4 Orättvisor på jobbet

Frågor om i vilken mån man upplever sig vara orättvist behandlad på arbetet har ställts med avseende på lön, arbetsuppgifter, karriärmöjligheter och kompetensutveckling. I landsbygdskommuner anser sig 44 procent av de utrikes födda akademikerna inte alls vara orättvist behandlad på jobbet med avseende på lön, jämfört med 38 procent i tätortskommuner. Vad gäller arbetsuppgifter så anser 50 procent i landsbygdskommunerna att man inte alls är orättvist behandlade jämfört med 48 procent i tätortskommuner. I landsbygdskommuner anser sig 42 procent av de utrikes födda akademikerna inte alls vara orättvist behandlade med avseende på karriär, jämfört med 39 procent i tätortskommuner. Till sist, en något högre andel, 43 procent, anser sig inte vara orättvist behandlad med avseende på kompetensutveckling.

Kvinnor är mer nöjda än män, framför allt i landsbygdskommuner.

Sammanfattningsvis är resultaten något mer positiva för landsbygdskommunerna. Både kvinnor och män har arbete i något större utsträckning, även om det inte alltid motsvarar kvalifikationsnivån. Man får tillsvidareanställning i något större utsträckning och man anser sig vara i någon mindre grad orättvist behandlad på arbetsplatsen.

5.2.4 Språkundervisning via lärcentrum

I Västra Götalandsregionen arbetar man med ett projekt där man vänder sig till läkare och sjuksköterskor med utländsk utbildning som behöver språkutbildning och komplettering eller validering av sina kunskaper³⁷. Av sina tidigare erfarenheter drog man slutsatsen att avgörande för en lyckad integration är att individer snabbt introduceras till svenska språket på ett sätt som kopplas samman med deras utbildning och yrkeskunnande.

Regionens lärosäten samverkar om en distansutbildning i samarbete med kommunala lärcentrum. Dessa ser olika ut runt om i landet men kortfattat tillhandahålls datorer, uppkoppling, stöd av olika slag m.m. Infrastruktur för flexibelt lärande, exempelvis på distans, är oftast mycket väl utbyggd i gles- och landsbygdskommuner, vilket innebär att enskilda personer kan delta i undervisning oberoende av var man befinner sig i landet³⁸

³⁷ Ekström U, Ett gott och lärorikt arbete. Regional samverkan för att ta till vara invandrad kompetens. NTG-lär Arbetsrapport nr 3 år 2005

³⁸ Se exempelvis Glesbygdsverkets kartläggning av lärcentrum 2002.

Det interaktiva kunskapsstödet i Västra Götaland, består exempelvis av inspelade föreläsningar. En s.k. plattform med kursverktyg som studenter och lärare använder för sin kommunikation och interaktion finns vid Högskolan i Trollhättan och Uddevalla.

Projektets stödkurser på 40 poäng har givit goda resultat och man har nått ut i hela Sverige. En indisk kvinna i Jämtland som under flera år hade väntat på att få sin sexåriga utbildning validerad, har nu fått ta del av projektet.

6 KOMMUNERS STRATEGIER FÖR VÄRVNING AV UTRIKES FÖDDA

Sammanfattning

Många kommuner i landet upplever ett sviktande befolkningsunderlag till följd av för låga födelsetal i relation till dödstalen och fler som flyttar ifrån än till kommunen. Totalt 118 av 232 tillfrågade kommuner utanför storstadsregionerna har någon form av aktiv allmän värvning av personer till sin kommun för att försöka förändra dessa annars dystra framtidsutsikter. Femton av alla de tillfrågade kommunerna har i sin värvning särskilt fokus på rekrytering av personer med utländsk bakgrund. Oftast sker detta arbete i samverkan med andra kommuner, organisationer, företag, arbetsförmedling m.fl. Vanligaste skäl till värvningen av personer med utländsk bakgrund är att öka befolkningen i kommunen, förbättra åldersstrukturen, få yrkesutbildad arbetskraft, akademiker och arbetskraft allmänt. Aktiviteterna man bedriver är framförallt riktad information till särskild målgrupp, olika möten, reklam i media och brev. Vanligast är att värvningen sker från andra kommuner eller orter i Sverige, men även värvning direkt från andra länder förekommer (t.ex. Holland, Tyskland, Danmark och Norge). De resultat dessa projekt hittills givit är bl.a. ökad inflyttning, att man fått rätt arbetskraft och fått fler unga i kommunen. Projekten är förhållandevis nya. Fler kommuner är på gång att starta liknande aktiviteter.

Strömsunds och Ragunda kommuner har erfarenheter från rekryteringsarbete vilket redogörs för. Även Norrlandsförbundets projekt, som håller på att startas, omnämns liksom den holländska inflyttningen till Värmland.

Resultatet bygger på en studie där enkäter skickades till landets 232 kommuner som finns utanför de tre storstadsregionerna. Svarsfrekvensen var 84,5 procent.

Många av Sveriges kommuner brottas med sviktande befolkningsunderlag. Samtidigt som människor flyttar är det få som flyttar in och det är låga födelsetal till följd av för få kvinnor i fertil ålder. Eftersom det är fler som dör än som föds minskar den totala befolkningen. Minskat befolkningsunderlag medför att den service som finns i kommunen, såväl offentlig som kommersiell, kan komma att försämrats på sikt. Vi vet också om att det råder brist på arbetskraft inom vissa yrkesgrupper, vilket kan komma att bli ett större problem framöver med ökade pensionsavgångar. Görs något i kommunerna för att försöka komma till rätta med detta? Försöker man aktivt att värva människor till sin kommun? Vilken uppger man som huvudorsaken till detta? Försöker man ta särskild hänsyn till den grupp av utrikes födda, som är anledningen till att Sveriges befolkning som helhet ökat under flera år?

Med aktiv värvning menas särskilda aktiviteter för att få invånare att bosätta sig i kommunen. Med utländsk bakgrund menas utrikes född eller född i Sverige med båda föräldrarna födda utomlands.

6.1 ENKÄTEN OCH TILLVÄGAGÅNGSSÄTT

För att besvara frågorna ovan och för att kartlägga omfattningen och formerna för aktiv värvning av personer med utländsk bakgrund i gles- och landsbygdskommuner har en enkätstudie gjorts (se bilaga 6).

Ett brev skickades ut till kommunstyrelserna i de 232 av Sveriges kommuner som enligt Glesbygdsverkets kommuntypsindelning ligger utanför de tre storstadsregionerna (Glesbygdsverkets kommuntyper se bilagorna 1 och 8). I brevet uppmanades kommunerna skicka in namn på kontaktperson för besvarande av den enkät som Glesbygdsverket skulle skicka

ut. Till dem som inte svarat har påminnelse skickats ut. För att ytterligare höja svarsfrekvensen har vi ringt upp dem som inte svarat på utskicken och tagit in enkätsvar muntligen.

Enkäten är ställd till kommunerna och frågar om de bedriver specifika värvningsaktiviteter. Det är troligt att en del av denna sorts verksamhet även bedrivs av annan/andra initiativtagare (t.ex. landsting, företag eller organisationer) med annan geografisk- eller sektorsmässig indelning än kommunen som område. Eftersom kommunerna förmodligen ofta känner till dessa andra aktörer och verksamheter som på något sätt verkar inom kommunens gränser finns även en fråga om detta med för att försöka fånga upp även detta.

Tyngdpunkten i redovisningen nedan är dock den verksamhet som kommunerna själva är involverade i. En mer allomfattande och djupare kartläggning på området, där även andra aktörer än kommunerna ingår i högre grad, är snarare ämne till en helt egen studie.

Svarsfrekvensen på enkäten är 84,5 procent vilket betyder 196 svar av 232 (varav 2 svar är från icke namngivna kommuner).

6.1.1 Värvningsaktiviteter

Av alla de svarande kommunerna uppger 118 av dem att de bedriver verksamhet för att rekrytera invånare till sin kommun. Flera av dessa kommuner uppger att värvningen riktar sig till alla som vill flytta till kommunen, oavsett ursprungsland. Man har inte särskilda aktiviteter beroende på vilket land potentiella inflyttare kommer ifrån.

Femton³⁹ av alla de tillfrågade kommunerna uppger att de har aktiv värvning specifikt riktad mot personer med *utländsk bakgrund*. Geografiskt är dessa kommuner ganska jämnt fördelade över hela landet från norr till söder. Fyra av kommunerna är glesbygdskommuner, åtta är tätortsnära landsbygdskommuner och tre av dem är tätortskommuner (se bilaga 1).

Ytterligare några kommuner utöver dessa 15 anger att man har olika slags avtal för flyktingmottagning och liknande och på så sätt ser det som en värvning av nya invånare med utländsk bakgrund eftersom kommunerna har en tydlig långsiktig strategi med att ta emot flyktingarna. De kommuner som angett detta finns ej med i denna uppräkningslista eftersom frågan i enkäten ej var avsedd för denna typ av ”värvning”. Långt fler än de kommuner som uppgivit det i enkätsvaren har flyktingmottagning⁴⁰. Därför skulle bilden bli skev om flyktingmottagning och denna typ av integrationssamordning infogades i denna redogörelse.

6.1.2 Samverkan med andra aktörer

De flesta av de 15 kommunerna som uppger att de värvar personer med utländsk bakgrund anger att de samverkar med andra aktörer i kommunen eller länet. Samarbeten som förekommer är arbetsförmedling, AMS, utbildningsanordnare, stadsdelsförvaltning, andra kommuner, företag och näringslivsföreningar, organisationer (t.ex. Svenska Kommunförbundet⁴¹, Norrlandsförbundet), landsting och föreningsliv.

6.1.3 Anledningar till att kommuner värvar personer med utländsk bakgrund

”Öka befolkningen” är det svarsalternativ som förekommer flest gånger. Tätt härefter följer i fallande skala alternativen förbättra åldersstrukturen, yrkesutbildad arbetskraft, arbetskraft akademiker och arbetskraft allmänt.

³⁹ Kommunerna är: Borgholm, Gotland, Götene, Hällefors, Jönköping, Karlstad, Norsjö, Ragunda, Strömsund, Tidaholm, Ulricehamn, Uppvidinge, Älmhult, Älvdalen och Älvsbyn.

⁴⁰ År 2005 har 173 av Sveriges kommuner så kallad kommunöverenskommelse med Integrationsverket om flyktingmottagning (Integrationsverket www.integrationsverket.se 2005-10-25).

⁴¹ Benämns numera som Sveriges Kommuner och Landsting (SKL).

”Annan orsak” till värvning av personer med utländsk bakgrund har angetts av några kommuner. Orsaker som nämns här är att öka antalet företag/företagare i kommunen och att kunna ha en så bra kommunal service som möjligt. Även sådant som en dålig boendesituation i den samarbetande storstadsregionen, men god i den initiativtagande kommunen, är orsak liksom att man överlag önskar öka mångfalden i kommunen.

6.1.4 Olika sorters värvningsaktiviteter

Den värvningsaktivitet som är absolut vanligast bland de 15 svarande kommunerna är att de har direkt riktad information till särskild målgrupp. Härefter kommer olika möten, reklam i media och brev.

Några av de 15 kommunerna uppger även att de arbetar på fler och/eller andra sätt än dem vi frågade om, där saker som konferenser och kongresser angetts liksom särskilda turismsatsningar. En kommun har gjort besök i vissa länder som t.ex. Tyskland och Polen. I ännu en annan kommun anlitas en konsult för att sköta värvningsaktiviteterna.

6.1.5 Varifrån värvningen sker

De flesta av de 15 svarande kommunerna arbetar med att värva personer från andra kommuner eller orter i Sverige. Åtta av dem uppger dessutom att de värvar direkt från andra länder. Några exemplifierade länder är Holland, Tyskland, Danmark och Norge.

Två av kommunerna säger att de särskilt bearbetar dem som redan har fritidshus i kommunen för att få dem att bli permanentboende. Dessa fritidshusägare man syftar på är huvudsakligen från Holland, Tyskland och Danmark.

6.1.6 Hur länge arbetet har pågått

Arbetet i kommunerna med att bedriva särskilda aktiviteter för att försöka värva personer med utländsk bakgrund verkar vara relativt nytt. En majoritet av kommunerna, nio stycken, har hållit på i 1-3 år. Fyra kommuner mindre än ett år. Två av kommunerna uppskattar att de hållit på i 3-6 år.

6.1.7 Kommunernas erfarenheter av värvningsaktiviteterna

Åtta av kommunerna har svarat att värvningsaktiviteterna resulterat i att inflyttningen till kommunen har ökat. Några kommentarer är: ”Inflyttningsnettot är positivt. Däremot är åldersstrukturen sådan att det dör betydligt fler än det föds.” ”..den begränsade arbetsmarknaden försvårar möjligheterna till inflyttning. Många ungdomar flyttar istället ut.” En annan kommun skriver: ”Det har skett en viss ökning av inflyttade men tyvärr har även dödstalen ökat och avflyttningen. Slutsatsen är dock att om inga ansträngningar gjorts alls så hade vi troligtvis varit ännu mera back än nu”.

Fem av kommunerna uppger att de ”fått rätt arbetskraft” och två kommuner att de fått fler unga i kommunen. En kommun säger att aktiviteterna bidragit till nya företag.

En kommun anger att samarbetet med storstadskommunen inte riktigt lyckats så bra hittills eftersom det varit svårt att finna personer som ”känt sig manade” att bo i Norrlands inland. Den målgrupp de arbetat med verkar i hög grad helst vilja bo i större städer.

Några av kommunerna kan ännu inte redogöra för några större erfarenheterna eftersom arbetet pågått för kort tid. Någon uppger sina erfarenheter av aktiviteterna som att ”Dock inte lyckats fullt ut”.

6.1.8 Planer på att starta värvning

Fem kommuner, utöver de 15 tidigare nämnda, anger att de har framskridna planer på värvningsaktiviteter särskilt riktade mot personer med utländsk bakgrund⁴². Ytterligare fem andra kommuner uppger att de ”eventuellt” kommer att sätta igång någon verksamhet med denna inriktning framöver.

6.1.9 Landstingen och andra aktörer som rekryterar

Av de 196 svarande kommunerna har 40 svarat att de som kommun inte värvar men att det finns andra aktörer verksamma inom kommunen som värvar personer med utländsk bakgrund. De allra flesta (34 kommuner) har i detta sammanhang angivit landstinget som aktören. Andra parter som förekommer i svaren är företag, fastighetsmäklare, arbetsförmedling, konsultfirmor, regionförbund m.fl.

6.2 EXEMPEL PÅ HUR VÄRVNINGEN AV PERSONER MED UTLÄNSK BAKGRUND KAN GÅ TILL

Gemensamt för alla kommuner som har aktiv värvningsverksamhet ser ut att vara sviktande befolkningssiffror sedan en längre period utan en positiv förändring på detta i sikte. Därför försöker man med aktiva åtgärder ändra den negativa utvecklingen.

Här presenteras i korthet några exempel på hur några arbetat för att uppnå positiva förändringar. Det ska nämnas att det finns flera kommuner som uppgivit att de har värvning av inflyttare utan att de delar upp dem på ”svenskar” och ”de med utländsk bakgrund”. I denna redogörelse är dock fokus på de aktörer som har en huvudsaklig inriktning mot personer med utländsk bakgrund.

6.2.1 Strömsund

Strömsunds kommun är en glesbygdskommun i Jämtlands län. Åren 2000-2004 bedrevs ett EU-finansierat utvecklingsprojekt benämnt *Strömsund nybyggarland*. Kommunen stod som projektägare och hade ett samarbete med privata företag och organisationer verksamma i kommunen. Det övergripande syftet var att vända den negativa befolkningsutvecklingen och öka kommunens attraktionskraft för näringsverksamhet, arbete, boende, kultur och fritid⁴³. Projektet vände sig till både privatpersoner och företagare boende i Mälardalsregionen. Projektets mål var nya företag i Strömsunds kommun genom utveckling av befintliga företag och startande av nya, att få ett positivt flyttnetto samt utveckling av kontakter med Ryssland. Aktiviteterna för att uppfylla målen bestod av flera olika utåtriktade kampanjer⁴⁴.

Kommunen bedömer själv att projektet som helhet varit en framgång på flera sätt och att man är på rätt väg. Den negativa befolkningstrenden sedan flera år tillbaka vände till ett positivt flyttnetto från och med år 2003 men har efter detta åter haltat något. Dock är det få människor det handlar om som blir avgörande för nettot. Bedömningen är att kommunen inom överskådlig tid kommer att uppleva både plus och minus på flyttnettet. I slutrapporten⁴⁵ framkommer att 125 personer som varit i kontakt med Nybyggarkontoret har flyttat till kommunen. Av dessa är 97 inflyttade från andra delar av Sverige och 28 invandrade från andra länder. Personer fortsätter att höra av sig, och även flytta in, vilket sannolikt är en följd av den stora utåtriktade verksamhet man bedrivit tidigare. Även mun-till-mun-metoden är betydande, dvs. om en flyttar och trivs sprids detta som ringar på vattnet.

⁴² Kommunerna är Bengtsfors, Berg, Bjurholm, Kristianstad och Luleå.

⁴³ Slutrapport Projekt Strömsund Nybyggarland del 1:2000-07-01—2003-06-30. Susanne Hansson, Strömsunds kommun.

⁴⁴ Visioner och vardag i Nybyggarland. Utvärdering av ”Strömsund Nybyggarland Del 1”, Nina Edström, Mångkulturellt Centrum 2003:6.

⁴⁵ Slutrapport Projekt Strömsund Nybyggarland del 1:2000-07-01—2003-06-30. Susanne Hansson, Strömsunds kommun.

Målsättningen med nya företagsetableringar och utveckling av befintliga visade sig vara en mycket svårare uppgift än vad man trott trots de kvaliteter kommunen kunde erbjuda i form av billiga lokaler, lägre personalkostnader m.m. Detta var ej tillräckligt attraktivt. Det som istället efterfrågades var ekonomiskt stöd för etablering, vilket aldrig var aktuellt. Några få företagsetableringar blev det dock under projekttiden. Ett par av dessa finns inte kvar idag. Erfarenheten ger att detta är ett område som kräver ett långsiktigt arbete.

En av de viktigaste erfarenheterna kommunen gjort under resans gång är bland annat att ge realistiska förväntningar till personer som är intresserade av att flytta till Strömsund. Kommunen och dess orter är små och antalet arbetstillfällen är begränsade. Att ta emot för många på en gång är därför svårt om det inte finns arbeten. En annan erfarenhet är att noga tänka igenom vilken målgrupp man ska vända sig till. I Strömsund har det t.ex. visat sig att det fungerar bäst med barnfamiljer som flyttar in eftersom fördelarna för dem är stora med barnomsorg och närhet till olika saker de behöver. Sannolikheten att de ska trivas och stanna är störst.

Den mottagningsorganisation som byggdes upp under projekttiden med ett ”Nybyggarkontor” finns idag kvar inom kommunens ordinarie verksamhet, men i mindre skala och med enbart kommunen som finansär. Arbetet är inte lika offensivt som det tidigare projektet var, då det fanns mycket mera resurser att tillgå och då det var mer av uppsökande verksamhet. Idag arbetar man vidare med kontakterna som knöts under projekttiden och med ”mottagarservice” till dem som ringer och vill ha hjälp med olika saker för etablering av sig själva och eventuella företag m.m.⁴⁶

6.2.2 Göteborgsprojektet

En annan kommun i Jämtlands län, Ragunda, har ett projekt som pågår t.o.m. 2007, det s.k. Göteborgsprojektet som vänder sig till invånare i två starkt segregerade områden i Göteborg som vill flytta till Ragunda kommun.

Eftersom detta projekt startat efter det i Strömsunds kommun har vissa av Strömsunds erfarenheter kunnat användas. Ragunda började med att anlita en konsult för att utarbeta en plan för hur kommunen skulle kunna få fler invånare. Arbetsförmedlingen i Ragunda kommun, i samarbete med det lokala kompetensrådet, fick i uppdrag att kartlägga vilket arbetskraftsbehov man har inom överskådlig tid. Kartläggningen visade att det framförallt är yrkesutbildade, tex. svetsare och montörer, som det finns störst efterfrågan på i Ragunda. Denna efterfrågan försöker man sedan matcha med personer inskrivna på arbetsförmedlingen i de samarbetande stadsdelarna i Göteborg som kan tänkas vara intresserade av att flytta till Ragunda. Även personer utan rätt kompetens, men med intresse att skaffa sig efterfrågad kompetens, är målgrupp.

Avtal för samarbetet har skrivits mellan de ingående parterna Ragunda kommun, stadsdelsnämnderna och arbetsförmedlingen om vem som ska stå för de olika kostnaderna i samarbetet. Grundtanken är att varje ingående part, inte minst individerna själva som får möjligheten, ska vinna på att flytta. Det Ragunda kommun erbjuder är fri hyra i sex månader i de kommunala bostäderna. Arbetsförmedlingen står för utbildningskostnader och aktivitetsstöd m.m. och stadsdelsnämnderna står för eventuell mellanskillnad i bidragsnormen. Företagarna i kommunen har skrivit avsiktsförklaringar om att anställa efter genomförd utbildning eller praktik. Förutom att företagen får rätt kompetens avsätts även resurser för handledning på företagen.

⁴⁶ *Samtal med projektledaren Susanne Hansson, Strömsunds kommun. 2005-11-30.*

Fram tills idag har ett tiotal vuxna flyttat till Ragunda. Flertalet av dessa har barn. Inflyttarna kommer ursprungligen från flera olika länder, inklusive Sverige. Konceptet innebär att allt vad gäller tex. boende, utbildning/arbete, skola, barnomsorg ska vara ordnat innan flytten till Ragunda sker. De som flyttar inom ramen för projektet gör det utifrån ett kompetensbehov.

Även om Ragunda inte kan förvänta sig att inflyttarna som kommer genom detta projekt ska stanna kvar i kommunen för evigt hoppas kommunen kunna bidra med bättre integration i Sverige och att dessa personer kan få en yrkesidentitet. För Ragundas del innebär det att ett arbetskraftsbehov tillgodoses och att det går att bibehålla service, utbildning m.m.

Den ansvarige i Ragunda kommun, Wadih El-Achkar⁴⁷, vill framhålla följande som viktiga delar för att lyckas med denna sorts arbete:

- Att utarbeta modellen för samarbete. Efter en väl utarbetad modell ska det gå att samarbeta med vem som helst.
- Författa ett grundavtal som reglerar vilken aktör som ska stå för vilka kostnader.
- Satsa inte bara på lokal finansiering utan även regional.
- Försök få gehör på riksnivå, vilket varit något svårt för Ragundas del.

Projektet kan ses som försöksverksamhet där tanken redan från början har varit att försöka utarbeta ett arbetssätt som även ska kunna spridas till andra kommuner. För sitt rekryteringsprojekt har Ragunda kommun fått pengar från Näringsdepartementet. Förutsättningen är att erfarenheterna ska spridas vidare på något sätt till andra. Något som Norrlandsförbundet tagit fasta på. Se nedan.

6.2.3 Norrlandsförbundet

Med Ragunda kommun och deras ”Göteborgsprojekt” som förebild och försök har Norrlandsförbundet⁴⁸ nu tagit initiativ till ett större projekt med fler involverade kommuner. Satsningen går ut på att arbetslösa göteborgare får utbildning och bostad i norra Sverige. Ett av skälen till att Ragunda kommun fick pengar från Näringsdepartementet var att man skulle sprida erfarenheterna, vilket Norrlandsförbundets projekt är en del av. Pensionsavgångar de närmaste åren kommer att leda till brist på kvalificerad arbetskraft i stora delar av Norrland. Nya människor behövs för att ersätta dessa. Denna process pågår samtidigt som det finns många arbetslösa i storstäderna, särskilt bland invandrare. En bra matchning av Norrlands behov mot tillgången i storstäderna tror man kan bli en vinst för alla parter.⁴⁹

Hittills har sju kommuner i Norrland och Dalarna, utöver Ragunda, anslutit sig; Berg, Ljusdal, Malung, Norsjö, Älvdalen, Älvsbyn och Åsele. Även landsting, Näringsdepartementet m.fl. är involverade i projektet. Projektet är i startskedet. Finansieringen är dock inte klar ännu.

6.2.4 Värmland

”Holländare som invaderar Värmland”, har det gått att läsa i olika media under hösten. Alla kommuner i Värmland, utom Karlstad, har haft ett vikande befolkningsunderlag de senaste 10-15 åren. De senaste fem åren har det dock gått att skönja en utveckling i annan riktning tack vare en betydande inflyttning av holländare till Värmland. I en D-uppsats från Karlstads universitet

⁴⁷ Samtal med Wadih El-Achkar, tf. kommundirektör Ragunda kommun, 2005-11-07.

⁴⁸ Norrlandsförbundet är en intresseorganisation för de fem nordligaste länen. Organisationen ger ut *Norrländsk Tidskrift*, delar ut *Norrlandsbjörnen* och *Olof Högbergplaketten*, utreder, påtalar och informerar för att påverka både offentliga och privata makthavare.

⁴⁹ *Norrländsk tidskrift* nr 3/2005 s. 24-25.

framgår det att det sålts cirka 150 fastigheter till holländare⁵⁰ i värmlandskommunerna Munkfors och Hagfors. Antalet är betydande för dessa kommuner där det tidigare funnits många fastigheter till salu. Framförallt är det mäklarna i området som arbetat väldigt aktivt för att etablera kontakter på den holländska marknaden. Intresset har varit stort att investera i såväl fritids- som permanentbostäder. Flera av dem som flyttat till kommunerna permanent är dessutom entreprenörer med medföljande företag eller nystart av företag, något som man tror kommer att få positiva konsekvenser för det lokala näringslivet.

I uppsatsen framgår vidare att det avgörande för holländarna att köpa en fastighet i Värmland är naturen, mentaliteten och de fördelaktiga priserna på hus jämfört med i hemlandet. Det som fått holländarna att flytta från Holland permanent eller under sin lediga tid är trängseln i hemlandet, det sociala klimatet och höga boendepriiser. Kontakterna med svenska myndigheter för de holländare som flyttat till Värmland har överlag fungerat mycket bra eller bra för de flesta. Svårigheter har dock noterats med att få personnummer inom rimlig tid och information om skattesystemet, vilka är avgörande bitar för att få igång en fungerande verksamhet i Sverige.

En stor del av de holländare som flyttar till Värmland blir företagare inom turismbranschen. Företagandet kommer att få betydelse för näringslivet och ett ökat intresse för Värmland som plats. Det finns därför all anledning att följa utvecklingen med det ”holländska fenomenet i Värmland” och vilken betydelse det på sikt får för kommunerna och hela regionen.

⁵⁰ ”Ett holländskt fenomen i Värmland”, Ulrika Andersen och Hans-Peter Engström. D-uppsats, Karlstads universitet 2005-08-22.

7 HÄR BOR JAG – EN FALLSTUDIE

Sammanfattning

Fallstudien med tio intervjuade personer boende i Norrbotten, Jämtland och Småland är gjord för att få en djupare kunskap om skälen till flytt, hur de trivs, vad de visste om svensk gles- och landsbygd på förhand, möjligheterna till sysselsättning m.m. Vi kan konstatera att skälen till att de flyttat dit de flyttat är flera: att en partner redan bodde där, att de ”placerats” där som flyktingar eller att längtan till natur, lugn och utrymme fått dem att flytta dit. Studien visar att de intervjuade trivs bra eller mycket bra där de bor, med ett par undantag. Detta trots att de flesta av dem är uppvuxna i stadsmiljö. De uppskattar lugnet och naturen, närheten till olika serviceinrättningar även om långa avstånd och bilberoende är ett par nackdelar. Överlag visste de inte så mycket om svensk gles- och landsbygd innan de flyttade dit utan har fått lära sig efterhand. Önskan hos dem är att kunna bo och leva där de nu bor. Förutsättningen för detta är att det finns goda möjligheter till arbete och utvecklingsmöjligheter även på sikt, vilket är en viss svårighet för några av dem idag.

7.1 INLEDNING

Fallstudien syftar till att ge några exempel på skäl till varför några personer med utländsk bakgrund flyttat till gles- och landsbygdskommuner och hur man upplever att bo där. Även om det inte går att generalisera utifrån detta lilla urval kan de olika berättelserna ändå ge oss en fördjupad kunskap om hur det *kan* vara och hur just dessa personer upplever det.

Övergripande frågeställningar som använts i studien är:

- Vilka bilder hade invandrarna av svenska gles- och landsbygdsregioner före flytt? Vilken information har man och var får man denna ifrån?
- Vilken betydelse har ”stigfinnarna” och de sociala nätverken för flytt och för förmedling av kontakter in i arbetslivet?
- I vilken omfattning är skälet till flytt till gles- och landsbygdskommun möjlighet till arbete för utrikes födda personer?
- Vad har man för bakgrund? Ursprungligen från landsbygd eller stad? Utbildningsbakgrund? Bakgrund i Sverige (med betoning på boendeorter)?
- Förekommer diskriminering? Hur ser den i så fall ut?

Tre kommuner valdes utifrån en geografiska fördelning i Sverige och baserat på kommuntyper⁵¹. Två av kommunerna är utpräglade glesbygdskommuner och ligger i Norrbottens respektive Jämtlands län. Den tredje kommunen är en tätortsnära landsbygdskommun i Jönköpings län.

Intervjupersonerna har vi fått tips om via kommunernas SFI⁵²-lärare och genom kontakter. Förutsättningarna var att de skulle kunna tala och förstå svenska, att de var i olika åldrar, kvinnor och män, olika sysselsättningar och att de var från ett flertal ursprungsländer. Anledningen till att de flyttat till Sverige och nuvarande hemkommun hade vi inte någon klar bild över före själva intervjutillfällena utan det var något som klargjordes då.

Intervjuerna har genomförts i respektive kommun, där vi träffat intervjupersonerna en och en med undantag för en intervju där vi träffade två intervjupersoner samtidigt. En frågemanual har

⁵¹ Se bilaga 1 för Glesbygdsvverkets indelning i olika kommuntyper.

⁵² SFI står för Svenska för invandrare och är svenskundervisning som kommuner tillhandahåller för invandrare.

använts som stöd under intervjun men frågorna har inte ställts ordagrant (*bilaga 7*). Intervjuerna, som var och en tagit en till två timmar, har nedtecknats under själva intervjutillfället. De citat som används i texten nedan är så som de nedtecknats, med reservation för att de eventuellt ej är helt ordagrant citerade.

De intervjuade personerna informerades redan vid första kontakten att de kommer att vara anonyma och ges fingerade namn. Inte heller vilka kommuner de kommer ifrån har angetts, allt för att ytterligare säkra anonymiteten.

7.2 PRESENTATION AV DE MEDVERKANDE

Tio personer har intervjuats; sju kvinnor och tre män i åldrarna 20-47 år. Idag bor de i tre kommuner i respektive Norrbottens, Jämtlands och Jönköpings län. Ursprungsländerna varierar från västra/Centraleuropa och östra Europa, Balkan, Mellanöstern/Asien och Afrika.

Norrbottens län

Monika är 33 år. Hon kommer från ett östeuropeiskt land men har bott i Sverige sedan 1998. Gift med en svensk man. Tillsammans har de tre barn. Monika har en akademisk utbildning inom konst från hemlandet. Hon hann aldrig arbeta med det innan hon flyttade till Sverige och arbetar inte inom det idag. Det är svårt att få jobb inom hennes utbildningsområde. Hon har haft lite andra ströjobb men har mestadels varit föräldraledig sedan hon flyttade till Sverige. Monika är uppvuxen i en stor stad.

Inga, 28 år, flyttade från sitt nordeuropeiska hemland till Sverige för fyra år sedan. Sedan ett par år tillbaka är hon gift med en svensk man och de har ett barn. År 1998 kom hon för första gången till Sverige för att arbeta. Då var det till en plats några mil från nuvarande hemkommun. Hon återkom sedan vid olika tillfällen för att säsongsarbeta i trakten och var även utbytesstudent i Sverige några månader. Hon har en högskoleexamen från hemlandet men inget av de arbeten hon hittills haft motsvarar utbildningen. Nu är hon föräldraledig. I hemlandet är hon uppvuxen i närheten av en mindre stad.

Från Sydeuropa kommer **Toli, 24 år.** Han har nu bott i Sverige i 4 år. Han flyttade till Sverige för att han gifte sig med en kvinna från samma hemland, men som kom till Sverige med sin familj för tolv år sedan. Hon har gått gymnasiet i Sverige. De har ett barn. Toli har gymnasieutbildning från hemlandet. Någon högre utbildning har han inte. Han har arbetat med diverse i Sverige. Idag läser han på SFI och komvux. Toli är uppvuxen i en liten stad.

Jämtlands län

Från Västeuropa är **Nanda, 41 år.** Tillsammans med maken, som kommer från samma land som Nanda, flyttade de till kommunen för fyra år sedan. De har tre barn. Sedan ett par månader bor familjen ungefär en mil från centralorten. Tidigare bodde de längre från centralorten men det blev för mycket och för långt åkande, inte minst för barnen. Innan de flyttade till Sverige bodde de nio år i ett annat västeuropeiskt land. I det ursprungliga hemlandet vill de inte bo eftersom det är för trångt. Familjen kommer ursprungligen från en mindre stad.

Massoud är 27 år och kommer från **Södra Centralasien.** För ett år sedan kom Massoud, tillsammans med sin fru, som kvotflykting⁵³ till Sverige. Innan dess hade de varit i Turkiet i över ett år och väntat på att få komma till en fristad i ett annat land. FN och Migrationsverket väljer till vilket land det blir och Integrationsverket till vilken kommun det blir. Massoud har en

⁵³ Sveriges regering bestämmer hur många personer som ska tas varje år på kvoten. Migrationsverket samarbetar med FN:s flyktingkommisariat UNHCR för att komma överens om från vilka länder flyktingarna ska hämtas. UNHCR gör sedan en bedömning av vilka personer som ska presenteras för vilket kvotland. Slutligen beslutar Migrationsverket vem som får uppehållstillstånd i Sverige och Integrationsverket ansvarar för kommunplaceringen. (Migrationsverket: www.migrationsverket.se "Frågor och svar". 2005-11-17)

teknisk högskoleexamen från hemlandet. Idag läser han svenska på SFI och vet i dagsläget inte hur länge han ska göra det och vad han ska göra sedan. Han kommer från en ganska stor stad.

Anna är 36 år och kommer från **Östeuropa**. Hon är gift med en svensk man och bor med honom, och sin sextonåriga dotter, sedan fem år tillbaka ca. fyra mil från kommunens centralort. I hemlandet bodde hon i en stor stad. Via internet fick hon kontakt med sin man. Efter ett par besök här bestämde hon och dottern att de skulle flytta hit. Anna är utbildad ekonom i hemlandet. Där arbetade hon på ett skattekontor. Validering av utbildningen har skett i Sverige men hon har inte lyckats få något arbete som motsvarar utbildningen. Just nu är hon arbetslös.

Tjugoårige **Ali** kommer från **Västafrika**. Han är ensamstående. Som kvotflykting kom han till en grannkommun till den nuvarande boendekommunen. Han har bott i ungefär ett år på vardera ställe. Ali kom till Sverige tillsammans med syskon och flera andra landsmän. I hemlandet hann han börja på universitetet med målsättningen att bli journalist. Men krig och oroligheter kom i vägen. Han är uppvuxen i hemlandets huvudstad. Idag går han på SFI och läser även lite annat samt håller på att ta körkort. Målsättningen nu är att så småningom bli yrkeschaufför.

Jönköpings län

Kathrin kommer från **Västasien**. I Sverige har hon bott i 15 år. Till Sverige flyttade hon för att hon gifte sig med en landsman som redan bodde här. Kathrin är 34 år, idag gift med en annan man och har två barn. Maken kommer från ett grannland till hennes, också i Västasien. I denna kommun i Småland har hon bott i fyra år. Flyttade hit för att maken fick jobb här. Innan dess har hon hela tiden i Sverige bott i större städer, även i hemlandet. I Sverige har hon tagit sin universitetsexamen och har ända sedan dess haft arbete som motsvarar utbildningen.

Teuta har bott i Sverige i 13 år. Hon kom tillsammans med sin man och sina barn som flykting från **Sydeuropa**. Teuta är 47 år. På nuvarande boendeort har hon bott nästan hela tiden i Sverige. Av Migrationsverket⁵⁴ blev familjen placerad här. Det var bara några månader i början som familjen bodde på annan ort, inte så långt ifrån nuvarande. I hemlandet arbetade Teuta som förskollärare. Efter svenskkurser och lite andra kurser arbetar hon som det även idag. Hon kommer från en liten stad.

Från ett västeuropeiskt land kommer **Nina**, 43 år. För ett år sedan flyttade hon, maken och de två barnen till Småland. De köpte ett hus ett par mil från kommunens centralort där de idag bor. De har innan de flyttade hit rest en del i Skandinavien som de tycker mycket om. De planerade att bosätta sig här när de blev äldre. Men istället bestämde de sig för att flytta nu. Familjen har tidigare bott i en stor stad. Nina är utbildad till förskollärare. Efter svenskstudier och praktik har hon idag ett tidsbegränsat jobb på ett daghem. Maken har haft tillfälliga anställningar men är idag arbetslös.

7.3 VARFÖR JAG BOR DÄR JAG BOR

I presentationen av informanterna ovan är det tydligt att skälen till att man bor där man bor är nästan lika många som de intervjuade. Somliga har med stor medvetenhet haft som målsättning att flytta till precis det ställe där de bor idag medan andra låtit kärleken, ”slumpen”, flyktingskapet eller något annat styra.

Alla de tre som bor i Norrbotten; Monika, Inga och Toli samt Anna i Jämtland och Kathrin i Småland har flyttat till Sverige för att de träffat en partner som bor här. Monika, Inga och Anna är gifta med svenska män. Monika och Inga hade dock varit i Sverige och arbetat vid några

⁵⁴ Då hette Migrationsverkets motsvarighet Invandrarverket (egen anmärkning).

tillfällen innan de slutligen flyttade hit. Toli och Kathrin (som idag är omgift) gifte sig med partners som ursprungligen kommer från samma hemland.

Monika sökte sig inte medvetet till en mindre ort. Däremot sökte hon sig medvetet till norra Sverige. Hon visste att det var ett fint landskap här. Några somrar var hon här i området innan hon flyttade hit och innan hon träffade sin blivande man. Hon arbetade bl.a. som bärplockare och au pair. Hon ville gärna flytta från sitt hemland och sin hemstad eftersom hon på grund av bl.a. hög kriminalitet alltid kände sig otrygg där. Framför allt är det trygghetskänslan här som är den stora skillnaden. Hon vill gärna bo kvar här. Det enda som skulle kunna få henne att flytta är om familjen kan hitta ett liknande boende, i fin natur, och få ett arbete. Däremot skulle det kanske inte vara rätt mot barnen att flytta eftersom deras farföräldrar bor här.

Att det för Inga blev denna norrbottensort var för att hon fick jobb här och sedan även träffade sin man. Hon sökte sig inte till Stockholm. Det var för stort för henne. Däremot kunde det kanske blivit längre söderut i Sverige. Innan hon valde Sverige funderade hon på Tyskland men kom fram till att tyska språket verkade för svårt. Hon har också bott i Danmark i ett och ett halvt år tidigare där hon arbetat och läst på folkhögskola. Inga trivs här och vill bo kvar även om hon ibland kan känna sig lite ensam. Hennes man har hus här och har ett bra jobb på en närliggande ort. Han har bott här hela sitt liv och vill bo kvar. Hon säger att det enda som skulle kunna få henne att flytta härifrån är om både hon och maken saknade jobb här. Men det har hittills inte varit aktuellt.

Toli flyttade först till en annan ort i Norrbotten där hans fru och hennes familj redan bodde. Till nuvarande ort flyttade de för att frun började en utbildning. Har de jobb kan de tänka sig att stanna kvar här. Toli tycker här är lugnt men lite kallt. De har inte direkt funderat på att flytta och frun har dessutom planer på att starta en egen verksamhet här när utbildningen är klar.

Anna trivs mycket bra här och vill inte flytta. Även den sextonåriga dottern har många kompisar och trivs. Anna tror inte att dottern skulle vilja flytta tillbaka till hemlandet. Det som skulle kunna få Anna att flytta till något annat ställe i Sverige är om hon skulle få ett jobb. Men det är inte riktigt realistiskt eftersom hon flyttat just hit för att hon träffade sin man och han är rotad här. Han har jobb och hon tycker inte att hon kan begära av honom att de ska flytta.

Kathrins make fick jobb på den ort där de nu bor. De trivs bara bra och har inga planer på att flytta till någon annan plats. För tre år sedan köpte de hus i ett bostadsområde i kommunens centralort. Kathrin tycker om landskapet här och byarna, skogarna och sjöarna. Hon vill inte bo i någon stad. Dock trivdes hon i storstaden där hon tidigare bodde eftersom det fanns mycket natur även där. Hon skulle inte vilja bo för långt norrut i Sverige. Hon tycker inte om klimatet där och den annorlunda mer karga naturen.

Teuta, Massoud och Ali kom till Sverige som flyktingar från oroliga hemländer. De har inte på samma sätt som de andra inflyttarna haft möjlighet att inledningsvis i Sverige välja att bosätta sig var de vill. Viktigast för Teuta var att fly till ett demokratiskt land där man kan leva fritt. Hon visste att Sverige var ett sådant land och flydde därför till Sverige med sin familj. För Massoud och Ali var det FN och Migrationsverket som utsåg att de skulle resa just till Sverige. Integrationsverket bestämde sedan i vilken kommun i Sverige de skulle bosätta sig. Massoud berättar om hur han och hans fru försökte påverka vart de skulle få resa genom att tala om yrkesbakgrunden och att de i största möjliga mån ville bo någonstans i Sverige där de hade möjlighet att så småningom få arbeta med det som de är utbildade till.

Teuta trivs mycket bra där hon idag bor med sin familj. Barnen har rotat sig och det finns även barnbarn inom familjen. Hon har inga planer på att flytta någon annanstans.

Nina i Småland och Nanda i Jämtland flyttade till Sverige för att de ville ha mer utrymme, ett lugnare liv och mer natur och har därför valt sina bosättningsplatser med omsorg. Nina uppger

dessutom hälsoaspekten med renare luft här än i den storstad som hon bott i tidigare. De flyttade hit med sina familjer från en tillvaro och miljö som var mer stressig. Även uppväxtmiljön för barnen är viktig tycker Nina. Detta var inte det viktigaste skälet att flytta hit men viktigt var det. Nina säger att inget skulle kunna få henne att flytta härifrån. Hela familjen trivs och vill bo kvar.

Viktigt var det för båda familjerna att åtminstone någon i familjen hade jobb redan från början. Båda familjerna hade även redan ordnat med sitt respektive husköp innan de verkligen flyttade hit. Det hus som Nanda och hennes familj till en början köpte har de ganska nyligen sålt. Ungefär en mil från centralorten hyr de nu ett hus i väntan på att hitta ett lämpligt att köpa. De sålde det första huset eftersom de tyckte att det blev väl långt att resa till skola och arbete. I centralorten vill de dock inte bo: *”där är för mycket folk”*. Men att hitta ett passande hus att köpa en bit från centralorten är inte alls lätt. Få hus på landsbygden i det område där de vill bo är till försäljning.

Nina och hennes familj hade varit i Sverige och Småland flera gånger tidigare. Nanda och hennes familj hade däremot inte varit här men hört mycket och trodde att Sverige och svenskarna skulle vara trevliga. De letade mycket information på internet innan de bestämde sig. Naturen var mycket viktig för dem liksom sådant som att lära sig språket lätt, jobb och det sociala livet. Här trivs hela familjen och det är här de vill bo. Att det skulle bli Sverige de skulle flytta till var inte till en början helt självklart. De valde bland flera olika länder men Sverige gick vinnande ur uteslutningsmetoden.

Fördelar och nackdelar med att bo just här

De fördelar som flest av de intervjuade framför med att bo just där de bor är framför allt det som har med naturens beskaffenhet att göra och närheten till olika saker. Flera framför att det är positivt med lugnet jämfört med om man bor i en stad. Massoud tycker att naturen är bra men att yngre människor egentligen inte tycker att den är så viktigt. Nanda tycker om de olika årstiderna.

Nina jämför med det tidigare hemlandet och beskriver det som att här är lugnare, grönnare, mer skog, barnen växer upp friare och man behöver inte vara rädd att de blir överkörda om de leker på gatan. Allt man behöver finns här tycker hon, inte minst skola för barnen. Både hon, och Nanda som också bor i hus, uppskattar att ha egen stor tomt.

Även Teuta uppskattar lugnet och naturen där hon bor. Men inte minst viktigt för henne är att Sverige är ett demokratiskt land.

Anna beskriver att hon känner sig fri här. Hon behöver inte vara rädd för att bli rånad, slagen eller förnedrad. En annan fördel är att det är lättare att få kontakt med myndigheter tycker hon. *”Man behöver inte vänta. Man åker in till centralorten och gör alla sina ärenden på en dag: Arbetsförmedlingen, skattekontoret osv.”* menar hon. Hon saknar inte butiker eller annat utbud. Ibland reser hon till sitt hemland där hon t.ex. handlar alla sina kläder.

”Här är tryggt, lugnt och bra” säger Monika. Hon fortsätter: *”Man behöver inte låsa dörrarna. Visserligen kan det bli en del skvaller i en liten by. Men samtidigt får man ju veta vad barnen har för sig om de gör något”*.

Kathrin uppskattar närheten till daghemmet, fritidssysselsättningar och till jobbet. Här hälsar alla på en. Butikerna är bra.

Andra saker som nämns vad gäller service är att det är lätt att få tandläkartid. Att få komma till läkare kan däremot vara svårare, säger ett par av de intervjuade.

Den fördel Ali tar fram med att bo här är att han får några gratislektioner i samband med körkortstagnning som han nu håller på med. Han tror dock att han kommer att flytta för att få jobb.

Inga säger att hon aldrig velat bo i en stor stad. Hon bodde i en liten by även i sitt hemland. *”Stora städer lockar mig inte. Här är man nära naturen och inte så många människor”* säger Inga och fortsätter *”Innan jag flyttade hit trodde jag det var likadant i Sverige och Danmark. Men i Danmark finns inga glesbygder. Här är det bara skogskogskog. Två hus så kallas det en by”*.

Svenskarna är ganska nyfikna, beskriver en. En annan anser att svenskarna är lugna av sig. *”Andra är slutna i början och öppnar sig senare. Då har man vänner för hela livet. Detta gäller svenskar”*, säger Nanda. *”Människor har inte så bråttom här – det är bra”* säger Massoud.

Nackdelar som framförs av de flesta är svårigheten med att finna sig ett arbete. Det är viktigt att kunna försörja sig och är en av förutsättningarna för att kunna bo på en plats i längden.

”Om det inte går att få ett sommarjobb – hur ska man då kunna få ett vanligt jobb?” frågar sig både Massoud och Ali i Jämtland, om svårigheterna i den kommun där de nu är bosatta. Båda uttrycker ett stort problem med att bo där de bor. Och det är utvecklingsmöjligheterna för dem både vad gäller utbildning och arbete som är avgörande. Massoud trivs egentligen ganska bra här förutom detta med arbete och att det finns lite för lite för yngre att göra. Det kunde varit bra här om han fick jobb.

Trots detta är Massoud och Ali mycket glada över att ha fått möjligheten att komma till Sverige. Sverige är lugnt och fredligt vilket är bra för en flykting när hon/han kommer från en orolig miljö tycker båda två.

Ali är uppväxt i en miljonstad och skulle gärna vilja bo i en större stad även i Sverige. Där finns det mer att göra och i de större städerna i Sverige, som han har besökt, tycker han det känns lättare att prata med folk. Här är det inte många som pratar med honom och han känner sig för annorlunda och diskriminerad. Mötesplatserna är för få. Som tur är finns ändå en särskild mötesplats, anordnad av bl.a. kommunen, dit han ofta går. Där är mest invandrare men alla är välkomna. Kanske han tyckt annorlunda om att bo här om det funnits bättre möjligheter för honom att få jobb.

Anna, också i Jämtland, säger: *”Nackdelarna är de stora avstånden, att det inte finns tillräckligt med läkare och, naturligtvis, att det inte finns jobb!”*

”Här finns inget jobb. Det är en STOR nackdel” säger Monika. Hennes svenske man har inte haft något fast jobb så länge de har varit tillsammans utan bara kortare anställningar och gått någon utbildning, fått aktivitetsgaranti m.m. Just nu veckopendlar han till ett jobb under några veckor. Förhoppningsvis får han mer jobb och förhoppningsvis lite närmare.

En negativ sak för Nina med att bo där hon bor är svårigheten att resa utan bil. De allmänna kommunikationerna är dåliga. *”Man blir bilberoende!”* säger hon.

Toli tycker det är ungefär likadant att bo här som på den andra orten i Norrbotten där han bodde först när han flyttade hit. Möjligtvis att det var lättare att få jobb där.

Teuta tycker att nackdelen med att bo här är att barnen till en början hade det jobbigt. Andra barn var inte snälla mot dem.

7.4 BILDER AV SVENSK GLES- OCH LANDSBYGD

Få av dem vi intervjuat för denna studie visste egentligen särskilt mycket om svensk gles- och landsbygd innan de kom för att bosätta sig här. Några visste ingenting alls i förväg. Alla kände dock till åtminstone lite grand om *landet* Sverige innan de kom hit.

De som mer aktivt flyttat just till det ställe där de nu bor kände till att det finns mycket natur och utrymme i Sverige. För dem var ju det den viktigaste anledningen till att flytta just hit.

”Det ser ut som jag trodde men mer skog!” säger Nanda. Familjen har numera vant sig vid all skog. Nu gillar de det. Hon förväntade sig att det skulle vara lite folk här. Hon är inte ute i naturen så mycket, vilket hon egentligen tycker att hon borde. Men nu är det mest jobbsökande och hus som är i fokus. Hon åker varken skidor eller skridskor. I övrigt tycker hon att allt egentligen är annorlunda här. Det till och med luktar annorlunda. Det tar lite tid att lära sig allt, svenska traditioner m.m. Det tar cirka ett år innan man blir ”settled” säger Nanda.

Anna visste inte så mycket innan hon kom hit. Inför första besöket här hade hennes svenske man berättat att platsen där han bor är en by, men det liknar verkligen inte landsbygden i hennes hemland tycker hon. Där finns det mer djur och människor. I byn här finns nästan inga djur. I hennes hemland är gårdarna stora, men inte här. Anna beskriver första intrycket när hon kom hit första gången: *”Var har jag hamnat? Så mycket skog, alla sjöarna... Men var bor människorna? Det här är verkligen riktig glesbygd. I mitt hemland är det mycket folk överallt, även i byarna. Det är även enorma skillnader mellan rika och fattiga”*.

Hon störs inte alls av att det är lite folk. *”Här står husen huller om buller och man har inga staket! Det är så rent här. Det är den första frågan människor från mitt hemland ställer: hur kan det vara så rent? Vem ansvarar för detta? Osv. Det är mycket skräpigare i mitt hemland”*. Anna klarar kylan bra. Det är ju så torr luft och så skiner solen ofta, så det kan vara riktigt behagligt tycker hon. I hennes hemland är det så blåsigt och fuktigt om vintern.

Även Teuta berättar om att det var konstigt med så lite folk här. I hennes hemland är det mycket folk överallt. Och kylan har hon vant sig vid.

Massoud och Ali fick lära sig lite om Sverige genom den information FN gav dem: ett fint land, vackert, frihet, kallt, ej så mycket diskriminering i Sverige jämfört med många andra länder. Ali menar att mycket av detta stämmer.

Även om Nina rest i Sverige innan hon flyttade hit visste hon egentligen inte något specifikt om gles- och landsbygden här. Hon hade läst böcker av Astrid Lindgren, vilket bidragit till uppfattningen hon på förhand hade om Småland. Hennes första betraktelser var att allt var så *”pyttelitet, inga höga hus, lite trafik, snälla människor, skönt väder”*. Allt var lagom och det var lugnt i motsats till storstaden hon flyttade ifrån.

Inte heller Monika kände till något särskilt om svensk gles- och landsbygd innan hon första gången besökte Sverige. Hon tyckte det var vackert, exotiskt fint och tyckte om ljuset. Pratade sedan lite mer med dem hon var au pair hos i Norrbotten. Hon tyckte om att det inte bor så mycket folk här. Hon är uppvuxen i ett hyreshusområde i betong i utkanten av hemlandets huvudstad. Vill man bo bekvämt på landsbygden i hemlandet måste man vara rik. För vanliga människor är det fattigt på landsbygden där.

7.5 SYSSELSÄTTNING

Fyra av de intervjuade hade vid intervjutillfället arbete, varav en av dessa även studerar på komvux på deltid. En femte är timvikarie. Tre studerar på komvux och läser SFI och/eller andra ämnen. En är arbetslös men väntar på att få påbörja en praktik. En annan är föräldraledig.

De som har arbete idag är Kathrin, Nina, Teuta och Inga. Kathrin har gått hela sin universitetsutbildning i Sverige och fick arbete redan innan hon var färdig med sin examen.

Sedan dess har hon haft flera jobb och har inte varit arbetslös någon gång. Arbetena har motsvarat hennes utbildningsnivå. Hon säger själv att hon har haft lätt för att få jobb. Hon är framåt och folk vet vem hon är. Självförtroendet är gott.

Både Nina och Teuta arbetar idag med det som de från respektive hemland är utbildade för; förskollärare. Båda har mångårig arbetslivserfarenhet sedan tidigare. Vägen till jobb i Sverige har gått via språkstudier genom SFI, någon kurs och sedan praktik. För bägge ledde praktiken så småningom till jobb. För Teutas del ansåg arbetsförmedlingen dock att hon skulle studera mera. Men genom att hennes utbildning från hemlandet validerats kom man fram till att det inte behövdes. Både Ninans och Teutas makar är arbetslösa. Båda har dock haft jobb här. Teuta säger att de inte fått särskilt mycket hjälp från arbetsförmedlingen. Man måste ju söka själv. Hennes man har svårt med svenska språket. Han känner heller inte lika många svenskar så det är lite svårare för honom. Ninans man kommer kanske att starta ett eget litet företag så Nina tror att det kommer att lösa sig för honom.

Inga har en fast halvtidsanställning som hon fått genom sin man som är chef där. Nuvarande arbete har inte riktigt att göra med det hon är utbildad för. Dessutom studerar hon på komvux just nu. Hon har högskoleutbildning från hemlandet. Sedan Inga flyttade till Sverige har hon även varit föräldraledig. Arbetet är viktigt för att ha en inkomst och för att man kommer ut och träffar andra människor. Hon tror att hon kan få ett arbete som bättre motsvarar hennes utbildning så småningom.

Nandas utbildningsbakgrund är kontorsutbildning och kortare kurser. Hon har arbetat med väldigt många saker. Sedan hon flyttade till Sverige har hon mest arbetat inom den sociala omsorgen. När hon flyttade till kommunen sökte hon upp kommunhuset och frågade om jobb. Efter att ha läst svenska fick hon sedan göra lite praktik och fick därefter anställning som personlig assistent. För det mesta har hon haft arbete men just nu är hon arbetslös. Hon vikarierar när de ringer efter henne. Hon tror att det kommer att lösa sig med arbete framöver. Möjligheterna till mer kontinuerlig anställning tror hon är god framöver. Maken är just nu också arbetslös. De första månaderna i Sverige hade han jobb. Hade inte någon av dem haft jobb i förväg hade de inte kunnat flytta hit alls.

Toli, Massoud och Ali läser på SFI m.m. När Toli flyttade till Sverige hade han jobb på en gång. Han arbetade för sin svågerns städfirma. Han har haft något ströjobb också men är alltså studerande idag.

Både Massoud och Ali, som läser på SFI tillsammans, tillbringar mycket tid på skolan men de tycker att det ändå är ganska händelseöst. Man *"sitter mest av tiden"* säger de och har inte så många lektioner. Ingen av dem ser någon jobbframtid i kommunen. *"Förstår inte varför man placerar sådana som oss här. Det finns ju inga möjligheter!"* säger Massoud om sig själv och frun, med tanke på den utbildnings- och yrkesbakgrund de har. De kommer att behöva flytta för att överhuvudtaget kunna arbeta med det de är utbildade till. Deras jobb finns inte alls här. Han tycker att FN och Migrationsverket kunde tagit hänsyn till detta eftersom de talat om sin bakgrund innan de åkte till Sverige. Utifrån detta kunde Integrationsverket bestämt boendeort för dem. När han tar upp problematiken med någon på kommunen får han en känsla av att de inte vill att de flyttar utan försöker på något sätt hålla kvar dem. Kommunen är inte behjälplig i flyttande till annat ställe och Massoud tycker det är svårt att få information om andra möjligheter.

Ali satsar på att bli yrkeschaufför. I hemlandet hade han börjat läsa på universitetet men det verkar svårt nu med tanke på språkkunskaperna. Han skulle vilja läsa en utbildning på engelska istället. Det skulle underlätta. Varken Ali eller Massoud vet så mycket om vidare studier här. Bägge vill läsa och/eller komplettera på universitetet men har svårt att få reda på vad som krävs för att komma in och vad som finns att läsa och var. På kommunen tycker ingen av dem att de

hjälper till särskilt mycket för att komma vidare. ”Det är som om de inte vill att man flyttar utan att man stannar” säger de. Ali avslutar med ”tiden går, den går långsamt” och förklarar det med att han känner det som om åren går och han blir äldre utan att han egentligen kommer någon vart.

Anna har i hela sitt vuxna liv antingen jobbat eller studerat. Nu är hon arbetslös. ”Det finns inga jobb här!” säger hon. Hon anser att kommunen måste fixa fler jobb och att man inte bör behandla sina nykomlingar så här. Hon har högskoleutbildning från hemlandet och har praktiserat inom sitt ämnesområde i Sverige. Trots det upplever hon sig misstrodd vad gäller utbildningen men nu har Högskoleverket validerat den. På kommunen har hon nu hittat en ny praktikplats som hon tror att hon kommer att få. Hon tycker att man med praktikplats blir mer motiverad att lära sig svenska. Hon har haft några praktikplatser som inte har haft med det hon är utbildad för att göra. Något som försvårar jobbsökandet för hennes del är att hon helst vill ha jobb på den lilla ort där de bor för att slippa pendla flera mil till jobb i kommunens centralort. Dock har hon tagit körkort och med egen bil har hon det lite lättare för att ta sig runt. Till hennes kommun har sjukvårdspersonal rekryterats direkt från andra länder. Hon anser att dessa personer blir särskilt väl bemötta där många saker är ordnade för dem redan när de kommer. Detsamma har inte gällt för henne och andra som flyttar hit på annat sätt. Hon tycker att Sverige måste ta hand om dem som redan är i landet, både svenskar och invandrare. ”Sedan kan vi bjuda in andra” avslutar hon.

Monika har mest varit barnledig under de år hon har bott här. Hon har vikarierat lite på ett par olika jobb som hon fått genom rekommendationer och tips från makens släktingar. Det är svårt för henne att få jobb här som motsvarar utbildningen. Hon hade ett roligt jobb tidigare med att starta en förening för invandrarkvinnor i regionen. Tanken var att hjälpa nyanlända invandrare från forna östblocket. Det fungerade inte så bra sedan. Den kommunövergripande ansatsen gjorde att det blev för långa avstånd med för mycket resande. Dessutom möttes man av en del misstänksamhet från de nyanlända. ”Man får ingenting gratis, vad vill du egentligen?” ”Har man vuxit upp i en diktatur kan det låta så”, säger Monika. Hon har funderat på att söka jobb på annat håll och mannen har funderat på att läsa men de är fortfarande kvar här. De har inga konkreta planer på att flytta.

7.6 DET SOCIALA

Om att känna sig välkommen

Överlag kände sig de flesta av våra intervjupersoner ganska välkomna när de flyttade till de platser de nu bor. Teuta, Massoud och Ali beskriver alla att de som flyktingar blev mycket väl mottagna då de kom hit. De var glada och lättade för att ha kommit hit. På olika sätt fick de en del praktisk hjälp med bohag m.m. Teuta berättar om hur hjälpsamma grannar gav dem möbler och att hon av en grannkvinna blev ombedd att följa med på promenad fast Teuta inte kunde ett ord svenska. När de pratade använde de händerna istället.

Massoud tyckte första månaden var som en smekmånad med fullt program för de nyanlända flyktingarna. Sedan kom vardagen och han började se både bra och dåliga saker med att bo här. Ali beskriver ett liknande händelseförlopp: ”Bra att få komma hit för flyktingar behöver lugn. Här finns det. Men det blir för lugnt sedan. För lite att göra. Tiden försvinner”. Han säger ”Man blir stressad av att ha lite att göra”. Han menar att om man har för lite att göra börjar man tänka på jobbiga saker man varit med om innan man kom till Sverige.

Anna flyttade till Sverige på grund av en svensk man. Det hon fått från kommunen är ett välkomstbrev. Hon tror att det nog är svårare för dem som inte har någon svensk släkt. Hennes man fixar allt det praktiska med blanketter osv. De andra måste ordna allt sådant själv.

Nanda tänkte inte så mycket i början på om hon och hennes familj kände sig särskilt välkomna eller inte. ”Vi bodde ju lite ensligt...” säger hon. De fick dock snart kontakt med föräldrarna till

dotterns kompis och hon fick även kontakter via arbetskamrater. ”*Sen blir det bara mer och mer. Så NU känner vi oss jättevälkomna men det tar ju lite tid*”.

Nina tyckte att många hälsade på dem. De blev vänligt bemötta och uppfattade människorna som snälla. Folk var nyfikna men inte så nyfikna att de blev pinsamma.

Monika tyckte från början att svenskarna var trevliga men reserverade. Nu känns det bra. Hon har många kompisar, både invandrare och svenskar.

Inga tyckte att det från början var lättast att få kontakt med andra som var i samma situation, andra invandrare.

Boendet

Hälften av de intervjuade bor i hus och hälften bor i lägenhet. Flertalet av våra intervjupersoner bor i landsbygds- eller glesbygdskommunens centralort.

Kathrin, Nanda, Nina, Inga och Monika bor i hus. Både Kathrin och Nina säger att det är billigare att bo i hus än lägenhet. Ingas man och Monikas man hade redan hus innan de flyttade in.

Kathrin trivs riktigt bra i sitt hus och i området de bor. Hon hälsar på grannarna. Nu flyttar det dessutom in unga familjer. De har också barn som går på dagis och tonårsdottern har en klasskompis som bor på samma gata. Hon känner inte till särskilt många andra människor från andra länder som bor i närheten. En granne är från Rumänien men de umgås inte.

Teuta och hennes familj hade hus i hemlandet som de flydde ifrån. Idag bor de i lägenhet men skulle gärna haft ett hus om det inte varit så dyrt.

Språket

Alla intervjuade talar bra svenska. Att lära sig svenska är mycket viktigt tycker de alla. Det gör det mesta lite enklare. Anna tyckte att första julen var jobbig med sin svenske man och hans släkt. Hon insåg då verkligen att hon måste lära sig svenska. Hennes engelska var dessutom dålig. Hennes drivkraft för att lära sig svenska snabbt var för att kunna kommunicera med sin släkt.

När Nanda kom till Sverige med sin familj kunde de bara prata engelska med svenskarna. Men det var svårt för många svenskar vågade inte prata engelska. ”*Det blev MYCKET enklare när vi lärde oss svenska. Men det beror mycket på om man vill själv*” säger hon. I området finns det landsmän som de givetvis kunde pratat med men hon menar att det kommer man ju ingen vart med om man bara skulle umgås med dem.

Hemma hos Nina pratas mest modersmålet. Barnen pratar ändå nästan flytande svenska. Idag är barnen helt integrerade i klassen utan särskild svenskundervisning.

Vänner

Kathrin umgås bara med svenskar. De är hennes arbetskamrater och de från mammagruppen. Hon säger att hon har lätt för att ta kontakt med folk. Men generellt tycker hon att här har alla redan sina kontakter, familjer etc. Detta är inte lika tydligt i städerna tycker hon. De som är lättast att få kontakt med här är de som också är inflyttade och då menar hon nyinflyttade svenskar. Det är svårt med dem som är födda och uppväxta här. Dessutom är hon av den uppfattningen att det är lättare att ta kontakt med grannar i en större stad än här eftersom de är vana vid invandrare. Här är människor lite mera rädda. Hon känner till några landsmän här men hon känner dem inte väl eftersom de inte direkt har något gemensamt.

Nanda och hennes familjs bästa vänner är svenskar. Hon känner egentligen inga andra invandrare men har några bekanta från när hon läste på SFI. Men hon ser dem aldrig och vet inte var de håller hus. Hon känner andra landsmän och vet om flera. Men hon är inte särskilt

intresserad av att känna just dem. För henne har det ingen betydelse var folk kommer ifrån, bara de är snälla.

Teuta är av samma uppfattning som Nanda att det har inte någon betydelse var folk kommer ifrån så länge de är snälla. Hon umgås med fler svenskar än invandrare. Här har hon lärt känna fler som kommer från samma hemland. Hon trivs i det område de bor. Alla pratar med dem. Hon menar att det är viktigt att ha ett socialt liv och att ha någon att prata med.

Anna har inga svenska vänner men några hon kallar kompisar, framför allt kvinnor i 50-årsåldern. Flera av kompisarna kallar hon "invandrarkompisar" varav flera kommer från samma region som hon själv. Hon tycker att det är lite svårt att hitta kompisar och vänner i sin egen ålder eftersom de redan har sitt umgänge. Å andra sidan tycker hon att de som är lite äldre än henne själv är mer intressanta än dem i hennes egen ålder. De äldre kan hon fråga om råd. Hennes bästa vän är svärmor. Hon har också en del kontakt med sina grannar. En är t.ex. en kvinna på 90 år som lärt henne plocka svamp. Dottern har många kompisar och trivs här. Dottern vill vara kvar här för hon ser möjligheterna.

Monikas vänner består både av svenskar, varav hon lärt känna de flesta genom sin man, och några andra som också kommer från Östeuropa. Monika säger att det var bra att skaffa barn. Då känner hon att hon hör hemma här och inte längtar bort. Dessutom lär man känna andra. De bästa vännerna är de från Östeuropa. Hon har inte kontakt med någon som kommer från precis samma land som hon själv. Barnens farföräldrar bor i samma by.

Inga umgås lite med grannarna, som alla är pensionärer, och har en väninna som bor några mil bort. Hon har kontakt med några från skolan, men de är inte så nära. Ännu har hon inte egentligen byggt upp något eget kontaktnät. Hon saknar vänner, men är inte så utåtriktad själv. Dessutom har hon precis fått barn. Hon gick på en föräldrautbildning tillsammans med tre andra tjejer. Hon fick inga vänner där. Hon pratade heller inte så mycket med dem och de tog inte kontakt med henne heller. "*De hade ingen orsak att göra det, de har redan sina vänner*" säger Inga.

Nina kände ingen här till en början. Nu känner hon några landsmän här som familjen umgås med lite. Hon umgås inte så mycket med svenskar. Hon umgicks inte så mycket med folk i hemlandet heller eftersom hon inte har behov av det efter jobbet. Då vill hon helst bara få slappna av. Hon trivs bäst då hon får sitta bland blåbären och bara vara och äta blåbär.

Ali umgås nästan bara med personer som kommer från andra länder. Det är i skolan och på kommunens särskilda träffpunkt för invandrare och svenskar som han umgås med folk. De få svenskar han pratar med är de som kommer till träffpunkten.

Även Massoud umgås mest med andra med utländskt ursprung. Han tycker också att kommunens mötesplats är mycket bra för invandrare för att få möjlighet att träffa svenskar. Men det är ändå mest invandrare där. Genom träffpunkten ordnas olika aktiviteter och utflykter. Även om han tycker om att vara där och platsen är bra så tröttnar man eftersom det vore bra att träffa fler svenskar. Han har därför försökt med sportplatsen några gånger men det är inte så många där och det är svårt att få kontakt med dem som ändå är där.

Samma sak gäller för Toli. Han träffar mest personer från andra länder. Han har inte några svenska vänner. Han tycker inte heller att han haft så mycket tid att lära känna så många när han både jobbar och läser.

Annorlunda bemött? Diskriminerad?

Det är egentligen bara Ali som säger att han känner sig diskriminerad. På skolan har ungdomar sagt dumma saker till honom. Han pratade med rektorn om det så det har lugnat sig. Däremot tycker han inte längre om att vara ute på byn eftersom han känner sig allmänt obekvämt och

uttittad då. Han var med i fotbollslaget några månader tillsammans med en afrikansk kompis som sedan flyttade. Då slutade Ali också i laget. Ingen ville riktigt prata med honom. ”*Det går inte att spela fotboll utan att prata*” säger han.

Kathrin tycker att hon blivit och ibland blir annorlunda bemött eftersom hon kommer från ett annat land. Hon är medveten om att det är så för många invandrare och hon har märkt av att vissa invandrare blir nedtryckta och får skulden för saker. ”*Det är som om man inte tror på invandrare*” säger hon och fortsätter: ”*Man måste bevisa vad man kan. Många är smarta men får ingen chans*”. Trots det säger hon att hon för egen del inte låtit sig påverkas för mycket. Givetvis blir hon ändå ledsen vissa gånger, men menar att det är de andra som förlorar. Hon upplever att hon får respekt när hon visar vad hon kan. Under studietiden hade hon en mentor som hon fick mycket tips och kontakter genom. Genom henne fick hon även sitt första jobb.

På grund av sitt ursprung känner Monika det som om hon blivit lite annorlunda bemött ibland, men inte diskriminerad. Människor kan vara lite nyfikna och en del har fördomar men hon tycker inte att det är så farligt. Däremot är hon tydlig på att det är svårare att få jobb som invandrare, inte minst pga. språket.

Nina upplever sig inte bli annorlunda bemött pga. Ursprunget, men det tror hon till stor del beror på att landet hon kommer ifrån inte är så väldigt olik Sverige.

Toli från Balkan tycker sig inte ha blivit annorlunda bemött för att han kommer från ett annat land. Snarare tycker han att han blir positivt bemött.

Viktigast för integrationen

Flera av de intervjuade har nämnt språket som det absolut viktigaste redskapet för att lättare komma in i det svenska samhället. Kathrin påtalar vikten av att ha blandade grupper med svenskar och invandrare på komvux t.ex. Själv har hon lärt sig mycket genom svenskarna på kurser hon gått.

Nina påtalar betydelsen av att snabbt efter att man kommit hit få en anknytning till sitt yrke och eventuellt vidareutbilda sig om det behövs. Däremot ska man inte behöva gå om en utbildning om man redan har mycket yrkeserfarenhet. Att komma in på arbetsmarknaden är det viktigaste. Hon säger att det är lättare om man som invandrare blir tvingad: ”*Hemma lär man sig inget om det nya landet. Det är bättre om man måste jobba*”.

Inga säger att något av det viktigaste är att själv vara aktiv och skaffa vänner.

För egen del tycker Teuta att det gått mycket bra att komma in i det svenska samhället. Hon förstår också att svenskarna kan vara negativa till invandrare eftersom många invandrare förstör. Dessa människor behöver hjälp säger hon. Hon bedrövas av att det är mycket bråk och förstörelse på orten där hon bor.

Fritid och föreningsliv

Sverige är ett föreställningstätt land där många är med i föreningar även om aktivitetsgraden givetvis kraftigt kan variera. För många har föreningsengagemang en stor betydelse för det sociala livet och fritiden. Därför ställdes frågan om föreningsengagemang även till intervjupersonerna. Föreningslivet visade sig inte vara så väldigt utbrett bland just dessa personer.

Något föreningsliv är inte aktuellt för Anna. Det är för långt till centralorten där det finns ett utbud. Hon saknar inte kulturlivet. Hon uppskattar i stället att vistas i skogen, att fiska och pimpla, plocka svamp och bär. Trots att hon bor i snörika Jämtland kan hon inte åka skidor, skridskor eller något sådant. Däremot deltar hon i vattengympa och gymna som finns i byn.

Nanda är inte med i någon förening. Inte barnen heller. De de umgås med är inte heller föreningsaktiva. I byn där de tidigare bodde anordnades däremot fester som de tyckte var kul att vara med på.

Kathrin var tidigare med i kyrkan m.m. men nu tycker hon inte att hon hinner.

Varje måndag är Teuta med på en syträff som kyrkan organiserar. Dit kommer kvinnor från olika länder och även svenskar.

En väninna från hemlandet fick med Nina till kyrkokören. I övrigt engagerar hon sig inte i föreningsliv. Hon nämner att hon kanske borde engagerat sig i föräldraföreningen men anser att man bör prata bättre svenska då och dessutom ”finns det så många andra engagerade föräldrar”.

Monika är med i en konstförening. Folk är aktiva i föreningsliv i byn. De är med i sådant som hembygdsförening, bredbandsförening m.m.

7.7 JOBB - EN BETYDANDE FRAMTIDSAKTÖR

Vi kan konstatera att skälen till att våra intervjupersoner i Norrbotten, Jämtland och Småland flyttat dit de flyttat är flera. Anledningarna har haft att göra med att en partner redan bott där, att de ”placerats” där som flyktingar eller längtan till natur, lugn och utrymme. Förutsättningarna för att de ska kunna bo kvar och trivas även i framtiden verkar vara att det finns goda möjligheter till arbete och utvecklingsmöjligheter även på sikt.

Kunskapen de på förhand hade om svensk gles- och landsbygd var liten även om ett par av dem aktivt valde att flytta just till nuvarande plats på grund av den särskilda miljö som finns där. De övriga har fått upptäcka sin boendemiljö efterhand. Samtliga hade däremot mer eller mindre kunskaper om *landet* Sverige innan de flyttade hit. Flera av de intervjuade hade varit här och rest eller arbetat innan de bestämde sig för att flytta hit.

Bara en av de intervjuade (Kathrin) har tidigare bott i en stad i Sverige innan hon flyttade till nuvarande boendeort i Småland. Hon trivdes bra i den staden då men vill inte flytta till någon större stad idag. Förutom Kathrin är det bara Toli och Ali som bott på andra ställen i Sverige innan platserna de nu bor på. Deras respektive tidigare orter motsvarar i stort de orter där de bor idag vad gäller både storlek och ortstyp. Avståndet de flyttade var heller inte så långt. Förutom Kathrin har de intervjuade generellt inte rest så väldigt mycket i Sverige och sett så många andra platser.

I flera av de länder som våra intervjupersoner kommer ifrån skiljer sig livet i staden och landet åt. I flera av hemländerna finns det, jämfört med Sverige, både mera människor och mera djur på landsbygden och ofta är det fattigare på landsbygden än i staden. Någon riktig motsvarighet till den svenska glesbygden verkar inte riktigt finnas. Vid ett par av intervjuerna fick vi förklara vad ordet glesbygd betyder eftersom de inte riktigt hade något att referera till. De flesta av våra intervjupersoner kommer ursprungligen från någon stad. Trots detta trivs de flesta mycket bra på den mycket mindre ort de bor på idag. Detta kan säkert ha att göra med att flera av dem aktivt har valt bort den miljö de tidigare levte i för denna nya. De flesta uppskattar lugnet och naturen, närheten till olika serviceinrättningar även om långa avstånd och bilberoende är en viss nackdel. Önskan hos dem är att kunna bo och leva där. Men det finns ett par undantag.

Massoud och Ali är de som inte trivs så väldigt bra där de nu bor. Därför menar de att de nog så småningom kommer att flytta till någon stad där de kan få ett jobb lättare och där det finns lite mer att göra. De tycker att de har lite för lite att göra, där Ali till och med säger att om han har för lite att göra finns det risk för att han börjar tänka för mycket på jobbiga saker han var med om innan han kom till Sverige. Båda känner en viss rastlöshet över att tiden bara går utan att så mycket händer. De känner det som om kommunen vill ”hålla kvar” dem eftersom de inte kan få så mycket information om andra möjligheter på andra platser. Framtidsutsikterna för Massoud

att kunna arbeta med det han är utbildad till är mycket små där han bor idag eftersom hans sorts arbete inte finns där. Detsamma gäller för hans fru. Utifrån vårt lilla urval kan det konstateras att det är viktigt att ha framtidsmöjligheter på platsen där man bor för att kunna trivas och vilja stanna kvar. Det behövs en förankring till platsen där sysselsättningen är en betydande sådan. Massouds och Alis introduktionstid, som kommunen står för, är ännu inte färdig. Så vad som kan bli sedan är inte klart men Massoud och Ali verkar i alla fall veta lite vad de vill. Viktigast för dem just nu är att de får klart för sig vilka möjligheter de har och var någonstans.

Inte någon av dem vi intervjuat har flyttat dit de nu bor för att de har ett arbete där. Bara en av dem hade jobb på platsen innan hon flyttade dit. De andra har ordnat arbetet på plats. Anledningarna till flytt har som sagt varit andra. I stället kan man fundera på om det är så att för dem som har ett arbete kanske det är en av anledningarna till att de är kvar? De som har och/eller har haft arbete har fått det genom kontakter på olika sätt eller att det börjat med en praktikplats anordnad av arbetsförmedlingen eller dem själva. Kathrin är den som bott längst i Sverige och är den enda av våra intervjuade som har gått sin högre utbildning i Sverige. Hon har haft arbete hela tiden sedan hon blev examinerad. En bra hjälp för henne var den mentor hon hade under studietiden. Mentorn gav henne kontakter och goda råd. Kanske mentorskap i olika sammanhang är något som borde bli mera utbrett, inte minst för personer med utländsk bakgrund?

Alla de tre intervjuade personerna i Småland har arbete och arbetar med sådant de är utbildade för. Ingen av dem nämner att det för dem varit särskilt svårt att få ett arbete. Det är sannolikt en spegel av hur arbetsmarknaden ser ut i de enskilda regionerna överlag där arbetslösheten är lägre i Småland än i Jämtland och Norrbotten.

Just svårigheterna med att få ett arbete är en central fråga för dem som bor i Jämtland och Norrbotten. Saken tas upp flera gånger och av allihop vilket visar på frågans aktualitet och betydelse. Svårigheter att försörja sig inverkar givetvis på den syn man har på framtidsutsikterna och kommer att vara avgörande för om de i längden kommer att kunna bo kvar eller inte. Även om inte den intervjuade personligen är drabbad av arbetslöshet är flera av de intervjuade dock drabbade av det indirekt genom att partnern är arbetslös. Även om de säger att de trivs på orten och vill bo kvar där så verkar det som att möjligheten till att kunna få ett arbete inom en inte alltför avlägsen framtid har betydelse för ett långsiktigt beslut om att bo kvar på orten eller inte.

Tre av de intervjuade är gifta med svenska män. På så sätt har de automatiskt en direkt ingång till svenskar och kontaktnät och har sannolikt lättare att fortare få kunskap om hur olika saker fungerar, vart man ska vända sig med olika frågor m.m. De kände alla till fler utländska kvinnor som är gifta med svenska män. Anna har till och med frågat sin man om detta varför så många män gifter sig med utländska kvinnor. Hans svar var –"Svenska kvinnor vill utbilda sig och flytta till större städer. Då blir männen kvar".

Utifrån de tio personer vi intervjuat går det inte att dra några generella slutsatser om hur det är för alla personer med utländsk bakgrund som bor i gles- och landsbygd. Dessa tio olika historier är historier för sig som dock ger läsaren olika bilder om hur det är för just dessa utvalda. Det vi med säkerhet kan säga är att dessa tio personer lever och verkar här och nu i det svenska samhället och att de även vill kunna göra det på ett bra sätt framöver.

8 DISKUSSION OCH NYA FRÅGESTÄLLNINGAR

Målet för den regionala utvecklingspolitiken är ”väl fungerande och hållbara lokala arbetsmarknadsregioner med en god servicenivå i alla delar av landet”. Frågeställningarna i studien kan alla kopplas till detta mål. Vad som är viktigt för regional utveckling är människor, inte minst som arbetskraft och underlag för service; det behövs nya företag och människor som vill ta över befintliga företag och det behövs naturligtvis arbetstillfällen; det behövs arbetskraft och kompetens. Ökad inflyttning är alltså en viktig faktor även om befolkningsminskningen idag till största del beror på negativt födelsenetto på grund av en åldrande befolkningsstruktur.

Flyttningarna av utrikes födda personer från storstadsregioner till små kommuner är inte, och kommer sannolikt inte att vara, en lösning på vare sig kommunernas problem med befolkningsutvecklingen eller integrationsfrågan. Dessa strömmar är relativt små; en stor andel av dem som hamnar i gles- och landsbygdskommuner, flyttar sedan till storstäderna men en del stannar kvar, trivs och lyckas bygga en tillvaro där. Denna grupp bör få större uppmärksamhet. De är få men betydelsefulla för kommunen samtidigt som varje enskild individ kan göra en personlig vinst.

Boende på landsbygden har dålig status i många av de länder där utrikes födda har sitt ursprung. De som kommer från landsbygden har ofta erfarenhet av fattigdom och dålig boendemiljö⁵⁵. I den pocketguide⁵⁶ som alla nya invånare får finns exempelvis inte någon vägledning i frågan. Bland våra tio respondenter var det till stor del slumpen som styrde dem dit de nu var bosatta och de trivs i allmänhet. **Skulle fler stanna kvar om det fanns försörjningsmöjligheter och skulle fler flytta till gles- och landsbygdsregioner om de kände till förhållandena där?**

Sysselsättning och kompetens

Sysselsättningsfrekvenserna är högre för utrikes födda i gles- och landsbygdskommuner än i tätortskommuner och en av de *tänkbara* orsakerna till detta kan vara, som många påstår, att en befolkningsmässigt liten miljö gör enskilda personer sedda och möjliggör enklare och snabbare kommunikation. **Vägen till integration underlättas kanske av det faktum att miljön är ”liten”?** Den nordiskfödda befolkningsandelen är stor, förvisso, men faktum är att samma mönster kvarstår om man enbart tittar på dem som är födda i Asien eller Latinamerika. Frågan är om samma mönster kvarstår om man plockar ut den grupp som kommit hit som flyktingar.

Kontakter är bra att ha när man söker arbete. Vad som kan ligga utrikes födda i fatet är att småföretag, som är vanligare i glesbygd än tätorter, generellt sett ofta rekryterar genom kontakter och därigenom får ett mindre underlag för rekrytering. En anledning kan vara att företagen inte har resurser att hantera ett stort antal sökande och att det därför är enklare och tryggare att rekrytera någon redan känd. Samtidigt har arbetsförmedlingarna sedan 1990-talet lagt en större del av sina resurser på de arbetssökande och mindre åt företagen. Åtgärder på detta område skulle gynna såväl småföretag som arbetssökande generellt.

Gles- och landsbygdskommunerna har en väl utbyggd infrastruktur för flexibelt lärande på exempelvis distans vilket innebär att enskilda personer kan delta i undervisning oberoende av var de befinner sig i landet⁵⁷. Dessa lärcentrum ser olika ut men tillhandahåller datorer,

⁵⁵ Jordbruksdepartementet, 2004. *Rapport om de gröna näringarna och integrationen*. (s13, 10)

⁵⁶ Integrationsverket. *Sverige en pocketguide*. Norrköping 2001.

⁵⁷ Se exempelvis Glesbygdens kartläggning av lärcentrum 2004.

uppkoppling, stöd av olika slag m.m. Ett ökat utbildningsutbud med yrkesintroducerande språkundervisning, liknande den i Västra Götalandsregionen, är ett intressant sätt att få utrikes födda att introduceras till svenska språket genom sin tidigare utbildning och sitt yrkeskunnande. Inläringen blir mer effektiv när motivationen är högre. Gles- och landsbygdskommunerna är redan i dag i behov av vårdutbildad personal, vilket torde motivera än mer.

Sociala kontakter och föreningsliv

Kontakter är viktiga för integrationen, det har konstaterats i flera studier, men **finns det bättre förutsättningar för att knyta kontakter i glesare miljöer?**

Det kan finnas en potential i att föreningslivet fortfarande har en stark ställning i glesbygder, förutsatt att det finns plats för nykomlingar. Olika föreningsverksamheter kräver olika grad av engagemang av sina medlemmar. I en kör måste alla sjunga, annars blir det ingen kör. Ett Korpslag i fotboll kräver också sina medlemmar om det ska bli något spel. Tröskeln för antal medlemmar måste överskridas för att det ska bli någon verksamhet överhuvudtaget. Nykomlingar borde tas emot, om inte annat så av den anledningen och då finns det relativt många mötesplatser där man kan göra något tillsammans.

Att medborgarnas engagemang i föreningar är positivt för integrationen i ett samhälle är de flesta överens om, såväl i politisk debatt som i samhällsvetenskaplig forskning⁵⁸. Gles bebyggelse ger sämre förutsättningar för ett attraktivt och brett utbud men samtidigt finns det ett större behov av föreningsliv. På landsbygden, och särskilt i glesbygd, är andel aktiva i föreningarna något högre än i storstäderna och bland annat idrottsföreningar är vanligare förekommande i landsbygden⁵⁹. Även om invandrarungdomar finns med inom idrottsrörelsen i nästan lika hög utsträckning som ungdomar i allmänhet⁶⁰, så säger detta emellertid inget om i vilken grad man integreras på ett mer socialt plan, men förutsättningarna för detta borde vara bättre.

Sökes: tjänster och service!

Invandrarföretagen är kanske viktigare än man först tror. Tjänsteföretagen som riktar sig till hushållen är den vanligaste inriktningen bland utrikes födda företagare. Tillgången till service är ett behov som är starkt i gles- och landsbygdsområden, en förutsättning för boende och bas för övrig utveckling, varför en god servicenivå i alla delar av landet också är ett mål i den regionala utvecklingspolitiken.

Statistiken visar, nedbruten på enskilda glesbygdskommuner, att företagarna med utländsk bakgrund inom exempelvis branschen Restaurang, vandrarhem, stugbyar, camping i vissa kommuner inte sällan utgör 30-50 procent av företagen i denna bransch i sin kommun. Naturligtvis är de få till antalet, men varje enskilt företag har en marknad som är viktig just för dem som bor i det aktuella området och dess besökare. I bristen på alternativ (liten konkurrens) i områden med långa avstånd och liten befolkning finns det alltså en tillgänglighetsdimension som inte på samma sätt finns i tätare bebyggelsestrukturer.

Dessa viktiga företag kan komma att bli fler då många företagare redan har kommit eller snart kommer upp i pensionsåldern och kan ha svårt att finna efterträdare. Framför allt kan det vara svårare för handels- och tjänsteföretag på mindre orter där den lokala marknaden viker. Vilka blir då konsekvenserna när ingen vill driva vidare rörmokarfirman med 10 anställda, elfirman med 5 anställda eller livsmedelsbutiken med 3 anställda?

⁵⁸ DS:2004:49. *Föreningsliv makt och integration*.s 31.

⁵⁹ J Vogel och E Amnå, SCB. *svensk föreningsliv på 90-talet – en översikt*.

⁶⁰ DS:2004:49. *Föreningsliv makt och integration*.s 261 ff.

En intressant fråga i detta sammanhang är om det är lättare att integreras om man driver ett företag i glesbygd som är viktigt på grund av att alternativ saknas inom rimligt avstånd?

Några kommuner rekryterar aktivt

Befolkningsminskningen i många av landets kommuner har fått kommunerna att på vissa håll och senare år att agera aktivt för att rekrytera nya invånare såväl från andra kommuner som från andra länder. Ragunda kommun är ett exempel där ett lokalt behov av arbetskraft har identifierats och där detta behov (framför allt yrkesutbildade, t.ex. svetsare och montörer) har matchats med människor i ett par segregerade områden i Göteborg. Även personer utan rätt kompetens, men med intresse att skaffa sig efterfrågad kompetens och flytta till Ragunda, är intressanta. Att på detta vis identifiera det lokala behovet, ordna ett utbildningsutbud på orten som svarar mot detta behov och erbjuda detta för den berörda målgruppen i Göteborg men även för ragundabor i allmänhet är en god idé. Det handlar inte om många människor men de får en utbildning, en yrkesidentitet och förhoppningsvis ett jobb.

Mottagande av nykomlingar

Nykomlingar mottas olika på olika platser. Naturligtvis. Öppenheten och attityderna är olika, vilket även inflyttare med svensk bakgrund kan intyga. Vissa människor ser positivt på inflyttning och nya människor och ser dem som ett tillskott i exempelvis föreningslivet (Kanske en ny ungdomsledare till fotbollen?). Andra är mer ”avigt” inställda och för dessa är det därför kanske inte så mycket lättare att vara nykomling från Skåne än från Lettland? Skillnaden är att den utrikes födda har ytterligare ”barlast” i form av bristande språkkunskaper, annan hudfärg, utbildning i annat land och kanske annan religion. **Vad har vi för attityder till och hur bemöter vi, som enskilda personer, nykomlingarna och varför?** Dessa och andra liknande frågor kan vara avgörande för ett område eller region.

Integration för regional utveckling?

Personer med utländsk bakgrund kan vara en resurs och en potential på olika sätt i ett regionalt utvecklingsperspektiv. Människor med olika bakgrund och erfarenheter är viktiga för den framtida arbetskraftsförsörjningen i gles- och landsbygdskommuner. Behovet av arbetskraft syns redan i flera regioner framför allt inom offentlig sektor. Lika självklart som att en bra mix av skilda formella kompetenser är nödvändig för ett företags utveckling, lika självklart borde det också vara att personalen har olika erfarenheter och olika sätt att se på saker. Vissa större företag har av resursskäl kommit längre på detta område än små företag där varje ny anställning är en större risktagning. Personerna med utländsk bakgrund är även en potential när det gäller de förestående generationsskiftena som diskuterades ovan och som väntas vara mer kännbara framför allt inom tjänstenäringarna på mindre orter.

Om livsmiljön i gles- och landsbygder är en resurs eller inte, kan olika personer ha olika uppfattning om. För många personer är det definitivt en resurs. För de holländare som kommer från Europas mest tätbefolkade område är livsmiljön ibland dessutom grunden för en affärsidé.

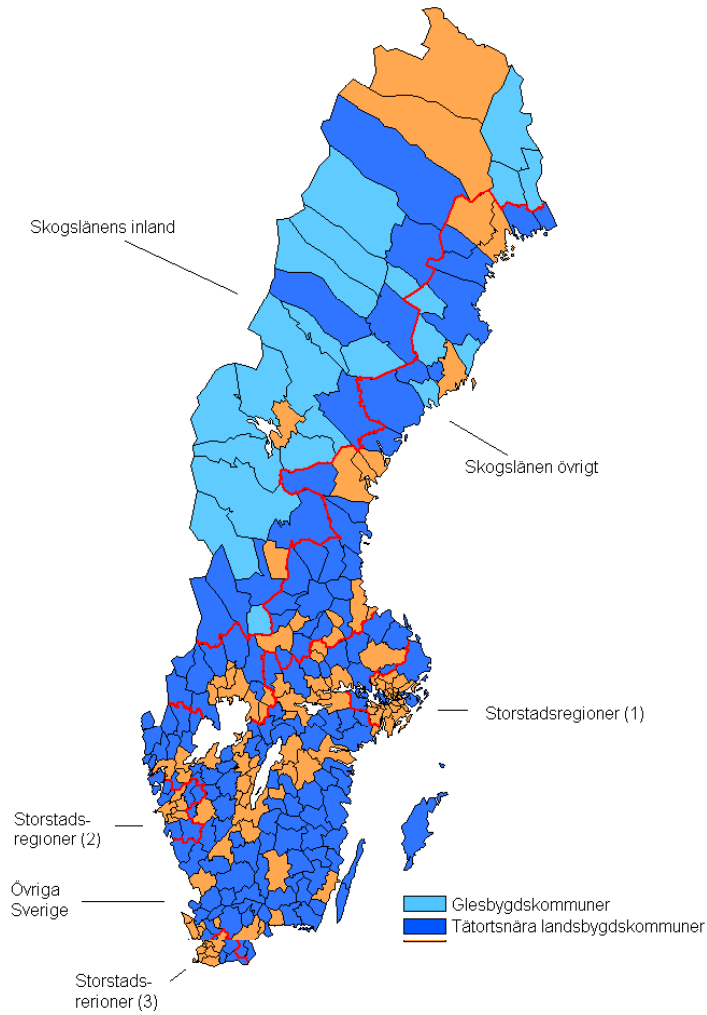
Den här initierande studien har väckt ett antal frågor som är intressanta att studera vidare. Det kan vara så att kunskapen om svenska gles- och landsbygdsregioner och hur det är att leva där sannolikt inte är till fyllst bland utrikes födda boende i storstadsregioner. Det kan även vara så att befolkningsmässigt små miljöer med enklare och kortare vägar mellan myndigheter, företag och människor underlättar för integration. Detta i kombination med att gles- och landsbygdsregioner behöver arbetskraft och företag gör i så fall personer med utländsk bakgrund till en resurs att räkna med.

Men ett gott mottagande är som sagt en förutsättning. Integration är *ömsesidig* vilket innebär att såväl nykomlingarna som de redan bofasta måste vara med och bidra till denna integration – något som alla torde vinna på förr eller senare.

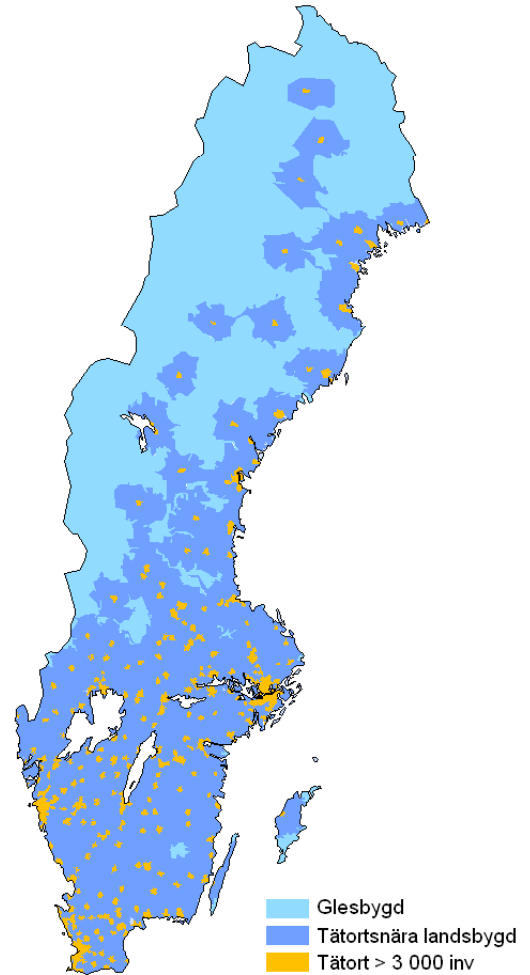
BILAGOR

BILAGA 1

Kommuntyper och regioner enligt Glesbygdsvverkets definition

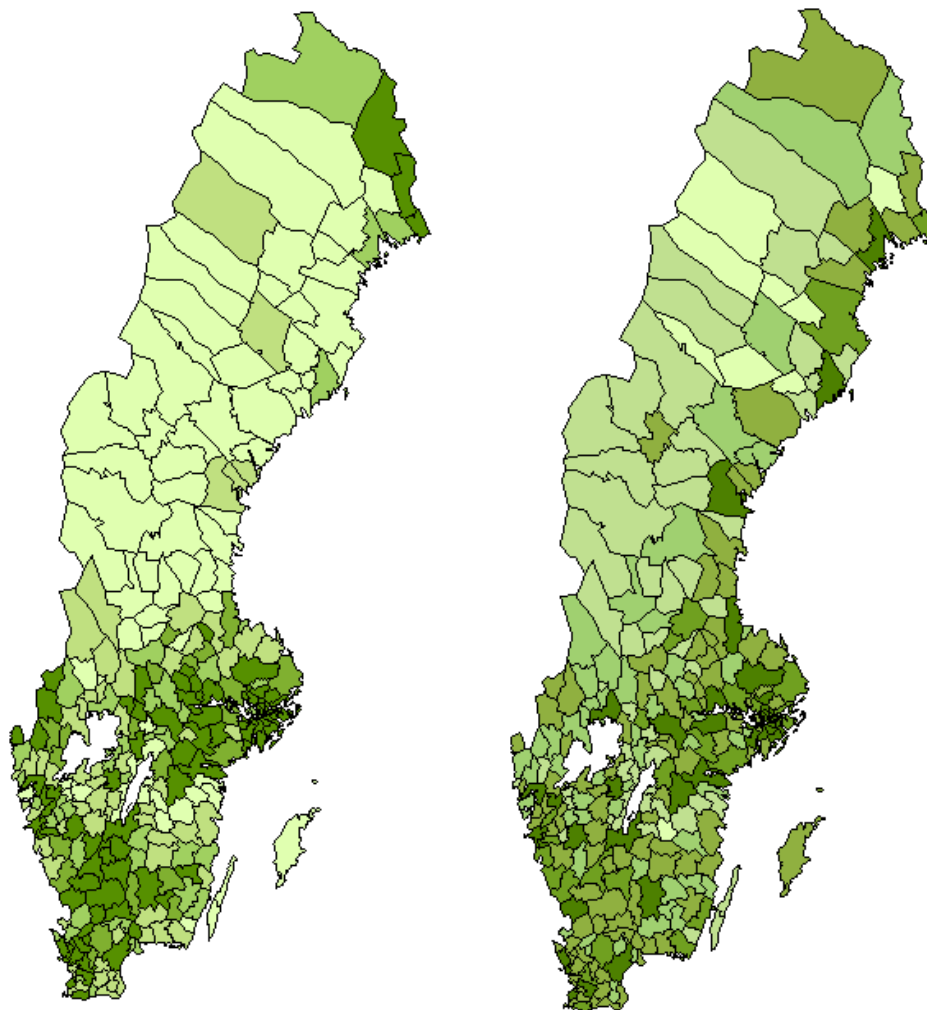

Områdestyper enligt Glesbygdsvverkets definition

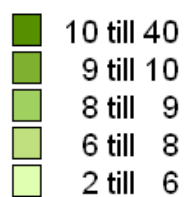

BILAGA 2

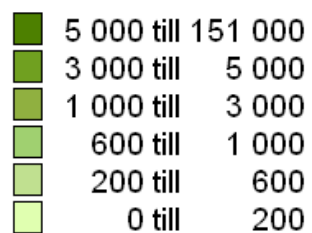
Andel och antal utrikes födda i Sveriges kommuner.

Andel utrikes födda. Totalt

Antal utrikes födda. Totalt

Källa: SCB

BILAGA 3

Antal företagare inom respektive bransch inom näringsgrenen Företagsinriktade tjänster, fördelat på bakgrund och kommun.
2003

Glesbygdskommuner

	Utländsk bakgrund	varav utrikes född	utrikes född %	svensk bakgrund
Partihandel	4	4	4	100
Konferensanl, catering, personal matsalar	*	*		14
Godstransporter	4	3	1	399
Fastighetsförvaltn. mm	*	*		57
Företagstjänster o uthyrning	35	28	5	512
Organisationer mm	*	*		11
	43	35	3	1 093

Landsbygdskommuner

	Utländsk bakgrund	varav utrikes född	utrikes född %	svensk bakgrund
Partihandel	398	356	7	4 702
Konferensanl, catering, personal matsalar	17	14	7	194
Godstransporter	134	103	2	5 378
Fastighetsförvaltn. mm	72	63	5	1 265
Företagstjänster o uthyrning	1 326	1 097	7	14 147
Organisationer mm	34	27	8	292
	1 981	1 660	6	25 978

Tätortskommuner

	Utländsk bakgrund	varav utrikes född	utrikes född %	svensk bakgrund
Partihandel	2 026	1 754	14	10 082
Konferensanl, catering, personal matsalar	107	95	19	396
Godstransporter	505	391	6	6 392
Fastighetsförvaltn. mm	282	234	10	1 996
Företagstjänster o uthyrning	7 943	6 626	12	48 806
Organisationer mm	111	95	10	864
	10 974	9 195	12	68 536

Frågor till kommuner om invandrarföretagen

1. Finns det invandrarföretag som är särskilt viktiga i din kommun:
Vilken/vilka bransch/er? Ge exempel på vilka sätt de är viktiga.
2. Finns det invandrarföretag som är särskilt viktiga för tjänste-/serviceutbudet riktat till kommuninvånare, besökare och andra företag i din kommun (alt del av kommun):
Vilken/vilka bransch/er? Ge exempel på vilka sätt de är viktiga för kommuninvånare, besökare och andra företag i din kommun.
3. Tänk dig att invandrarföretagen med lokal eller mycket lokal marknad inte hade funnits. Är det långa avstånd för kunderna till likvärdiga alternativ eller finns dessa på samma ort?
4. Finns det fördelar i mindre kommuner som underlättar vardagen för företagare särskilt med utrikes bakgrund? Markera med kryss.

Liten befolkning gör det lättare att knyta kontakter; Miljön är mer tolerant i mindre kommuner; Liten befolkning gör det lättare att uppmärksammas; Annat; Inget särskilt underlättar; Vet ej; Kommentar
5. Finns det faktorer i en mindre kommuner som försvårar vardagen särskilt för företagare med utrikes bakgrund? Markera med kryss.

Liten befolkning gör det svårt att komma in i den sociala gemenskapen; Liten befolkning gör risken för missunnsamhet större; Miljön är mer intolerant i mindre kommuner
Annat; Inget särskilt försvårar; Vet ej; Kommentar
6. Varför driver/startar invandrare företag just i er region? Markera med kryss.

Man får ingen anställning inom kommunen; Man vill inte flytta p g a familjen;
Man har hunnit skaffa sig socialt nätverk; Man ser fördelar med små kommuner (ex trygghet, lugn och ro); Annat; Vet ej; Kommentar
7. Stöttar kommunen invandrarföretagare särskilt? (ex mentorskap eller nätverk)

Ja; Nej; Om ja, hur?

Frågor om arbetskrafts- och kompetensförsörjning

Motsvarande frågor har ställts till arbetsförmedlingarna men svaren är fördelade på privata och offentliga sektorn

8. Hur bedömer du att rekryteringen av personer med utrikes bakgrund sker till företag i allmänhet? Rangordna 1 till tre där 1= det vanligaste.

Direkt via arbetsförmedlingen; Via kontakter; Efter genomförd praktik; På annat sätt; Vet ej; Kommentar

9. A) Hur vanligt är det att personer med utrikes bakgrund täcker ett viktigt arbetskrävsbehov för enskilda arbetsgivare? Markera med kryss.

Ovanligt; Ganska ovanligt; Ganska vanligt; Vanligt; Vet ej; Kommentar

9 B) den mån det är vanligt att personer med utrikes bakgrund täcker ett viktigt arbetskrävsbehov för enskilda arbetsgivare, vad är det f.a. för typ av arbetskrävsbehov? Rangordna, där 1 = det vanligaste

Allmän arbetskraft; Specifik yrkeskompetens (gymn); Specifik yrkeskompetens (högskola); Vet ej; Kommentar

10. Hur vanligt bedömer du att personer med utrikes bakgrund är överkvalificerade för arbetsuppgifterna? Markera med kryss.

Ovanligt; Ganska ovanligt; Ganska vanligt; Vanligt; Vet ej; Kommentar

11. Hur upplever du att arbetsgivarna i din kommun förhåller sig till att anställa personer med utrikes bakgrund? Markera med kryss.

Positiva; Ganska positiva; Ganska negativa; Negativa; Vet ej; Kommentar

12. Vad upplever du vara den bidragande orsaken till att personer med utrikes bakgrund (vid sidan om personen i fråga) rekryteras i din kommun? Rangordna 1 till 5 där 1= den viktigaste orsaken.

Tolerant miljö; Nyfikenhet; Arbetskrävsbehov; Gott samarbete mellan Arbetsförmedling, kommun och arbetsgivare; Ingen boendesegregation = lättare m kontakter; Liten kommun = den enskilde blir sedd; Inget; Annat

13. Vad upplever du vara det största hindret för arbetsgivare i din kommun för att rekrytera personer med utrikes bakgrund? Rangordna 1 till 5 där 1= det största hindret.

Rädsla för vad övriga medarbetare skall tycka; Rädsla för kulturella krockar;

Otillräckliga språkkunskaper; Diskriminerande attityd bland företagare; Rädsla för det nya och annorlunda; Brist på kontakt med invandrare; Inget; Annat;

BILAGA 6

Enkät: Värkning av inflyttare och arbetskraft med utländsk bakgrund

Kommun:

Frågor:

1. Arbetar kommunen med någon allmän värkning av nya invånare, oavsett om de har svensk eller utländsk bakgrund?

Ja; Nej; Vet ej;

Kommentar:

2. Arbetar kommunen med värkning av nya invånare i projekt specifikt riktade till personer med utländsk bakgrund?

Ja; Nej; Vet ej;

Kommentar:

Har du svarat ja på fråga 2 gå direkt till fråga 5.

3. Om man inom kommunen inte aktivt värvar personer med utländsk bakgrund, har man då planer på detta?

Ja; Nej; Vet ej;

Kommentar:

4. Om kommunen inte arbetar med värkning av personer med utländsk bakgrund, känner ni till om det finns andra aktörer (tex. företag, landsting) verksamma i kommunen som arbetar med detta?

Ja; Nej; Vet ej; Om ja; ange vilka/vilken bransch/sector:

Kommentar:

Om du svarat NEJ på fråga 2 behöver du inte besvara resterande frågor. Skicka in enkäten genom att skicka den till adressen sist i enkäten.

5. Om värvandet av personer med utländsk bakgrund sker i samverkan med andra aktörer; vilka är då dessa? Ange detta i kommentarfältet. (flera alternativ kan anges)

Samverkan sker ej med andra; Arbetsförmedling; Annan kommun;
Stadsdelsförvaltning; Företag; Landsting; Utbildningsanordnare; Organisation;
Annan; Vet ej;

Beskriv vilken/vilka:

6. Vilket är syftet till att kommunen aktivt värvar personer med utländsk bakgrund? (flera alternativ kan anges)

Arbetskraft allmänt; Arbetskraft yrkesutbildade; Arbetskraft akademiker; Öka befolkningen; Förbättra åldersstrukturen; Annan orsak; Vet ej

Kommentar:

7. Vilka värvningsaktiviteter har ni, eller planerar för? (flera alternativ kan anges)

Riktad information till särskild målgrupp; Reklam i media; Möten; Brev; Annat sätt; Vet ej;

Kommentar:

8. Hur länge har arbetet pågått?

Mindre än ett år; 1-3 år; 3-6 år; Mer än 6 år; Vet ej;

Kommentar:

9. Varifrån sker värvningen? (flera alternativ kan anges)

Andra kommuner/orter i Sverige; Direkt från andra länder; Annat; Vet ej;

Kommentar:

10. Vilka har erfarenheterna och resultaten för kommunen hittills varit? (flera alternativ kan anges)

Inflyttningen till kommunen har ökat; Vi har fått ”rätt” arbetskraft; Fler unga i kommunen; Annat; Vet ej;

Kommentar:

BILAGA 7

Intervjustudien - frågemanual för intervjuer vid fallstudier

Bakgrundsinformation:

Ålder

Kön

Familjesituation

Ursprungsland

Ankomstår till Sverige

Utbildningsbakgrund

Arbetslivsbakgrund

Flyttskälen:

Varför flyttade du till Sverige?

Hur länge har du bott här?

Vad är anledningen till att du flyttade hit? (ex. arbete, kärlek, studier, miljön)

Sökte du dig medvetet till en mindre ort?

Vems beslut var det att flytta just hit?

Var har du bott tidigare? (både innan Sverige och inom Sverige)

Vad är anledningen till att du flyttat just till dessa platser?

Kände du någon på orten innan du flyttade hit?

Visste du om det fanns landsmän som bodde här före dig? Hade du kontakt med dem?

Trivs du med att bo här? Vill du bo kvar här?

Vilka fördelar/nackdelar finns det med att bo här?

Är det annorlunda att bo här jämfört med platser där du bott tidigare? Vilka är isåfall skillnaderna?

Finns det något som skulle få dig att flytta härifrån?

Har du funderat på att flytta någon annanstans?

Bilder/kunskaper/syn på/om svensk gles- och landsbygd

Vilken känsla hade du när du för första gången kom till denna plats?

Vad kände du till om den svenska gles-/landsbygden innan du flyttade hit?

Stämmer bilderna om svensk gles-/landsbygd som du hade innan du flyttade hit?

Hur fick du de kunskaperna? Och av vem?

Hur ser den miljö ut som du är uppväxt i? (ex stad, landsbygd, eget hus, flerfamiljshus)

Finns det något du saknar som bara finns i ditt hemland?

Finns det något som skiljer denna plats från andra där du tidigare bott? Är det bra eller dåligt?

Arbetsliv/sysselsättning

Har du arbete idag?

Hade du arbete redan innan du flyttade hit?

Vilken typ av anställning? (fast/tills vidare, vikariat, projektanställning)

Hur fick du arbetet? (ex. kontakter, ansökningar, praktik)

Har du haft nytta av kontakter för att få arbete?

Tycker du att det varit lätt eller svårt att finna ett arbete?

Motsvarar nuvarande arbete din utbildning och/eller tidigare yrkeserfarenhet?

På vilket sätt är arbetet viktigt för dig?

Om utan sysselsättning:

Hur länge har du varit arbetslös?

Har du haft arbete här?

Upplever du att det är svårt att få ett arbete? Vad kan det bero på?

Vad gör du när du inte arbetar?

Boendet

Vilken typ av boende har du haft sedan du flyttade hit?

Var bostaden viktig vid flytt?

Hur tycker du det är att bo här? Trivs du?

Har du kontakt med grannarna?

Hur har ditt boende sett ut på platser där du tidigare bott?

Socialt umgänge / kontaktnät

Hur tycker du att det har varit att flytta till Sverige?

Kände du dig välkommen när du flyttade hit till denna ort?

Umgås du med andra personer här som har utländskt ursprung?

Varifrån kommer de som du umgås med?

Hur har du lärt känna dem?

Upplever eller tror du att du blir annorlunda bemött på grund av ditt ursprung? Om ja; på vilket sätt?

Har du själv blivit diskriminerad?

Vad tycker du är det viktigaste för att få ett integrerat samhälle?

Är du med i någon förening eller liknande?

Om den intervjuade har några barn

Vilken betydelse tror du att barnen har/har haft för att hela familjen ska komma in i samhället?

Vad gör barnen på fritiden?

Hur viktig var barnens uppväxtmiljö för valet av boendeort?

BILAGA 8

Kommuntyper enligt Glesbygdverket

Glesbygdskommuner

Kommun	Region	Kommun	Region	Kommun	Region
Arjeplog	1	Norsjö	2	Vindeln	2
Berg	1	Pajala	1	Åre	1
Bräcke	1	Ragunda	1	Åsele	1
Dorotea	1	Robertsfors	2	Älvdalen	1
Härjedalen	1	Sorsele	1	Överkalix	1
Krokom	1	Storuman	1	Övertorneå	1
Malå	1	Strömsund	1		
Nordmaling	2	Vansbro	1		

Regionkod

- 1 Skogslänens inre
- 2 Skogslänen övrigt
- 3 Storstadsregioner
- 4 Övriga Sverige

Tätortsnära landsbygdskommuner

Kommun	Region	Kommun	Region	Kommun	Region
Alingsås	3	Katrineholm	4	Stenungsund	3
Alvesta	4	Kinda	4	Storfors	2
Aneby	4	Klippan	4	Strängnäs	3
Arvidsjaur	1	Knivsta	4	Strömstad	4
Arvika	2	Kramfors	2	Sunne	2
Askersund	4	Kungsbacka	3	Surahammar	4
Bengtstors	4	Kungälv	3	Svalöv	4
Bjurholm	2	Laholm	4	Svenljunga	4
Bollebygd	4	Laxå	4	Säffle	2
Bollnäs	2	Lekeberg	4	Säter	2
Borgholm	4	Leksand	2	Sävsjö	4
Boxholm	4	Lessebo	4	Söderhamn	2
Båstad	4	Lilla Edet	4	Söderköping	4
Dals-Ed	4	Lindesberg	4	Sölvesborg	4
Eda	2	Ljungby	4	Tanum	4
Ekerö	3	Ljusdal	1	Tierp	4
Eksjö	4	Ljusnarsberg	2	Tingsryd	4
Emmaboda	4	Lycksele	1	Tjörn	3
Enköping	4	Lysekil	4	Tomelilla	4
Eslöv	3	Malung	1	Torsby	1
Essunga	4	Mark	3	Torsås	4
Falkenberg	4	Markaryd	4	Tranemo	4
Falköping	4	Mellerud	4	Töreboda	4
Falun	2	Mora	1	Ulricehamn	4
Filipstad	2	Munkedal	4	Uppvidinge	4
Finspång	4	Mönsterås	4	Valdemarsvik	4
Flen	4	Mörbylånga	4	Vara	4
Färgelanda	4	Nordanstig	2	Varberg	4
Gagnef	2	Norrälje	3	Vaxholm	3
Gnesta	4	Nybro	4	Vetlanda	4
Gnosjö	4	Nyköping	4	Vilhelmina	1
Gotland	4	Nässjö	4	Vimmerby	4
Grästorp	4	Ockelbo	2	Vingåker	4
Gullspång	4	Olofström	4	Vårgårda	3
Götene	4	Orust	3	Vännäs	2

Hagfors	2	Osby	4	Värmdö	3
Hallsberg	4	Oskarshamn	4	Värnamo	4
Haparanda	2	Ovanåker	2	Västervik	4
Heby	4	Piteå	2	Ydre	4
Hedemora	2	Ronneby	4	Ystad	3
Herrljunga	4	Rättvik	2	Åmål	4
Hudiksvall	2	Sala	4	Ånge	2
Hultsfred	4	Sandviken	2	Årjäng	2
Hylte	4	Simrishamn	4	Åtvidaberg	4
Hällefors	4	Sjöbo	3	Älmhult	4
Hässleholm	4	Skara	4	Älvsbyn	2
Högsby	4	Skellefteå	2	Ängelholm	4
Hörby	3	Skinnskatteberg	4	Ödeshög	4
Jokkmokk	1	Skurup	3	Örkelljunga	4
Kalix	2	Smedjebacken	2	Örnsköldsvik	2
Karlsborg	4	Sollefteå	1	Östhammar	4
Karlskrona	4	Sotenäs	4	Östra Göinge	4

Tätortskommuner

Kommun	Region	Kommun	Region	Kommun	Region
Älvkarleby	2	Sollentuna	3	Gislaved	4
Kil	2	Stockholm	3	Vaggeryd	4
Hammarö	2	Södertälje	3	Jönköping	4
Munkfors	2	Nacka	3	Tranås	4
Forshaga	2	Sundbyberg	3	Växjö	4
Grums	2	Solna	3	Kalmar	4
Karlstad	2	Lidingö	3	Karlshamn	4
Kristinehamn	2	Sigtuna	3	Bjuv	4
Degerfors	2	Nynäshamn	3	Bromölla	4
Karlskoga	2	Håbo	3	Perstorp	4
Borlänge	2	Staffanstorps	3	Åstorp	4
Avesta	2	Burlöv	3	Landskrona	4
Ludvika	2	Vellinge	3	Helsingborg	4
Hofors	2	Kävlinge	3	Höganäs	4
Gävle	2	Lomma	3	Kristianstad	4
Timrå	2	Svedala	3	Halmstad	4
Härnösand	2	Höör	3	Tibro	4
Sundsvall	2	Malmö	3	Uddevalla	4
Umeå	2	Lund	3	Vänersborg	4
Luleå	2	Trelleborg	3	Trollhättan	4
Boden	2	Härryda	3	Borås	4
Orsa	1	Partille	3	Mariestad	4
Östersund	1	Öckerö	3	Lidköping	4
Gällivare	1	Åle	3	Skövde	4
Kiruna	1	Lerum	3	Hjo	4
Upplands Väsby	3	Göteborg	3	Tidaholm	4
Vallentuna	3	Mölnadal	3	Örebro	4
Österåker	3	Uppsala	4	Kumla	4
Järfälla	3	Oxelösund	4	Nora	4
Huddinge	3	Eskilstuna	4	Kungsör	4

Botkyrka	3	Trosa	4	Hallstahammar	4
Salem	3	Linköping	4	Norberg	4
Haninge	3	Norrköping	4	Västerås	4
Tyresö	3	Motala	4	Fagersta	4
Upplands-Bro	3	Vadstena	4	Köping	4
Nykvarn	3	Mjölby	4	Arboga	4
Täby	3	Mullsjö	4		
Danderyd	3	Habo	4		

LITTERATUR OCH REFERENSER

LITTERATUR OCH TIDSKRIFTER

AMS utredningsenhet. *Informationsflödet och rekryteringsprocessen*. Serie Ura.

Andersen U & Engström H-P. ”*Ett holländskt fenomen i Värmland*”. D-uppsats, Karlstads universitet 2005

Andersson R. *Hemort Sverige*, Integrationsverket 2000.

Andersson R. *Invandrarnas rörlighet*. I: Riksbankens jubileumsfond. Årsredovisning 96. Stockholm 1997

Ds 2004:49. *Föreningsliv makt och integration*.

Edström N. *Visioner och vardag i Nybyggarland*. Utvärdering av ”*Strömsund Nybyggarland Del 1*”, Mångkulturellt Centrum 2003:6.

Ekström U. *Regional samverkan för att ta till vara invandrad kompetens*. Ett gott och lärorikt arbete. NTG-lär, Arbetsrapport nr 3 år 2005

Glesbygdverket. *En god servicenivå i alla delar av landet*. 2004

Glesbygdverket. *Sveriges gles- och landsbygder* 2005. 2005

Glesbygdverket. *Kartläggning av lärcentra*. 2002

Glesbygdverket. *Krav på kvalifikationer*. Ännu opublicerad rapport. 2005.

Hansson S. *Slutrapport Projekt Strömsund Nybyggarland del 1:2000-07-01—2003-06-30*. Strömsunds kommun.

Holm E, Lindgren U, Malmberg G. *Arbete och tillväxt i hela landet*. ITPS A2004:022.

Integrationsverket. *Sverige - en pocketguide*. Norrköping 2001

ITPS. *Statistik om invandrares företagande i Sverige*.

Jordbruksdepartementet. *Rapport om de gröna näringarna och integrationen*. 2004

Lange A. *Utrikes födda småföretagares villkor och verklighet*. NUTEK 2005.

Norrländsk tidskrift nr 3/2005

NUTEK/ALMI. *Den första anställningen* R 2005:01.

NUTEK *Företagens villkor och verklighet 2002. Dokumentation och svarsöversikt*. R2002:09

NUTEK *Företagens villkor och verklighet 2005. Dokumentation och svarsöversikt*. R 2005:10

NUTEK. *Företagens villkor och verklighet 2002. Generationsskiften i företag – en problemanalys*. B 2004:2

Prop. 1997/98:16. *Sverige, framtiden och mångfalden – från invandrapolitik till integrationspolitik*.

Prop. 2001/02:4. *En politik för tillväxt och livskraft i hela landet*.

Prop 2005/06:1. *Budgetpropositionen*

Rauhut D och Blomberg G. *Ekonomiska effekter av integration och invandring*. ITPS A2003:010

SCB. *Högutbildade utrikes födda*. UF SM 0401.

Scott K. *The immigrant experience*. Lund studies in economic history 9. Lund 1999

SOU 2004:135. Inlandsdelegationen. *Stärk Inlandets förutsättningar och möjligheter!* Stockholm 2004.

Svenskt Näringslivs *Rekryteringsenkät 2004/05*

TCO. *Ljusare i Norrland än i Storstäderna – en jämförelse på svensk arbetsmarknad i Stockholm, Göteborg, Malmö och Norrland*. TCO-granskar nr 8/05, 2005-05-13.

Vogel J & Amnå E. *Svensk föreningsliv på 90-talet – en översikt*. SCB

ÖVRIGA REFERENSER

www.sverigemotrasism.nu.

www.uoguelph.ca/geography/research/ffw/papers/immigrants.

www.scotland.gov.uk

http://rnyi.cornell.edu/poverty_and_social_inequality/000174.php

www.migrationsverket.se,

Samtal med projektledaren Susanne Hansson, Strömsunds kommun. 2005-11-30.

Samtal med Wadih El-Achkar, tf kommundirektör Ragunda kommun, 2005-11-07.

Samtal med J-O Östlundh, K Persson, R Wilhelmsson, J Nilsson, G Nyberg, FLF, 2005-06-01-2005-06-20.

Western Economic Diversification, Ministry of Community, Aboriginal and womens services. 28 april 2005

GLS
BYGDS
VERKET

SAMUEL PERMANS GATA 2, 831 30 ÖSTERSUND
TEL 063-57 67 00, FAX 063-57 67 99. www.glesbygdsverket.se